

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

On dokuzuncu inikat

14 . I . 1944 Cuma

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Sabık zabıt hulâsası	38	müdürlüğüne devri hakkında kanun lâyi-	
2. — Havale edilen evrak	38	hası ve Münakalât ve Bütçe Encümenleri	
3. — Müzakere edilen maddeler	39	mazbataları (1/150)	39:53
1. — Devlet Limanları İşletme Umum		2. — Şehir ve kasabalarda mahalle muh-	
Müdürlüğü teşkilâtının lâğviyle vazifeleri-		tar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında	
nin Devlet Denizyolları İşletme Umum		kanun lâyihası ve Maliye ve Bütçe Encü-	
		menleri mazbataları (1/25)	53:63

1. — SABIK ZABIT HULASASI

Bir tefsir tezkeresiyle bir kanun teklifinin geri verilmesine dair tezkere ile takrir okunduktan sonra;

Kazanç Vergisi Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine;

Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun 1836 sayılı kanunla değiştirilmiş olan ikinci madde-

sine bir fıkra eklenmesine dair kanun teklifleri kabul olundu ve cuma günü toplanılmak üzere inikada nihayet verildi.

Reisvekili	Kâtip	Kâtip
Bursa	Malatya	İsparta
R. Canitez	N. Baydar	K. Turan

2. — HAVALA EDİLEN EVRAK

Lâyhalar

1. — Belediyeler Bankası hakkındaki 2301 sayılı kanunun 5 nci maddesinin A fıkrasının değiştirilmesine ve bu kanuna muvakkat bir madde ilâvesine dair kanun lâyihası (1/187) (Maliye, Bütçe ve Dahiliye Encümenlerine);

2. — Orman Umum Müdürlüğü 1943 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihası (1/185) (Bütçe Encümenine);

3. — Orman Umum Müdürlüğü 1943 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihası (1/186) (Bütçe Encümenine);

4. — Pazarcık Kazasının Maraş Vilâyetine bağlanması hakkında kanun lâyihası (1/188) (Dahiliye Encümenine);

Teklifler

5. — İstanbul Mebusu Ziya Karamursal'ın, Millî Korunma Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair olan 4180 sayılı Kanunun 30 ncu maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi (2/35) (Dahiliye, İktisat, Maliye ve Bütçe Encümenlerine);

6. — Yozgad Mebusu Sırrı İçöz'ün, bekârlık vergisi hakkında kanun teklifi (2/36) (Sıhhat ve İctimai Muavenet, Dahiliye, Maliye ve Bütçe Encümenlerine);

Tezkereler

7. — Divanı Muhasebatta açık bulunan bir âzalık için seçim yapılması hakkında Divanı Muhasebat Riyaseti tezkeresi (3/140) (Bütçe Maliye ve Divanı Muhasebat Encümenlerinden Mürekkep Muhtelit Encümene);

8. — Iğdır'ın Kiti köyünden Kasımoğlu Hüseyin Ali Akuş'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/141) (Adliye Encümenine);

9. — Ronetto Dandirya'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/142) (Adliye Encümenine);

10. — Seydişehir'in Kızılcahar mahallesinden Ahmedoğlu Durmuş Çamur Sarıoğlu'nun ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/143) (Adliye Encümenine);

11. — Torbalı'nın Çakırbeyli köyünden Memedoğlu Osman Ünal'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/144) (Adliye Encümenine);

Mazbatalar

12. — Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü teşkilâtının lâgviyle vazifelerinin Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne devri hakkında kanun lâyihası ve Münakalât ve Bütçe Encümenleri mazbataları (1/150) (Ruznameye);

13. — Ordu İkramesi Kanununun 2698 sayılı kanunla değiştirilen birinci maddesinin tadili hakkında kanun lâyihası ve Millî Müdafaa ve Bütçe Encümenleri mazbataları (1/153) (Ruznameye);

14. — Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında kanun lâyihası ve Maliye ve Dahiliye Encümenleri mazbataları (1/25) (Ruznameye).

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 15

REİS — Ş. Günaltay

KATIPLER : B. Kemal Çağlar (Erzincan); K. Turhan (İsparta)

REİS — Celse açılmıştır.

3. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü teşkilâtının lâğviyle vazifelerinin Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne devri hakkında kanun lâyihası ve Münakalât ve Bütçe Encümenleri mazbataları (1/150) [1]*

REİS — Lâyiha'nın heyeti umumiyesi hakkında mütalâa var mı?

C. K. İNCEDAYI (Sinob) — Muhterem arkadaşlar; Münakalât Vekilligini Posta Telgraf, Demiryolları, Hava yolları, Denizyolları ve Liman İşletme Umum Müdürlüğü olmak üzere malûmu alileri beş Umum müdürlük terkip eder.

Bugün müzakeresine başladığımız kanun bu beş Umum Müdürlükten Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünü lâğveden, hizmet, vazife ve vecibelerini Deniz ve Demiryolları Umum Müdürlüklerine tahmil eden bir kanundur. Vekâletin herhangi bir meselesi olsaydı söz almayıcaaktım. Yüksek teveccüh ve itimadınızla bir müddet bu vekâlet hizmetinde çalışmış bir arkadaşımız sıfatıyla bu lâğvi ve ötekilerine ilâveyi kendimce faydalı değil hattâ bilhassa bu sırada zararlı gördüğüm için ve bu işlerde çalıştığı zaman işe nüfuz ettiğini zanneden bir arkadaşımız sıfatıyla beyanı mütalâa ediyorum.

Cihan harbinin tabiatıyla Türkiye'ye olan reaksiyonunun içinde geçmekte olduğumuz sıkıntılardan başlıca âmilinin münakalât meselesinden neşet ettiği, hiç birimizin gözünden kaçımayan ve inkâr edemeyeceğimiz bir hakikattir. Hattâ pahalılığın husule gelişinde, bir çok avamıl arasında, nakliyat zorluklarının ve tarifelerinin zaruri veya şu, bu sebeple artmasının dahi çok müessir avamilden olduğu malûmunuzdur. İşte böyle bir zamanda böyle bir değişikliğin vukubulması dolayısıyla söz almış bulunuyorum.

Devlet Denizyollarının 3633 sayılı kanunla üzerine aldığı vazifeler şunlardır : Türkiye sa-

hillerinde muntazam posta seferleri işletmek, Haliç - İstanbul ve civarı, Yalova ve İzmir körfez hatlarını işletmek, gemi kurtarma inhisarını işletmek, kılavuzluk ve romörkörcülük inhisarını işletmek, Vangölü işletme inhisarını işletmek. Bunlardan maada inhisarı tazammun etmemek üzere göl, nehir ve kanallarda ve sahillerimizin diğer kısımlarında işletmeler ihdas etmek, gemi inşa, tamir ve havuzlama işlerini yapmak, Devlet Riyasetine ait deniz vasıtalarını idare etmek.

Demiryollarının vazife ve hizmetleri ise cümleince malûmdur.

Şimdi bir de lâğiv teklifi yapan kanunun istihdaf ettiği Liman İşletmesi Umum Müdürlüğü vazifelerini arzedeğim : İstanbul, İzmir, Trabzon ve Hükümetçe bu idareye peyderpey devir ve tevdi edilecek limanları inhisar şeklinde ve diğerlerini kendisinin kıfayeti arttıkça ihtiyarı olarak işletmektedir. Bu limanlarda bilmum ticaret eşyasının her türlü yükleme, boşaltma, aktarma işlerini yapmak, rıhtımların işletilmesi, ambarlar, antrepolar, umumî lokanta, deniz yolu salonları, sundurmalar tesis, muhafaza ve işletmek, sahillerde iskelelerin icabedenlerinin yeniden yapılması ve icabedenlerin ihyası, tanzimi, limanlarda palamar, şamandıra tesis ve işletmesi, Türkiye sahillerinde fenerler, radyofarlar, deniz işaretleri ve sahillerde can kurtarma tesisleri ve işletilmesi, Sahillerde kömür, mazot ve mümasili mahrukat alım ve verim mntakaları tesis ve işletilmesi. Bütün limanlarda dalgıçlık işleri. Lâğvedeceğimiz ve Demir ve Denizyolları Umum Müdürlüğüne tevdi edeceğimiz Liman İşleri Umum Müdürlüğün cümle vezaifi de esas itibariyle bunlardır.

Arkadaşlar, Devlet Demiryolları bugün 7 bin kilometreyi müteceviz bir demiryolu şebekesini üzerine almış bulunmaktadır. Yüksek Heyetinize malûmdur ki bu 7 bin kilometreyi müteceviz demiryolunun bugün bir kısmı eski hatlardır. Gerek Devletin eski hatları, gerek şirketlerden alınan eski hatlardır. Bunlar üzerinde

[1] 25 sayılı basmayazı ve eki zaptın sonundadır.

gayet ehemmiyetli, ince ve mütemadi tetkik ve tertiş yaparak hemen kısmı âzamını tecdit ve tamir ve termimine, nakhyat emniyeti bakımından esaslı ihtiyacı vardır. Cumhuriyet devrinin muhim bir teyzi ve eseri olarak yapılp ta işletmeye devredilen 2 000 kilometreyi mutecarız olan hatlar, bunlar da yeni yapılmıştır. Amma bin bir işletme ihtiyacı eksigi ile yine Devlet Demiryolları İşletmesine tevdi olunmuştur. Bunlar üzerinde de mütemadiyen işliyerek mütemadiyen meşgul olunarak gerek personel ikametgâhı, ambarlar, hayati ehemmiyeti ve kabiliyeti noktai nazarından bu hatlar üzerinde mütemadiyen meşgul olmak lüzum ve zarureti vardır. Bu hatlar irtiharımızı mucip olacak şekilde tulünü artırıp bu hale gelirken bununla muvazi olarak bunun tamirat, bakım, ikmal, ıslah işlerinde fevkalâde vüsat bulmuş ve ehemmiyet kesbetmiş bulunuyor. Onun yanı başında bir de bunun kadar atelyeleri teysi etmek, işletmek, tanzim etmek, müteharrik malzemeyi ve sabit malzemenin bazı kısımlarını burada yapmak için ehemmiyetli mesaiye ihtiyaç vardır. Filhakika Devlet Demiryolları İşletmesi bugün Cumhuriyetin yeni ve feyizli - ve güzel bir eseri - ve neticesi olarak tamamıyla Türk çocuklarının elindedir. Her müessesede olduğu gibi bu işletmede de bazı kötülere ayıracak olursak irtiharımızı mucip olacak fedakârlık ve kahramanlıkla işletilmektedir. Ancak hatların Cumhuriyetin kısa tarihinde gerek satınalma ve gerek inşa suretiyle birden böyle tevessüü ile mütenasip olarak işletme personelinin teknik kıymeti ve miktarı yine bir takım teknik icaplarla tam ve kâmil olarak muvazi bir kemale gelmiş değildir. Nitekim bugün bütün gayret ve fedakârlıklara rağmen işletmedeki bazı aksaklıklar tabii olarak bu mütenasipsizliğin de bir neticesidir. Denizyollarına gelince; Denizyolları da aynı haldedir. Bugün elde mevcut eski vapurlarla bu Devletin bugünkü şartlar içinde bütün sahillerinin nakliyatını mütemadi bir dikkat ve hamle ile yapmak mecburiyetinde olan bu idarede de aynı zamanda üzerine daha fazla yük yüklenipte onu da kaldıracak kapasite yoktur. Bırakınız ki bugün 30 - 40 vapurla. Geçenlerde Sayın Vekil arkadaşımın izah buyurduğu üzere bu memleket sahillerinin işletilmesi imkânsız denecek derecede azdır. İlk frastta yüzlerce vapur çıkarmak mecburiyetindeyiz. Bununla beraber atelye, tersane ve sair işletmeleri, o da bununla beraber çoğalacaktır. Şimdi bunlar bu darlığın, bu zorluğun içerisinde iken arzettiğim bu mütenevvi ve müteferri hizmetleri demiryollarının müntehi olduğu iskelelerde ve limanlarda Demiryolları İdaresine, böyle olmayan yerlerde bu ancak kendi hizmetini görmeye kifayeti daradar yeten bir idareye tahmil ve tevdi ediliyor. Bu arada bu lâğiv, bu ilâve-

lerin arasında bir şeyi daha bozmuş oluyor. Malûmu âliniz Yüksek Meclisin uzun münakaşalardan sonra kabulü ile çıkan kanunla belediye ve hususi idarelerde bulunan iskeleleri Devlet işletmesinin eline verdik. Bununla Büyük Millet Meclisinin istihdaf ettiği gaye şu idi; biz büyük bir deniz Devletiyiz. Ta Hopa'dan İskenderun'a kadar bu memleketin sahilleri binlerle mili aşmaktadır. Asırlardanberi bu iskelelerin kısmı âzamı belediye ve idarei hususiyelerin elinde tahta birer iskeleden ibaret kalmıştır. Filvaki o belediye ve idarei hususiyeler için bir medar oluyordu. Derece derece 5, 10, 20, 30 bin lira gibi bir şey alıyorlardı. Fakat bu idareler o geliri diğer bin bir ihtiyacına sarfettiği için asırlarca sonra baktığımız zaman iskelelerimiz, tahtası koptuğu zaman yerine bir yama yapılan, denize kakılan direği çürüdüğü zaman değiştirilen bir şeyden ileri geçmedi. Bunları da aldık bu idareye verdik. Sıra ile bir programla bu iskeleleri bu medenî Devletin ihtiyacına ve güzel sahillerinin manzarasına ve iş görme ihtiyacına yakışır şekilde tamir, ihtimam ve termin vazifesini verdik. Şimdi bu kanunla bunlardan bir kısmını yine bu idarelere veriyoruz. Büyük ve kazançlı olanlarını Denizyollarında bırakacağız. Ne olacak bu? Köy Kanuniyle nasıl salma vergileri verdik. Neydi gayemiz? Köylerin bu mahdüt gelirleriyle köy ihtiyar heyetlerine temizlik, sıhhat işleri, köy gazinosu ve saire gibi işler görülecekti. Halbuki bugün hâlâ bu işler yapılmamıştır. O paralar şöyle böyle, yeniyor demiyorum, mahalline sarfedilmemiştir. Köylerimiz yine o halde. İşte bu kanunla, bir gün uyandırmız zaman tekrar bu iskeleleri aynı halde bulacağız. Çünkü vilâyetler, fen müdürü bulmaktan âcizdir. Belediyenin parası olsa bile bu iskeleleri kimle ve nasıl ıslah edecektir. Bu maksadımız da daha henüz tahakkuk etmeden kalacaktır. Filhakika esbabı mucibe lâ-yihasını okuduğumuz zaman Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün henüz kendisine verilen vazifeleri bizi memnun edecek bir şekilde kifayete görme yoluna girmedigi görülür. Filhakika böyledir. Fakat Büyük Millet Meclisinin çıkardığı kanunla teşekkül eden Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü iki senesini doldurmadan büyük harb geldi. Tam teşekkül, tertiplenme, fen heyetleriyle nizamlanma sırasında.

E, Bunu yapmadı, onu yapmadı ise bu arzettiğim sebepler dolayısıyla onu yok yere göndermek değil, bize düşen vazife onu ikmal etmek, tekmil etmek ve bu işleri görür hale getirmektir. Bunun üzerinde mütemadiyen meşgul olmak lâzımdır. Yine esbabı mucibe lâ-yihasında görüyoruz ki; bu lağvin sebebi olarak tedahüller vesaire oluyor deniyor, hiç bir Devlette sahil fenerler idareleri o memleketin işletme

daiyelerinde değildir. Aynı bir müessesedir. Gerçi ufak bir irtibatı vardır, fakat onu ona vermediği icabettiren zaruret yoktur. Nitekim uzun yıllar bu ecnebi bir idare de idi, işletmeyle beraber değildi. Fener işleri sadece fener kuracak, ve fenerci bunu vaktinde yakacak. Fenerler gittikçe ıslah edilecek dünya milletlerinin vâsıl oldukları modern bir hale getirilecek, daha başka yerlerde yeni fenerler tesis edilecek. Bu, ayrı meşgul edici bir iştir.

Liman tahmil ve tahliye işleri: Bizde rica ederim hangi limanlarımızda, İstanbul'da dahil olduğu halde, gemiler derhal gelir hemen rampa eder, tıkr tıkr, elektrikli vinçler işler antepolara müteharrik arabalarla gider gelir. İstanbul'da dahi böyle değildir, muayyen bir iki vapur geldikten sonra üstürafı açıktadır. Mersin'de Samsun'da dahi böyledir. İskenderun'da yeni bir iskele yapılmakta isede şimdi orası da böyledir. Bu tahmil ve tahliye ne ile olmaktadır? Şatlarla yapılıyor. Şatlar vapurlara yanaşacak onlar doldurulacak onları romorkörler çekecek, bilmem ne? Binaenaleyh Demiryolları ve Denizyollarına bu şatlardan bir filo veriyoruz. Bunun tamir temin ve ihyası ve ihtiyaca yetmedikçe yenilenmesi vazifesini de veriyoruz. Ambar meselesi antrepo meselesi bunların muamele tüccariyesi huzurunuza şimdi uzun tafsilâtle rahatsız etmiyeyim, bir yığın girift müteferri, muamelâtle doludur. Bugün Edirne'den İstanbul'a teslim ettiği bir eşyayı tüccar 20 gün, bir aydan evvel alamazken, bugün Erzurum'da teslim edilen bir emtiayı tüccariye Ankara ve İstanbul'a 20-30 gün içinde gelirken, Devlet Demiryolları bu zorluklar içinde iken, Denizyolları - hepimizce malûm - bütün takatıyla bu işi başarmaya ancak uğraşırken bu bin bir müteferri işleri bhusus bugünkü ahval ve şartlar altında bu idarelere vermek, bugün bu idarelerin mâruz bulunduğu zorluğu ve binnetice münakalâttaki aksaklığı artırır. Ve bunun binnetice yarın, o bir gün herhangi daha ağır hâdiselerle karşılayacağımızı bilmediğimiz bir zamanda bize baskısı daha fazla olur.

İşte benim bu kanun muvacehesinde huzurunuzda söz alıp tenvire cesaret bulmam bhusus bu endişemden mütevellittir.

Sonra hazara gelince: Arkadaşlar Münakalât Encümeninde yeni bir kanun teklifi görüyorum: Devlet Demiryollarına, miktarını iyice bilmiyorum, zannederim 60 milyon liralık bir teklifi gelmiştir. Bununla mevcut atelyelerin tevsi, malzemeyi artırmak ve hattâ vagon fabrikası yapmak yoluna doğru gitmekte ve yarın Devlet Demiryollarını mevcut program ve plânlarımız mucibince 11 bin kilometreye en kısa bir zamanda çıkarmak kararımız vardır. gittikçe artan bir vüsat içinde bu idareler bilhassa limanlarımız böyle olduğu halde bu vazifeleri de tev-

di etmek bunların işlerindeki muvaffakiyetsizliği artırır. Bugün Devlet Demiryolları Mersin ve İskenderun İmanları için en kıymetli elemanlarını bu işe mahcup olmalıym diye hasretmiştir, sârl işletmenin bünyesinden alarak. Bununla yapacağımız tasarruf, husule getireceği zararlarla mütenasip değildir. Bir defa İstanbul İşletmesini öylece muhafaza etmeğe mecbursunuz, Trabzon'daki ve İzmir'deki işletmeleri de muhafaza edeceksiniz. Kılavuz işletmelerini muhafazaya mecbursunuz. Şat tamirhanelerini bırakmaya mecbursunuz, hepsi böyle. Yalnız umum müdürlükten bir kaç memur tasarrufu var. Binaenaleyh, bunda bir tasarruf ta yoktur. Yine görüyorum ki, gerek Münakalât Encümeni ve gerek Bütçe Encümeniniz bu işi çıkarırken mazbatalarının havasında az çok bir "acaba nasıl olur,, ruhunun mevcut olduğu görülüyor. Hattâ arkadaşlar eğer Liman İşletmeleri Umum Müdürlüğü diye bir idare mevcut olmasaydı ve bu işler Denizyolları tarafından görülelmekte bulunsaydı Devlet Demiryolları İşletmesine ait bu iki vazifeyi ve şimdi taksim edilen bu vazifeleri bu iki işletmenin bünyesinden ayırıp hattâ kanun getirmeğe bile vakit bırakmadan Millî Korunma Kanununun ve Koordinasyonun verdiği salâhiyet varsa hiç olmazsa bir büro yapmak suretiyle ayırmak zarureti vardır. Sırf onları işleriyle rahat, sade ve yeter bir halde bırakmak için. Bırakınız biz şimdi bunu ötekenden alıp bunlara veriyoruz. Binaenaleyh icabederse daha fazla tafsil ederim. Ben çok rica ederim. Kıymetli Vekil General arkadaşından; kendilerinin Devlet ve memleket umurunda iyi niyet ve iyi kudretleri vardır. Bunu bir defa daha alıp bugünkü ahval ve şeraiti gözönünde tutarak yine getirip bir daha tetkik ve tahlil buyursunlar. Sonra yine denebilir ki, bugün lâğvi kanununu getirdiğimiz Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün nesi kalmıştır? Evet bir şeyisinin bırakılmadığını bilerek konuşuyorum. Fakat hiç olmazsa adı, kanuni vaziyeti vardır. Bu işletme 1941 yılında İstanbul'a ecnebi vapurları gelmiyor, İzmir limanına ecnebi vapurlar gelmiyor, Mersin'e gelmiyor İskenderun daha açılmamıştır. Bu vaziyette dahi başa baş bir bütçe ile Büyük Millet Meclisinin huzuruna gelmiştir. Ancak, yeni yapılacak iskelelerin tamiri ve saire ve daha modern işler için programlaştırılmıştı. Bu programladığı işlerden bir kısmını da yapmağa para ayrılmıştır. Ayrıca Bütçe Encümeninin lütufkâr irşadı ve Meclisin tasvibi ve Hükümetin de işirakiyle daha büyük işlere birden girişebilmek için istikraz, bono çıkarmak hakkı verilmiştir. Hattâ o zaman tarifelerde zam yapmaktan külliyen tevakki olunmuş, pahalılığa vesile olur diye. O siasî içinde zararsız bu hizmetleri görür bir vaziyette idi

ve nihayet birden İskenderun limanı açıldı, İskenderun limanı bize bildiğiniz şartlarla geldiği zaman bir şeyler yoktu. Muhtelif şahıslara mütaahhit olarak verilmiş basit bir işletmeden ibaretti.

Bu alındığı zaman 200 ton âzami tahmil tahliye kabiliyetinde bir limandı. Nihayet bu şartlar içinde yevmiye 1200 tona kadar çıkarılmış bulunuyor. Eğer takviye edilip üzerinde durulup bu idare daha ileri götürülseydi, bugün bunun yardımı da daha bollaşır ve hizmetlerini daha iyi yapabilecek bir hale gelebilirdi. Binaenaleyh hattâ bence bundan evvelki kanunda demiryollarına verilen Mersin ve saire yeniden etüd buyurulsun diyeceğim. Çünkü bu formüle edilip takviye edilip buraya verilmek lâzımdır. Hazar için ise bu idarelerin büsbütün ana mevzuları içinde büyük kadrolarla çalışacak vaziyette bulunacaklardır. O zaman hiç verilemez. Ve beki başka bir takım nizamlar, tertipler bulunabilir.

Keza mazbatada tedahüllerden bahsedilmektedir. Bütçe, Münakalât Encümeninde de ben-deniz bulundum, dinledim. Bu işte alâkâi arkadaşların bu tedahüllerini dinledim. Meselâ diyorlar ki, farzedelim ki iki idarede de halat mubayaa edilecek. Mütaahhit iki müşteri bulunduğu için ve bu iki idare de rekabet halinde bulunduğu için bunu pahalı alıyorlar. Bunu her iki idareye ne kadar lâzımsa hepsini bir idare mubayaa eder ondan sonra bu kadarını buna o kadarını ona verir.

Sonra meselâ Hâiçten yahut Yaluva'dan vapur kaldıracağız. O gün vapur ârızalanmıştır. Liman idaresinin de bir motörü vardır ki o gün için boş duruyor. İstiyoruz vermiyor. Müdürü umumî taksirsiz bir adam olabılır. Derhal telefonu alıp vekâleti açar. Vekâlette bunu koordine eder. Onun için, lâğvedileceğine ben-denizce bunu takviye edip hattâ ötekilere verilmiş olanları da alıp bu suretle bu çetin ve yarı daha ne kadar çetinleşeceği malûm olmayan ahval içinde işletme idarelerine bunları yermek daha doğru olur. İstirhamım muhterem general bunu alıp topyekûn bir daha tetkik ve mütalâa buyurmalarıdır.

İ. ARUKAN (Eskişehir) — Sayın arkadaşlar; arkadaşım Cevdet Kerim İncedayı, Limanlar Umum Müdürlüğünün Denizyollarına raptı hakkındaki bu kanun aleyhinde idare kelam ettiler. Diğer bazı hususat hakkında da söyledikleri beyanat da doğrudan doğruya bu kanunun kabulü aleyhindedir. Ben bunu kendi kanaatime mühalif gördüğüm için kürsüye çıktım. Kürsüye çıkışımın diğer bir sebebi de, 1939 senesinde Devlet Denizyolları ve Limanları Umum Müdürlüğü teşekkül ettiği zaman bunların teşkilâtına ait kanunun müzakeresi sırasında o zaman münakale işlerine bakan Nafia Encümeninin verdiği karar üzerinde malûmat arz etmektedir. O

vakit bu işin yani Limanların Devlet Demiryollarının müntehi olduğu yerlerde behemehal Demiryollarına, diğer yerlerde de Denizyollarına raptı muvafık olacağı kanaatine varmış idik ve bunun bir elden idaresi zaruri olduğu neticesini almıştık. O vakitki esbabı mucibeden bir kaç satır okumama müsaadenizi dilerim.

C. K. İNCEDAYI (Sinob) — Hâdiseler o kadar açıktır ki..

İ. ARUKAN (Devamlar) — Çünkü arkadaşım dedi ki; iki sene içinde Teşkilât Kanununu esasından değiştiriyoruz. Halbuki Teşkilât kanununun değişeceği kanunun kabul edildiği zaman da mevzuubahis olmuş ve mazbataya geçmiştir.

Şimdi bizim Nafia Encümeninin mazbatasında, o vakit münakale işlerine de bakardı; «Mazbatada Hernekadar encümenimiz âzalarından bazıları âmme umurunun hüsnü cereyan ve ifası için bu işlerin bir umumî müdürlük veya bir elden idaresi daha muvafık olacağı mütalâasında bulunmuşlarsa da Münakalât Vekilinin hâlen pek dağınık ve şümüllü olan bu işlerin iki umumî müdürlüğe tefriki tensip edildi ve âmme işlerinin görülmesinde dermayan edilen mahzurların dahilî talimatname ile refine gayret edileceği ve mümkün görülürse ileride iki umum müdürlüğün tevhidî eheti ayrıca tetkik edileceğini...»

Binaenaleyh arkadaşımız iki sene içerisinde bunu lâğvediyoruz dedi. Halbuki bu tevhid o zaman gözönünde bulundurulmuştu. Teşkilât kanunundan bir sene sonra Mersin ve İskenderun limanlarının hüsnü halde işliyebilmesi için ayrıca bir kanunla Devlet Demiryollarına raptına mecburiyet hâsıl oldu. Görülüyor ki, bir âmme işinin iki elden idaresi muvafık olamıyor. Çünkü ortada mesul kayboluyor. Esas mesele budur. Şimdi bir malı bir ambara teslim eden vatandaş o malı gönderdiği yerde bulamazsa müracaat edeceği makamı bilmesi lâzımdır. Bu mal Deniz yolunda mı, Limanda mı kayboldu. Sonra ikinci bir mesele var. Vapurla gelen eşya limanda kalmaz bu eşya trene yüklenecektir. Eşya gelmeden evvel limanlar idaresi nasıl tertibat alıyorsa Devlet Demiryollarının da aynı tertibatı olması lâzımdır. Bunlar okadar tedahül etmiştir ki idarenin tevhidî lâzımdır. Bunun tevhidinde müşkülât çıkacağını da zannetmiyorum. Çünkü Devlet Limanlarının Fenerler gibi, Kaputaj gibi ayrıca müdürlükleri vardır. Bu müdürlükler kalacak, yalnız başlar tevhit edilecek demektir. Benim anladığım budur. Çünkü bir başâmir vekile müracaat etmeden bu işlerin heyeti umumiyesi üzerinde hâkim ve müessir emir vermek salâhiyetini haiz olmalıdır. Bu doğrudan doğruya âmme hizmetini kolay görmek içindir; tabii encümen noktaî nazarı ayrıca söyliyacaktır.

Şimdi yalnız arkadaşım diğer bir beyanatta bulundular ve İskenderun limanının tekrar Limanlar Umum Müdürlüğüne bağlanması için Vekili Muhteremden ricada bulundular. Ben de verilmemesini rica ediyorum. Lâkin İskenderun limanının vaziyeti ıslah edilsin. Hastalık nerededir? Mesele bunu teşhis etmektir. Bendeniz evvelki sene İskenderun ve Mersin'e gittim. Hakikaten liman çalışmıyor ve çalışmıyor. Sebebi vardır; bir eşya geldiği zaman o eşya hakkında ne muamele yapılır? Bunu baştan aşağı tetkik etmek lâzımdır. İskenderun limanı küçük bir limandır. Beş vapur birden geliyor. Onların esyası çıkarılmıyor. Çünkü triyaj yeri yoktur. Yani bir ayırma sahası yoktur. Mallar sahaya çıkacak, tefrik edilecek ve biranevvel oradan kaldırılacak ki ikinci vapur gelebilsin. Liman bloke olursa hiç bir iş yapılamaz ve bunu Limanlar Müdürlüğü yapamaz. Yaparsa yine Devlet Demiryolları yapacaktır. Çünkü gelen eşyayı taşıyacak odur. Hattâ bundan dolayıdır ki büyük bir iskele yaptılar. İskele bitti. Lâkin bu sıkıntı yine kalkmadı. Sıkıntı yine vardır. Eğer gelen eşya miktarını kaldırmak için Devlet Demiryollarının kabiliyeti varsa o zaman yapabilir. Yoksa yapamaz. Triyaj sahası dardır. Gelen eşyayı Toprakale'ye, Payas'a nerede büyük bir saha varsa oraya - biz trençiler buna triyaj deriz - işte böyle bir ayırma sahasına nakletmek lâzımdır. Hâlen muamelelerin eksik olan kısmı budur. Bu yapılmış olsaydı - belki şimdi yapılıyor. Ben gittiğim zaman henüz yapılmamıştı - belki şimdi yapılıyor? Lâkin bunu yapmak lâzımdır, yapmadan iş görmeğe imkân yoktur. Mersin de böyledir. Mersin'e gelen eşya rıhtma doldurulmuştur, ikinci gelecek eşyayı koyacak yer yoktur, onun için vapurlar boşanmadan gidiyor. Binaenaleyh, bu mesele başka bir meseledir. Devlet Demiryollarının bu işi daha iyi yapma kapasitesi vardır. Limanlar idaresi hiç yapamaz. Onun için bu işi hiç olmazsa yapacak idareye vermek daha doğru olur. Hattâ limanlar yapılırken bunların hepsi ayrı ayrı düşünülmüştür. Meselâ Haydarpaşa limanı bloke olmaması için Maltepe'de bir istasyon, Pendik'te büyük bir istasyon yapılmıştır, geçerken görürsünüz, bunlar boş durur. Bunlar Haydarpaşa limanının bloke olmaması için yapılmıştır, bunlar teknik işlerdir. Devlet Demiryolları bu işleri yapabilir. Bir liman bloke olduktan sonra yani her tarafı dolu olursa o liman işlevmez. Sopra ikinci bir nokta daha vardır, İskenderun limanı. D. D. yollarının malıdır, tekrar Liman Umum Müdürlüğüne verilsin dediler de onun için söylüyorum, çünkü İskenderun limanını Bağdat şirketi yaptırmıştır. İmtiyazı Haydarpaşa limanı ile beraberdir. Çünkü İskenderun limanı Bağdat Şirketi tarafından yapılmıştır. Hattâ Haydarpaşa limanı

sonradan bunlar beraber mubayaa edilmiştir. Hatay'da Fransızlar'ın elinde idi. Tabii bize geçince aslına rücu etmesi lâzımgelir.

Onun için kanun yerindedir, ben de kanunun kabulünü bilhassa rica ediyorum.

M. N. GÜNDÜZALP (Edirne) — Muhterem arkadaşlar, Münakalât Vekâletini ilgilendiren bir mevzuda bu Vekâleti idare etmiş bir arkadaştan sonra ve yine Münakalât Vekâleti işlerini bir encümenin mazbata muharriri sıfatıyla tetkik etmiş ikinci bir arkadaştan sonra söz söylemek belki benim için mevzuun dışında bir işe karışmak gibidir. Fakat beni bu mevzuda söz söylemeye bilhassa sevkedilen yine sabık Münakalât Vekili arkadaşımın beyanatı olmuştur.

Sabık Münakalât Vekili muhteremi o şekilde görüştü, konustu ki bizi bu liman işleri mevzuu üzerinde Büyük Meclisin bundan evvel almış olduğu bir çok kararlar üzerinde yeni baştan düşünmek ve bunları inceleyip ondan sonra esaslı bir karara varmak gibi, bir neticeye doğru sürüklemek ister bir mahiyet arz ediyor. Halbuki bundan önce idarede işgal ettiğimiz mevkiiler ve limanların bazı vazifelerinin bu mevkiilerle alâkalı olması dolayısıyla biraz liman işlerinde malûmatını ve ilgim olduğu için heyetinizi tenvir sadedinde limanların şimdiye kadar geçirdiği safhalar hakkında kısaca malûmat vererek kararımızın verilmesinde faydalı olacağımı umdum.

Evvelâ liman işleri, bütün arkadaşlarımızla da malûmdur ki 1341 senesinde Devlet eliyle nizamlanmağa ve tanzime başlanılmıştır. O tarihlerde bilhassa 618 sayılı bir kanunla evvelâ İstanbul'dan başlamak şartıyla bir takım Türk Anonim Şirketleri kurularak limanların bu suretle esaslı teşkiller elinde düzenlenmesi arzu edilmiştir. O suretle ki Maliye Vekâletince yahut tâbiri umumisiyle Hazinece hisselerine iştirak edilerek İstanbul'da, İzmir'de, Trabzon ve Mersin'de bir takım liman şirketleri kuruldu. Sonra bu şirketlerin elinde işler istenildiği gibi yürüyemedi ve İstanbul, İzmir şirketlerinin hisse senetlerinin birisinin tamamı, diğerinin dörtte üçünden fazlası maliyeye (Hazineye) intikal etti. Böyle bir durum karşısında bu şirketleri daha ziyade devletleştirmek en doğru ve mâkul bir hattı hareket gibi görünmüştü. Bunun üzerinedir ki 2521 sayılı bir kanunla Yüksek Meclisimiz İstanbul ve İzmir'de bu şirketleri mubayaa ederek devletleştirdi ve Maliye Vekâletine bağlı İstanbul ve İzmir Liman İşletmeleri Umum Müdürlüklerini kurdu. Fakat bu umum müdürlükler de biraz işledikten sonra İktisat Vekâleti kendi Teşkilât Kanunu ile limanların iktisadi ehemmiyetinden dolayı bunları nizamlama işinin kendisine ait bir vazife olduğunu düşünerek ve Maliye Vekâleti ile ilgili malî bir müessese olmadığını nazarı itibare alarak bu esbabı mucibe ile huzuruza

geldi ve yeni bir kanunla bu limanlar bu sefer İktisat Vekâletine bağlı İstanbul ve İzmir Liman İşletmeleri haline geldi. Fakat Yüksek Meclisiniz bu teşkillere de liman işlerinin tam ve kâmil bir nizama malik olamadığını düşünerek, tecrübeler ve tathiklerin vereceği neticelere göre bunları daha müttekâmil şekillere götürmek üzere, kanuna koyduğu bir madde ile, hini-hacette bunları birleştirmek üzere İktisat Vekâletine lüzumlu salâhiyet hükmünü de kanuna koydu ve Mersin, Trabzon gibi şirketler elinde kalmış bulunan limanların işlerinin de tevhidini için yine İktisat Vekâletinin bu şirketleri satın alabileceğine dair salâhiyetler koydu. Arkadaşlar, bu şekilde kurulan liman işletmeleri memlekette liman işlerinin faaliyetini üzerinde faydalı çalışmalarında bulundu. Fakat bu da kâfi görülmedi. Bütün deniz işlerini küll halinde bir elde toplamak ve aynı zamanda malî bir müessesenin elinde tutmak suretiyle yürütülmesi daha doğru ve faydalı olacağı mülâhazası zihinlerde hâkim oldu ve bütün işler Denizbank'ın elinde toplandı. Lâkin bildiğiniz gibi bir buçuk sene sonra Denizbank ikiye bölündü, Devlet İşletmeleri Umum Müdürlüğü, Liman İşletmeleri Umum Müdürlüğü kuruldu. İşte Denizbank'ın elinde toplanmış bulunan bütün liman ve deniz işleri; inaat, havuzlama, romörkörüçlük, limanlarda tahmil, tahliye, aktarma, antrepoculuk, fenerler tek elde toplanmış iken Denizbank'ın kaldırılması ile devletleşmiş olan bu işler iki umum müdürlüğe ayrıldılar. Burada bilhassa dikkatinizi şu nokta üzerine çevirmenizi rica ederim, çünkü sabık Münakalât Vekili arkadaşımın bir sözünü karşılar: Bütün bu tevhitler yapılırken, yani Denizbank'ın elinde bütün deniz işleri toplanırken dahi Devlet Demiryolları Umum Müdürlüğünün, demiryollarının müntehasında bulunup kendi Teşkilât Kanunu ile işletmesi kendisine verilmiş olan limanlar hiç bir zaman elinden alınmadı. Hattâ hususi hükümlerle bu limanların tevhitlenmesi haric tutulduğu tasrih edildi. Demek ki bir zamanlar Yüksek Meclisiniz limanları bir küll halinde bir elde toplamakta fayda mülâhaza etmiştir. Fakat limanlarla demiryollarının alakasını hiç bir zaman görmemezlik etmemiştir. Bilakis bu alakayı yakından gördüğü içindir ki demiryolunun sonundaki liman hizmetlerini, alakası dolayısıyla, bu idarenin elinde bırakmayı en faydalı bir yol bulmuştur.

Arkadaşlar, Denizbank'tan ayrılıp ta liman işletmesinin bir umum müdürlük halinde, bazı liman işlerini elinde topladıktan sonra zaman nazikleşti. Biliyorsunuz, İstanbul limanı, İzmir limanı ehemmiyetini İskenderun'a verdi. İskenderun liman hizmetleri de Liman İşletmesi İdaresine devredilmişti - Hatay ilhak edildiği zaman - Fakat İskenderun Liman İşleri bu Umum Müdürlüğün zamanında istenildiği gibi yürü-

yemedi. Bunun sebebini, o zaman bu işleri biraz da tetkika memur edilmiş bir arkadaşımın sıfatıyla, iyi bilivorum. Orada, asıl limanın yükünü hafifletecek Demiryolları idaresi vardı. Bunlar başlı başına bir umum müdürlüğe bağlı idi. Bu iki idare bir türlü birbirleriyle ahenkli olarak çalışmıyor ve bu vaziyet liman işleri üzerinde durulmayı icabettiriyordu. Bu vaziyetin ıslahı için çareler arandı ve Millî Korunma Kanununun verdiği salâhiyetle ilk hamlede liman işletmesinin elinde bulunan bu müesseseyi ondan aldı. Devlet Demiryollarına verdi. Demek ki, Hükümetin daha o zaman bu işler üzerinde tetkika memur edilmiş olanların nokta nazarlarını dinledikten sonra vardığı kanaat; İskenderun limanının Liman İşletmesi Umum Müdürlüğünün elinde değil, Devlet Demiryolları Umum Müdürlüğünün elinde daha düzgün, ve daha verimli yürüyeceği idi. Nitekim bu kanaatımı huzurunuzda getirdiği bir kanun lâyihası ile yüksek tasvibinize arz etmiş ve Yüksek Meclisiniz de kanunla bu şeklin doğruluğunu kabul etmiştir. Demek ki Devlet D. yollarının limanlar işletmesi hem kendi teşkilât kanunu hem de liman işletmesi gibi asıl bu işlerle vazifeli kılınmış bir idarenin elinden, İskenderun limanını alıp veren kanun ile yüksek Heyetinizin tasvibinden geçmiş bir vakiadır. Mersin limanının ehemmiyeti de artmıştı.

İskenderun limanının yükünü hafifletmek için Mersin'de faaliyet lâzımdı. Mersin limanı o zaman bir şirketin elinde idi. Şatlar şirkette fakat iskeleler belediyede idi. Şirket malları vapurlardan şatlara alırdı. Bu malların sahibi kimse onun tutacağı hammalların karaya çıkarması lâzımdı.

Arkadaşlar sabık Başvekil merhum Dr. Refik Saydam'ın Mersin'de bulunduğu bir tarihte ben de Mersin'e gitmiştim. Kendilerini ziyaretle emirlerini telâkki etmek istedim. Bana dedi ki, «üzüntüm şu karşıdaki gemidedir 20 günden beri su seviyesinden bir parmaktan ziyade yükselmiyor». Arkadaşlar bunun sebebi şunlar idi. Liman şirketi ben mavnalarımı yük korum, alırım, amma akşama kadar boşaltılmalıdır diyor. Boşaltmayı mal kiminse onun tutacağı hammallara bırakıyordu, öte tarafta iskeleler tamire muhtaç bir halde duruyordu. Çünkü belediyenin iskeleyi tamir ettirecek parası yoktu. Toprak Mahsulleri Ofisine buğday gelmiş. Merkezden istizan ediyor. Hammallık işini münakasaya mı koysun diye. Tabii ücretler taliplerce kırılıyor ve rastgele toplanmış bir takım hammallarla bu buğdayı çekmeğe çalışıyor. İşte Mersin Liman İşleri bu şekilde idare ediliyordu. Halbuki Liman İşletme Umum Müdürlüğünün bu vaziyeti evelden görmesi lâzımdı. Çünkü kendisine, vazifeler veren kanunda bir madde vardır ki, Mersin'in de buna dayanılarak Trabzon gibi eline alabilirdi,

almadı. Fakat almak bir zaruretti. Hükümet 400 bin liraya satın aldığı bu şirket işlerini kime devretti? Devlet Demiryollarına. İşte arkadaşlar; bu çok mühimdir, Devletin limanlara en ziyade ihtiyaç duyduğu ve faydalanacağı bir anda Liman İşletmesi Umum Müdürlüğünün faaliyetini kendisi için güvenilir derecede görülmüyordu. Liman İşletmesi Umum Müdürlüğünün yıldızı İskenderun limanının kendisinden alınmasıyla sönmüştür. Görülüyor ki, Liman İşletmeleri İdaresinin tereddütlü çalışmaları karşısında Hükümet, Devletleşmiş olan liman hizmetlerini onun elinden alıp bu işlerle en yakın alakalı olan müesseselere vermektedir. Devlet Demiryollarının limanla olan alakasını kim inkâr edebilir? Denize müntehi olan bir şimendiferli vagonlarındaki eşya derhal vapura ve vapurla gelen eşya derhal vagona boşaltılamazsa buna nasıl şimendifercilik denir? Şimendifercilik bir omnibüscülük müdür ki, yolda gidecek, duracak ve eşya gelmesini bekleyip alacaktır.

Binaenaleyh, demiryollarının bu şekilde liman işletmeleriyle ilgilendirilmesi Meclisin Teşkilât kanunu ile verdiği vazifenin bir devamıdır, liman işletmesinin mâkul bir tasfiyesidir. Arkadaşlar; Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü Teşkilât Kanununun bir beşinci maddesi var. Bu maddede Vekil, iki umum müdürlük arasında taksim edilmiş olan hizmetleri ileride tatbiklerin ve görülecek zaruretlerin icabına uyularak birinden alıp diğerine vermek için Vekili salâhiyetli kılmıştır. İşte bu salâhiyete istinaden Münaka'ât vekâleti İzmir ve Trabzon ve İstanbul liman işletmeleri şubelerini - (ki işleri ikinci derecede kalmıştır) - alıyor, Denizyollarına veriyor, kezaik İstanbul merkezinin mühim bir takım işlerini de yine Denizyollarına veriyor. Bu idarenin elinde bugün kala, kala (Fenerler), (Deniz işleri), radyolarlar ve sahil tahlisiye hizmetleri kalıyor. Gene Hükümet Millî Korunma Kanununun verdiği salâhiyete istinaden de bu idarenin elindeki iskeleler üzerinde bir tasfiye yapıyor. Arkadaşlar bu iskeleler meselesi üzerinde de bir, iki dakikanızı alacağım. Liman ve Deniz işletmeleri Umum Müdürlüğü kanununda bu iskelelerin işletilmesi Liman İşletme Umum Müdürlüğüne verilmiştir. Fakat bütün iskeleleri vermiş olduğundan Liman İşletmesine verince bunların hepsini nasıl ıslâh edebilirdi? Bunların bazıları küçük iskelelerdi. Nihayet ot, saman, kum ve çakıl taşıyan bir takım gemilerin yanaşabileceği ve belki bunların da yanaşamayacağı derecede küçük olup ancak bunların getirdiği şeylerin ihracına hizmet edebilirlerdi. Liman İşletmesi bunda mazurdur. Çünkü yapmağa muktedir olamayacağı kadar çok iş, çok iskele kendisine devredilmişti. Bu sebepledir ki, Hükümet 3041 sayılı kanunla aldığı salâhiyete istinaden bunları da dağıtmıştır. O kanun ik-

tisadi veyahut askerî mahiyeti haiz iskeleler şu veya bu idarelere verilebileceğini tasrih etmiştir. İşte bu hükme istinaden Marmara'da askerî ehemmiyeti haiz Bandırma, Mudanya gibi mühim iskeleler Devlet Demiryollarına verilmiştir. Yine Marmara'da bir takım iskeleler Denizyolları tarafından kullanılmakta olup tamire muhtaç bir halde iken Liman İşletmesi bunları tamir edememiştir. Bunları Denizyolları Umum Müdürlüğü tamir ettirmeğe mecbur olmuş. Hükümet bu vaziyeti nazarı itibara alarak kedisinin tamir ettiği bu iskeleleri Denizyolları eline vermiştir ki bundan daha tabii bir iş olabilir mi? Bu iskelelerin Denizyollarıyla alakası aşikâr değil mi? En küçük bir dere kenarında bir sahilten öbür sahile insan nakleden bir kayıkçı bile kendi ihtiyacı için bir kaç kişilik iskele yapıyor. O halde Denizyollarının iskele ile alakası yok demek tabiatı maslahata aykırı bir kanaata varmak demektir.

Hulâsa arkadaşlar kısaca arzettiğim şu safhalar gösteriyor ki Liman işletmesi, zamanın kendisini muattal bırakmasından dolayı bu günkü vaziyete mahkûm olmuştur. Hükümetin bu gün ona ait işleri Devlet Demiryolları ile Denizyolları arasında taksim etmek suretiyle tasfiyesi en tabii ve zaruri bir yoldur. Bu itibarla bu kanunun lehinde bulunuyorum ve en doğru bir şekil olduğu kanaatı ile kabul edilmesini rica ediyorum.

E. SAZAK (Eskişehir) — Efendim, eski Nafia Vekilimiz Cevdet Kerim Beyefendi hakikaten isin icine girmiş çok muntazam ve isin iyi gitmesine pek vakıt alakasından dolayı icinden konan bir hisle bu arzularını ızhâr ediyorlar. Yalnız mesele, bu limanlarımız olsaydı, fabrikası ve tamirhanesivle beraber bir halde bulunsaydı o zaman olurdu.

20 - 50 milyon inşaat ile bu olurdu. Amma şimdi bu hal ile hakikaten çok isabet olurdu. Şimdi Mersinde bir limanda bir sakatlık oldu. İstanbul'dan vapur hareket ettirecek olursak, fataza çimento ve saire gidecek, denizyolları bunu ihmal eder. Fakat mesuliyet kendisine ait olduğu zaman bu vapuru derhal yürütür. Müsterek mesuliyetle o bir taraf işi ihmal edebilir. Zaten bizim elimizde elemanlar çok azdır. Tahlisiye, tahmil ve tahliye motör vesaire, bunları yapacak bir tamirhane veyahut iyi kötü bir motör yapacak fabrika lazımdır. Elimizde geniş mikvasta elemanımız yoktur, elimiz geniş değildir ki bunları yapalım.

Fenerler idaresi diye bir idare vardı, ecebilerin elinde bulunuyordu, doğrusu ben bunun ne yaptığını, yanına varmadan bilmiyordum, bir şey zannediyordum. Meğerse parasını biz vermişiz, feneri diktirmişiz, onların işi bir yakmaktan ibaretmiş. Halbuki herhangi bir koca karı da eline kibriti alır ve yakar. Bizim

gözümüzde bu işi büvüterek ecebiler milyonlarca paramızı almışlar, bize yazık. İnşaaallah artık öyle zamanımız olmayacaktır. Fener İdaresi, denince ortaya tâyin edilmiş memurların ekmeğini, yatağını, gazını göndermek lâzımdır ki zannediyorum ki denizyolları bu işi daha iyi yapar. Onun için ben de Cevdet Kerim arkadaşımızın fikirlerine iştirak ederek bunun kalmasını rica ederim, bu çok yerindedir.

Bugün için yerindedir. Çünkü düşündük, inşaatı bile kül halinde Nafia Vekâleti üzerinde toplamıştır. Bu da doğrudur. İnşaaallah limanları yaptıkça, büyük limanlar olup da iş genişlerse o vakit onun tamiriyle beraber onu buraya verebiliriz. Yoksa bugün için çok yerinde bir kanundur bu.

MÜNAKALÂT VEKİLİ A. F. CEBESOY

(Konya) — Sayın arkadaşlarım, yüksek huzurunuzda münakaşa edilmekte olan bu kanun bugünlerde halledilmiş ve huzurunuzda getirilmiş alelacele bir kanun olmadığını benden evvel bu kürsüye gelen arkadaşlar ta işin bidayetinden bugüne kadar olan safhaları güzelce izah ettiler. Bendeniz de bunun üzerinde bir kaç söz söylemek isterim.

Malûmu âliniz 39 senesinde Limanlar İşletme Umum Müdürlüğüne ait olan kanun ve onunla muvazi olarak Denizyolları İşletmesine ait olan kanun müzakere edildiği zaman İzzet Arukan arkadaşımın bu kürsüden o zamanın zabıtlarını okuyarak izah ettiği veçhile hakikaten Denizbank'ın lâgvinden sonra böyle iki teşekküle lüzum var mı, yok mu diyerek Meclisi Âlide ve encümenlerde bu husus uzun uzadıya düşünülmüş ve müzakere edilmişti. O vakit Münakalât Vekâleti defaatle arzettiğim gibi henüz teşekkül etmiş olduğu için ve bu gibi işleri tecrübe etmek mecburiyetinde bulunduğu için kendilerinden bu iki teşekkülü tecrübe etmek için müsaade istemişlerdi. O günden itibaren bu iki teşekkül üzerinde uzunboyulu tecrübeler yapılmıştır.

Hakikaten daha o zamanlarda denizyolları ile İstanbul limanı arasında tedahül başlamıştı ve bunun neticesinde yine iki teşekküle ait kanunun bir maddesinde vekâlete salâhiyet verildiği için bu tedahülü önlemek üzere derakap vekâlet müdahale etmiş ve limanlarda gemilere tatlı su vermek ve kömür vermek salâhiyeti Devlet Limanları Umum Müdürlüğü'nün inhisarı altında iken bu husus Denizyollarına devredilmiştir. İşte o günden itibaren yavaş yavaş limanlara verilmiş olan bu gibi vazifeler Denizyollarına ve Devlet Demiryollarına devredilmeye başlanmıştır. Bundan on ay evvel mart ayında bendeniz vekâlete geldiğim zaman vaziyeti bu şekilde gördüm. Bir daha hulâsa edecek olursam gerek Meclisi Âlide bu işlerle ilgili encümenlerde, gerekse vekâlette hakikaten limanlar-

la denizyolları arasında tedahüller oluyor, bir taraftan bir takım vazifeler alınmıyor, öteki tarafa veriliyor şeklinde işi buldum. Yakından işi tetkik edince yeni ellere tevdi edildiği zaman bu işlerin daha iyi ilerlediğini gördüm. Bunu sezer sezmez kanunun bize bahsetmiş olduğu salâhiyete istinadın bakiyesini de tekrar aynı hükümden mülhem olarak yani demiryollarının mün-tehi olduğu yerlerdeki limanları demiryollarına - İskenderun ve Mersin limanlarının bir kanunla verilmiş olduğunu görerek - ve demiryollarıyla ilgili olmıyanları da denizyollarına verdim. Vaziyeti yakından tetkik ettim, sekiz aylık yaptığımız tetkikler ve hesaplar gösterdi ki hakikaten bu limanlar yeni ellerde yani ilgili idarelerde daha ziyade inkişaf ediyor, daha iyi çalışıyor ve daha iyi muvaffak oluyor ve bu limanlardan daha ziyade istifade eden idareler tahmil, tahliye işlerini daha çabuk yapıyor. Bunu huzurunuzda rakamlarla ispat edebilirim. Bilhassa İstanbul limanında iş hacmi beş altı ay zarfında, evvelki seneye nispeten ve yine aynı aylara mütenazır olacak altı ayda 80 - 90 bin ton fazla fark vardır. İzmir'de de sezilir surette fark görülmektedir. Bu fark en ziyade Trabzon'da görülmüştür. Bu Denizyollarının bünyesindeki tekemmülü gösterir. Diğer taraftan İskenderun limanı cidden cümlelerin takdir edeceği bir hale gelmiştir. Henüz yeni iskelesi işe başlamamıştır. Bir kaç ay içinde o da işe başlayacaktır. Hâlen eski teşkilâtiyle iş görmektedir. Devlet Demiryolları ve Limanları idaresi bu işin o kadar üzerine varmış ve iyi çalıştırmıştır ki, altı, sekiz ay zarfında bu iskele 80 - 90 bin ton iş görmüştür, orada yaptığım son teftişte gördüm, yalnız dört bin tonluk bir eşyayı tüccariye kalmıştır, başka hiç bir eşya kalmamıştır. Bunların da orada kalmasının sebebi kısmı âzamnın sahiplerinin belli olmamasındandır. Çünkü harp dolayısıyla cenup limanlarımıza gelen eşyanın menşei kısmen malûm olmamaktadır. Mamafih bunlar o kadar iyi tesbit ve puvantaj edilmiştir ki, şu eşyalar hangi vapurdan çıkmıştır, cinsi nedir, tamamiyle bellidir. Ve oradaki gümrük müfettişi de bunun mükemmeliyetini tasdik etmiştir. Peyderpey bunlar tasfiye edilmektedir. Eğer yakında yeni iskele açılacak olursa bu iskele hakikaten modern bir iskele- dir ve elektrik ceryanı ile işliyecek dişlere malik olacaktır. Tabii o vakit işlerde gayet süratli olacaktır.

Yine İzzet arkadaşımızın gayet kıymetli söylediği bir nokta vardır, mesele yalnız iskelede ihraçta değildir. Orada malı tutmamak veya hut tiraj mahallini tâyin edip, oraya götürüp vakti zamanında bunu tacil etmektedir dediler. İşte Devlet Demiryolları ötedenberi bu işi tecrübe etmiş ve hakikaten başarmıştır. Hakikaten okadar muntazam bir surette tanzim etmiştir ki, orada adedi bini bulan hizmet erleri-

ni yerleştirebilmek için az zaman zarfında barakalar yapmıştır bu sayede liman hizmetleri çabuk ifa edilmektedir. Bu sebeple liman işleri orada daha ziyade ilerlemiştir. Bu da Devlet Demiryollarının daha ziyade ihtisas sahibi olmasındandır. Zaten kendi bünyesinde böyle bir ihtisas mevcuttur. Şimdi vaziyet şöyle oluyor. Bizim de yani son sene zarfında evvelki yapılan senelerdeki tecrübeye ilâve edilen tecrübemiz neticesinde görüldü ki limanların bu tarzda ve diğer işlerin bu tarzda tanzim edilip işlemesi bünyemize ve rejimimize en uygundur. Bahusus böyle müşkül bir ve sıkı zamanda az çok bir muvaffakiyet gösterdiğinden dolayı uygun bir iş yapıldığı kanaatını getirdik. Hem masraftan ve hem de yerden tasarruf etmek maksadiyle Limanlar Umum Müdürlüğünün ilgası hakkındaki kanunu bundan bir ay evvel Heyeti Celenize arz etmiş bulunuyoruz.

Şimdi çok kıymetli arkadaşım eski Münakalât Vekili Cevdet Kerim Beyefendi bendenize çok kıymetli bir tavsiyede bulundu. O da tekrar bu tecrübe edilen işleri almız kanunla beraber bir daha tetkik ediniz ve bu tetkikten sonra neticesini bize bildiriniz buyurdular. Bendeniz hiç bir vakit Devlet ve memleket işlerinde acele hareketi arzu eden bir arkadaşınız değilim. Bahusus bu gibi hizmetlerde çok dikkatli olmak lâzımgelir. Yeni bir iş ortaya konduğu zaman ondan dönmek lâzımdır. Çünkü esas, iyi kurulmayan bir işi bir hizmeti, yenisini yapacağım diye bırakıp tekrar yaparken muhakkak arada geçen zaman zarfında yeni aksaklıklar olabilir ve iyi netice vermez. Bilhasa münakale işlerinde itiyat ve alışkanlığın çok kıymeti vardır. Bu itibarla ben arkadaşımızın teklifini memnuniyetle kabul ederim. Eğer iş şahsan benim elimde olsaydı yani bu iş dört senedenberi, beş senedenberi başlayıp ta Münakalât Vekâletinin bünyesinde uzun tecrübeler yapılmamış olsaydı ve bu neticeler müspet olmamış olsaydı hakikaten böyle bir şeyi alıp yapmakta tereddüt etmiyecektim. Fakat kanaatim : huzurunuzda arz edeyim ki kâfi derecede tecrübe yapılmıştır ve tecrübemiz 6 - 8 aylık bir müddet zarfında iyi hesaplanmıştır. O itibarla emniyetle bu kanunun huzurunuzda kabulünü rica etmek mecburiyetindeyim.

Asıl son mütlaâaları esnasında endişe ettikleri bir nokta vardır ki, vaktiyle de zannediyorum ki, o sebeple bu iki müdüriyeti umumiye teşekkül etmiştir. Yoksa prensip itibriayle değil. Onu da izah edeyim: O da şu: Haikikaten demiryollarımız her sene gittikçe inkişaf etmektedir. Üzerlerine bir çok yeni yeni hizmetler ve vazifeler almaktadır. Ona mütenazır olarak demiryollarımız da üzerine şu kadar iş almıştır. Sahillerimizde çetin hizmetler görmektedir. Binaenaleyh, bu iki teşekküle bir üçüncü teşekküllü ilga ederek onun da vazifelerini üzerine ver-

mek suretiyle bunların işlerini ağırlatmak doğru mudur, değil midir? Esasında işi müzakere ve münakaşa ederek bu meselenin bir daha tetkikini arzu ettiler. Hakikaten işletmeyi idare bakımından büyük teşekküller biraz güç yörür. Fakat münakale işlerinde ve diğer hizmetlerde böyle tabiatan teşekküller büyüdüğü zaman da onların nasıl idare edileceği hakkındaki usuller malûmu âlinizdir. İnşallah yakında memleketimiz değil yedi sekiz bin kilometre, 20 bin kilometreye malik olduğuna göreceğiz, o vakit elbette onun da bir usulünü bulacağız.

Başka memleketlerde, 20 - 30 bin kilometrelik şebekesi olan memleketlerde bu işletmeler kısımlara ayrılır. ve kısımlara da umum müdürler konarak idare edilir. Tabii vücut büyüyünce kısımlara ayrılarak o teşekkül yine ayakta tutulur. O itibarla kendilerinin bu hususta endişe etmemelerini rica ederim ve bahusus ki, bu kadar sıkı zamanda bu yolda yapılan idarenin iyi netice vermiş olmasına göre kendilerine bu hususta endişe etmemelerini tavsiye ederim.

Şimdi 3 ncü mesele; bu limanlar, iskeleler, Devlet Demiryolları bünyesine, Devlet Demiryolları bünyesine uygun mudur, değil midir? Bunların işi midir, değil midir? Bunlarla beraber ahenkli yürür mü, yürümez mi? Başka yerlerde nasıldır? Bunu tetkik edip de hakikaten bunların bünyelerine uygunsa o halde bu vazifeleri de vermezsek bir gün kendilerinin teazzuv etmemesi yüzünden daha büyük müşküller arzedecek ve o vakit yine idareleri müşküllü olacaktır. Şimdi hakikaten bizde de, başka memleketlerde de liman işleri deyince liman işletmesi vardır, liman zabıtası vardır, ondan sonra limanın tahmil, tahliyesi ve sair işleri vardır, bunları ayırmak lâzımdır. Burada mevzu bahis olan liman trafiğidir. Ticari nakliyatın bir kısmıdır. Limanlar her yerde kara ve demiryollarının devamıdır. Elbette bu hizmeti ilgili idare daha iyi ve çabuk yapar. Şimdi İstanbul'un vaziyetini ele alalım. İstanbul limanı diyoruz. Bugüne kadar İstanbul limanı ne yapıyordu? Bugüne kadar İstanbul limanı Galata rıhtımı üzerinde, Sirkeci'de boşaltma, yükletme, aktarma ve ambarlara ve bu işleri yapıyor. Fakat onun karşısında ondan daha çok iş yapan bir Haydarpaşa limanı vardır. Haydarpaşa limanı satın alındığı günden itibaren Devlet Demiryolları Umum Müdürlüğü tarafından işletilmekte idi. Yani oraya her gün bir çok vagonlar, gemiler gelir, boşaltılır, karşı tarafa geçirilir, orada yükletilir, nakledilir veyahut limana sevk edilir. Orada bu işler yapılıyor. Liman Umum Müdürlüğü teşekkül etti. Bu işler yine böyle onun karşısında cereyan etti ve daha mükemmel olarak cereyan etti. Çünkü hakikaten bu hizmeti Devlet Demiryolları 20 - 25 senedenberi yapmaktaydı ve zaten bu iş bünye-

sine de uygun bir iş, kendi işidir. Sonra İskenderun limanı alındı. Demiryollar evvelki tecrübesine istinaden hakikaten o işi de iyi yürüttü. Bu sefer bazı İstanbul limanı ve diğer bazı limanlarımızı Denizyolları aldı. Hakikaten dikkat ettik, öbüründen daha iyi bu işleri yapmağa başladı. Sonra muasır diğer memleketlerde bu işler hangi bünyede daha uygun çalışıyor diye tetkikat yaptık, bilhassa Fransa ve Almanya'da ya hususi şirketler elindedir, ya ticaret odalarına bırakılmıştır veyahut ayrıca mahallî idarelere bırakılmıştır. Görülüyor ki; liman hizmetleri oralarda daima hususi mahiyette kalıyor. Hiç bir vakit bir memleketin limanlarını bir elden bir umum müdürlük halinde idare etmek usulü oralarda mevcut değildir. Hattâ Fransa'da kanunlarla teyit edilmiştir ki limanlar bilhassa şimendiferlerin müntehi olduğu daima demiryolları tarafından işletilecektir. Bu yolda kanun ve usulleri vardır. İlmî telâkkilere göre de limanlar kara ve denizyollarının kapısı sayılmaktadır.

İngiltere'ye gelince arkadaşlar; orada büsbütün muhtariyet mevcuttur, büsbütün ademi merkeziyet vardır, gayri mütecanis olan bu işlerin böyle olması da tabiidir. Çünkü liman kara ile denizin birleştiği yerde iltisak noktasıdır. Bu işin iyi işliyebilmesi için ya karanın veya denizin hâkim olması lâzımdır. Fakat ayrı bir kapıcıya ihtiyaç yoktur. Görülüyor ki diğer memleketlerden aldığımız bu tecrübelerle göre bir memleketin limanlarını bir elden tıpkı bir demiryolu işletir gibi işletmek vaziyeti yoktur. Bunu da ele aldıktan sonra şu halde liman ve iskelelerimizi uygun olarak iki taraflı taksim ettiğimiz zamanda bunların işletilmesinde hiç bir endişe edilecek şey kalmaz. Herkesin kapısını kendisine veriyoruz. Hususiyle Münakalât Vekâletinin teşkilâtı mevcut oldukça merkezde bunların ahengi gibi vahdetini, hizmetlerini, tarifelerini daima kontrol edecek ve bunların inkişafına gayret edecek olan bir teşkilât mevcut oldukça bunların ayrı ayrı iş görmeleri mümkün olamaz. Bu itibarla arkadaşları fazla rahatsız etmiyeyim, kanunun seyri hakkında bendenizden evvel söz söyleyen arkadaşlar kâfi miktarda izahat verdikleri için fazla vaktinizi almak istemiyorum.

Z. ARKANT (Yozgad) — Efendim, bu lâğvedilen teşkilâttan bahsederken tasarruf ta vâkı olacağını vait buyurdunuz. Bu tasarrufun miktarı nedir? Bu tasarruflar zannederim kadrolardan yapılabilir, bu takdirde açıkta kalan memurların vaziyetleri ne olacak ve miktarı nedir?

MÜNAKALÂT VEKİLİ Gİ. ALİ FUAD CEBESÖY (Konya) — Kanunda bunlar hakkında maddeler vardır, o maddelerin müzakeresi yapıldığı zaman arzı malûmat ederim. Şimdi umu-

mî vaziyet hakkında konuşulduğu için bu kadar arzı malûmat ettim. (Doğru sesleri).

C. K. İNCEDAYI (Sinob) — Efendim, Mahmud Nedim arkadaşım liman işlerinin heyeti umumiyenizce malûm olan tarihçesini bir daha hülâsa buyurdular, dinledik. İzzet Arukan arkadaşım, Devlet Demiryollarına ait izahatı arasında İskenderun Limanının Devlet Demiryollarının malı olduğunu söylediler. Vekil arkadaşımız, bu işi tetkik ettim, daha iyi yürüteceğiz diyorlar.

Bendenizin mâruzatımın esas istikameti şudur: Liman İşletmesi Devlet Demiryollarına ve denizyollarına verilmiş verilmemiş meselesi değildir. Sonra daima biz geçen sene böyle idi, bu sene böyle oldu diyoruz. Elbette her sene geçen seneden iyi olacaktır. Yoksa neticesi hezimet ve inhizam olur. Amma bu sene geçen seneden iyi oldu dediğimiz zaman asıl mesele, acaba bu netice bu memleketin alâkalı bürolarının topyekûn elde ettiği randıman bu milletin istihsal edebileceği, elde edebileceği randımanın seviyesinde midir? Ben memleketteki iyiliği böyle ölçerim. Geçen sene böyle idi, o idare böyle idi bu idare böyle... Bu kötü bir zihniyet olduğu için ortaya koyuyorum.

Diğer bir mesele, acaba demiryollarına bu hizmetleri parça parça, peyderpey verdiğimiz günden itibaren bu hizmetleri durup dururken olmadı, geniş masraf etti, emek sarfetti. İskenderon Limanı zaten işlemeğe başlamış ve her sene programına göre devam edip bugün bu neticeye vâsıl olmuştur. Bu neticede İngilizlerle yapılan anlaşma vesaire ile husule gelmiştir. Acaba bugün vâsıl olduğu emeği ötekine verseydik acaba o yolda yapamaz mıydı? Elbette yapardı.

Şimdi benim demek istediğim zaten başlamış olan bir iş için o idarenin kulağını çekerek eksikliğini tamamlarız ve onu takviye ederiz bunu böyle bıraktıktan sonra bugün kabul edebilir miyiz. Bugün kabul edebilir miyiz ki deniz ve demiryolları nakliyat işi bugünün takat ve hamlesi içinde iyidir, elbette değildir. bunu daha iyi yapmak için uğraşan bu adamları takat derecesi sekiz ise bunun içinden hiç olmazsa üçünü yeni hizmetlere vereceklerdir. Yarın daha zor vaziyet ve zamanlarda bu idarelerin mekanizması daha sıkıntıya düşer. Harp tehlikesi vardır. Zaten bugünden iyi değildir. O zaman daha kötü olacaktır. İşte benim zorum ve endişem budur. Ve beni heyeti aliyenizi rahatsız etmeğe sevkeden asıl sebep budur. Bu işi idare edenler, deruhde edenler ileride daha ziyade rahatsız olacaklardır. Amma onlar deruhde ederlerse ve siz de kabul edince olur. Temenni ederim ki endişelerim olmaz. Fakat olmak ihtimali vardır. Bu endişeyi huzurunuzda tebaruz ettirmeyi vazife ve vicdan borcu bilirim.

REİS — Verilmiş bir takrir yoktur. Lâyiha-nın heyeti umumiyesi müzakeresinin kifayetiyle maddelere geçilmesini reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü-nün kaldırılması ve vazifelerinin Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü-ne verilmesi hakkında kanun

MADDE 1. — 7 . VI . 1939 tarih ve 3633 sayılı kanunla kurulmuş olan Devlet Denizyolları ve Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüklerinden ;

a) Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğü'nün unvanı (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü) ne çevrilmiştir.

b) Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü kaldırılmış ve bu idarenin bütün hizmetleriyle gelirleri Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne devredilmiştir.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arz ediyordum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü'nün bütün menkul ve gayrimenkul malları ile paraları, borçları ve alacakları, bütün hak ve vecibeleriyle Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne geçmiştir.

Türkiye sahillerinde fenerler, radyofarlarla deniz işaretleri ve can kurtaran istasyonları kurup işletme vazifesi, yalnız Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü'nündür.

İ. ARUKAN (Eskişehir) — Efendim, bu maddede bir eksiklik görüyorum. Şimdi bu madde ile «Devlet limanları İşletme Umum Müdürlüğü'nün bütün menkul ve gayrimenkul mallarıyla paraları, borçları ve alacakları bütün hak ve vecibeleriyle» deniyor. Bütün hak ve vecibeleriyle ifadesinin yukarıda tadad olunanlara şâmil olacağı anlaşılıyor. İlerde bir yanlışlığa mahal kalmamak için Devlet Limanları işletme Umum Müdürlüğü'nün diğer bir takım hak ve salâhiyetleri de vardır. Onların da devri zaruridir. Onun için buraya bir (ve) kelimesinin ilâvesi lâzımdır. Ve bu hak ve vecibelerle hükmî Devlet Limanlarının yaptığı bütün işlere de şâmil olması lâzımdır. Bunu teklif ediyorum, kabulünü rica ederim.

İkinci fıkrada fenerlerle radyofarlardan ve diğer şeylerden bahsediliyor. Ben bu fıkraya lüzum görmüyorum. Çünkü bütün hak ve vecibeleriyle dediğimiz zaman da Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü'nün hâlen muvazzaf olduğu bütün işleri ve hakları ve

salâhiyetleri devrediyoruz demektir. Bunun için de bazı inhisarlar vardır. Onları da devrediyoruz demektir. Halbuki bunlara inhisar altına alınmak için böyle ayrıca yazıldığı anlıyorum. Eski kanunda yani hâlen mevcut teşkilât kanununda «Türkiye sahillerinde fenerler, radyofarlar, deniz işaretleri, can kurtaranları ve istasyonları tesis ve işletme» deniliyor. Bunlar zımnen inhisar mahiyetindedir. Çünkü biliyorsunuz ki, fenerler ve kapotaî imtiyazdı. İmtiyaz mübayaâ edilince bütün hak ve vecibeleriyle limanlara geçti. Zaten inhisar vaziyetinde Liman Umum Müdürlüğü'nün elindedir. Saniyen imtiyazı yine Münakalât Vekâleti müsaadesiyle yapılacak. Bu itibarla bunu burada zikretmekte fayda görmüyorum. Bilâkis mahzurlu görüyorum. Mahzuru şudur: Fenerler ve bu radyofarlar işletme vazifeleri yalnız Devlet Denizyollarına aittir deniliyor. Yani inhisar veriliyor. Halbuki limanların bir kısmı Devlet Demiryolları'nındır. Ve onları Devlet Demiryolları idare eder ve hattâ bazan öten düdüklü de vardır. Onları da Devlet Demiryolları idare eder. Zaten Hükümetin teklifinde bu ikinci fıkraya yoktur. Bu fıkranın ileride ayrıca Devlet Demiryolları ileride bir takım karışıklıklara meydan vermek ihtimali mevcut olan bu fıkranın kaldırılmasını Encümen'den rica ediyorum.

BÜTÇE EN. M. M. H. N. KEŞMİR (Tokad) — İzzet Arukan arkadaşımızın ikinci maddenin birinci fıkrası hakkındaki mütalâası yerindedir. Burada Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü'nün bütün menkul ve gayri menkul mallarıyla paraları, borçları ve alacakları dedikten sonra ve bütün hak ve vecibeleri demek lâzımgelir. Halbuki metinde; vecibeleriyle dediği için bu ifade biraz karışık şekil alıyor.

İ. ARUKAN (Eskişehir) — Bir de «Ve» ilâvesi.

H. N. KEŞMİR (Devamla) — Evet.

Maddenin ikinci fıkrasına gelince; 3633 sayılı kanunun dördüncü maddesinde; İstanbul, İzmir ve Trabzon limanları ile Hükümetçe devredilecek diğer limanlarda diyor. Bundan gayri olan yerlerde de ihtiyarî olarak dedikten sonra vazifeleri tadad ediyor. İşte o tadad edilen vazifeler meyanında (G) fıkrası olarak Türkiye sahillerinde fener, radyofarlar vesaire... Deniyor. Bu fıkraya Hükümet metninde yok. Bunu ihtisas encümeni olan Münakalât Encümeni ilâve etmiş. Biz de aynen aldık... Şu mülâhazaya binen aldık, bazı limanların işletilmesi Devlet Demiryollarına bırakıldığı için yarın arada ihtilâf çıkabilir, Devlet Demiryolları fenerleri ve radyofarları işletmek iddiasında belki bulunabilir. Böyle ihtilâflara mahal kalmaması diye tavzih maksadiyle bizim encümenimiz bu fıkranın muhafazasını muvafık görmüştür. Mamafih bu

fıkranın asıl esbabı mucibesini müdafaa etmek daha ziyade Münakalât Encümenine ait bulunmaktadır.

MÜNAKALÂT ENCÜMENİ REİSİ R. PEKER (Kütahya) — Arkadaşlar; bu maddenin ikinci fıkrasını bizim Encümenimiz koymuştur. Bu fıkrayı koymasının sebebini şu suretle izah edevim; yalnız o izahattan evvel şu ciheti tebarüz ettirmek isterim: Arkadaşım Arukan'ın bahsettiği mahzur vârit değildir. Bu hiç kimsenin hatırına gelmemiştir. Çünkü liman denildiği zaman onun bütün duvarları, şamandıraları, radyofarları, liman içi hizmetine ait fener ve saire onlar kime aitse, bizim burada derpiş ettiğimiz asıl ana kanunun, Halid Nazmi arkadaşımızın bahsettiği fıkrasında zikredilen beynelmilel mahiyeti haiz fenerler, can kurtaranlar, deniz işaretleri, radyofarlar âme hizmetine aittir. Yine bizim encümende bulunmamakla beraber arkadaşım pek güzel izah etti ki; bu tesislerin yalnız muayyen bir idareye merbut olan limandaki kısmı bahis mevzuu değildir. Bütün Türk vatanına ait olan deniz fenerleri, can kurtarma gibi işler hepsi birden doğrudan doğruya Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne devredilecektir. Bu sayede şu anlaşılacaktır ki Devlet Denizyolları elinde bulunan ve beynelmilel mahiyette servise ait olupta bu kanunda geçmiyen, fakat asıl kanunda bahis mevzuu olan ve ona ait Vekâlet tarafından bir kısmı şimdi lâğvi mevzuubahis olan ve bir kısmı mahallî idarelere devredilen iskeleler vardır ki onlarda mevcut deniz fenerleri, radyofarlar hizmetleri ve cankurtaranlar deniz işaret servisleri, doğrudan doğruya Devlet Denizyolları İşletmeleri Umum Müdürlüğü emrinde kalacaktır. Eğer bu tavzihi burada yapmazsak, herhangi bir ihtimal üzerine bu kanunun aslında bulunan hizmetleri o liman kime ait ise onun tarafından yapılacaktır gibi bir telâkki ile büyük bir hataya düşülür ki bunun vücutte getireceği ağır kazalar beynelmilel ve Türk sahillerinde deniz seyahatının emniyeti bakımından yarı ortadan kaldırılması mümkün olmıyan bir takım ağır fenalıkları tevhit edebilir. Onun için bu malûm olmakla beraber bir yanlışlığa mahal kalmamak için esasen Devletin beynelmilel sahadaki deniz nakliyatının teminatını da mükeffel bulundurmamak için bunu, bir merkezde merkezileştirmek bakımından bu hususta bunun buraya ilâvesini lüzumlu gördük ve arkadaşımın izahatını dinledikten sonra bu lüzumda encümen namına tekrar ısrar ediyorum.

A. N. DEMİRACI (Sivas) — Efendim bu ikinci fıkrâ hakkında sayın arkadaşım İzzet Arukan'la hemfikir değilim. Fenerler, radyofarlar, deniz işaretleri doğrudan doğruya vapurların seyrüseferiyle alakadardır. Binaenaleyh gemiler Denizyollarının idaresinde olduğuna gö-

re, seyrüsefere taallükeden işaretlerin de bu idareye tabi olması yerindedir. Binaenaleyh bu maddeyi buraya Münakalât Encümeninin koymasını çok yerindedir. Çünkü bu olmazsa, Receb Peker arkadaşımın da izah ettikleri gibi, herhangi bir liman idaresi feneri vaktinde yakmış olur ve o zaman da bir kaza olursa mesuliyet ikiye inkısam etmiş olur. Seyrüseferin tanzimi işi ve vapurları işletme işi kendilerine ait olduğu gibi, seyrüseferi tanzim için lâzım gelen işaretlerin de kendilerine ait olması icabeden bir keyfiyettir. Bu itibarla bu maddenin yerinde kalması muvafıktır.

F. F. DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Bendeniz kısa bir eşy arzedeceğim, Müsaade ederseniz yerimden söyleyeyim.

Burada Mazbata Muharriri arkadaşımız İzzet Beyin fikrini kabul ediyor. Yalnız yazılışında bir "ile," vardır; ikinci satırda. Bu cümlemin insiyakını bozuyor.

REİS — O kaldırıldı.

F. F. DÜŞÜNSEL (Devamla) — Sonra bir de borçları ve alacakları bütün hak ve vecibeleriyle diye bir şey vardır. (Kürsüye sesleri). Bu nedir? Yani alelâde alacaklar hak mefhumundan başka bir şey midir, yani bunun haricinde bir şey midir?

Bir de ikinci cümlede "grup işletme," deniyor bu "grup işletmesi midir," yoksa kurup işletmek midir?

REİS — Kurmaktan gelen kuruptur.

BÜTÇE EN. M. M. H. N. KEŞMİR (Tokad) — Efendim, burada Feridun Fikri Düşünsel arkadaşımızın temas ettiği noktada "borçları ve alacakları," tâbirini kaldırıp "hak ve vecibeleri," kelimeleriyle iktifa etmek te mümkündür. Çünkü daha umumî bir tâbirdir. Vecibeleriyle vardır, onu kaldırmak lâzımdır. Zaten demin söyledim. "Devlet limanları İşletme Umum Müdürlüğünün bütün menkul ve gayri menkul malları ile paraları, bütün hak ve vecibeleri," demek lâzımgelir.

Bu (kurup) zaten okunan metinde (kurup) şeklinde tashih edilerek okunmuştur.

REİS — Yani Encümen "Borçları ve alacakları," kelimesinin çıkarılmasına taraftardır.

Z. YÖRÜK (Ankara) — Efendim, bu bütün menkul ve gayürimenkul mallarıyla paraları ve bütün hak ve vecibeleri dediler. Bunun yerine Kanunu Medenin kabul etmiş olduğu sadece bir kelimeyi koysak kâfi gelmez mi? (Mamelek) kelimesini.

BÜTÇE EN. M. M. H. N. KEŞMİR (Tokad) — Bu biraz tetkika muhtağdır.

Y. ABADAN (Eskişehir) — "Bütün hak ve vecibeleri," tâbiri daha muvafıktır.

BÜTÇE EN. M. M. H. N. KEŞMİR (Tokad) — "Bütün hak ve vecibeleri," ibaresi daha iyi, ve maksadı daha şümüllü ifade etmektedir.

İ. ARUKAN (Eskişehir) — Efendim, ben-deniz Receb Peker arkadaşımızın mütalâaları üzerine tekrar söz aldım. Bu son fıkranın kalkmasını ilerde belki tefsiri mucip bazı hâdisata sebebiyet verir diye istemiştım, noktai nazarı-mız tamamiyle uygundur. Yalnız beni burada tavzih edilmesi lâzımgelen nokta, Beyefendi de ona temas ettiler. Devlet Demiryollarına ait limanlarda mevcut fenerler ve bütün şeylerin yi-ne Devlet Demiryollarına ait olacağıdır. Öyle değil mi?

R. PEKER (Kütahya) — Evet...

İ. ARUKAN (Devamla) — Şimdi bunun zapta geçmesi ve tavzih edilmesi zarureti var-dır. Çünkü eski kanunda bir madde vardır. "İşbu kanunun neşri tarihinde. Devlet Demir-yolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü tarafından idare olunan liman, rıhtım, ve iskele-ler ve buralardaki tesisat bu madde hükümlerinden hariçtir.", denmiştir. Şimdi de hariç olduğu ifade edilmiştir. Mesele kalmamıştır.

REİS — Bu maddeyi Encümenin kabul etti-ği şekilde bir daha okuyoruz:

MADDE 2. — Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün bütün menkul ve gayri-menkul malları ile paraları ve bütün hak ve vecibeleri Devlet Denizyolları ve Limanları İş-letme Umum Müdürlüğüne geçmiştir.

Türkiye sahillerinde fenerler, radyofarlarla deniz işaretleri ve can kurtarma istasyonları kurup işletmek vazifesi, yalnız Devlet Deniz-yolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü-nündür.

REİS — Maddeyi bu tashihle reyinize arze-diyorum. Kabul edenler . . . Etmeyenler . . . Ka-bul edilmiştir.

MADDE 3. — 15 . II . 1937 tarih ve 3137 sayılı kanunla kurulmuş ve 3633 sayılı kanunun 17 nci maddesiyle (Devlet Denizyolları ve Li-manları İşletme Umum Müdürlükleri memurları Tekaüt Sandığı) unvanını almış olan sandık, (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü Memurları Tekaüt Sandığı) adını almıştır.

Bu sandık, Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürünün reisliği altında Umum Müdür Muavinleriyle şube müdürleri ara-sından Münakalât Vekili tarafından seçilecek üç âzadan ve sandık müdüründen mürekkep bir idare meclisi tarafından idare edilir. Umum Müdür bulunmadığı zaman muavinlerden biri reislik eder.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler . . . Etmeyenler . . . Kabul edilmiştir.

MUVAKKAT MADDE 1. — Bu kanunla Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne intikal eden hizmetler dolayısıyla memur kadrolarında bu kanunun yürürlüğe gir-diği tarihten itibaren üç ay içinde yapılacak tevhit ve tensik neticesinde açıkta kalacak me-mur ve müstahdemler hakkında, 3633 sayılı ka-nunun 31 nci maddesine dayanılarak neşredilen nizamnamenin 74 ncü maddesi tatbik edilmez.

a) Bu suretle açıkta kalanlardan fiili hiz-met müddetleri üç seneden fazla olanlara üç aylık hizmet müddetleri bir seneden üç seneye kadar olanlara iki aylık, hizmet müddetleri bir seneden az olanlara bir aylık ücretleri verilerek idare ile alâkaları kesilir.

Bu ücretler defaten verilmeyip hizmet müd-detlerine göre ücrete müstahak olacakları ay-ların sonlarında ve birer aylık olarak ödenir. Bu suretle alâkaları kesilenlerden umumî, mül-hak ve hususî bütçeli dairelerle 3659 sayılı ka-nuna tabi tesekkül ve müesseselerde maaşlı ve-ya ücretli bir vazifeye tâyin olunanlara tâyin-lerinin tebliği tarihine kadar olan ücretleri ve-rilir.

b) Açıkta kalanlardan tekaütlük için meş-rut fiili hizmet müddetini henüz doldurmamış ve fakat fiili hizmet müddetleri 20 yıl ve daha fazla olanlara, 25 yıldan noksan olan beher yıl için bu müddete ait tekaüt maasının yirmi beste biri tenzil edilmek suretiyle, tekaüt maası tah-sis olunur. Bu gibilerin ancak maası tekaüt maa-sına istihkak tarahinden itibaren kesilir.

c) Bunlardan fiili hizmet müddetleri yirmi yıla haliğ olmıyanlara üç yıldan az olsa dahi sandıktan % 5 ve % 2 leri faizsiz olarak iade edilmek suretiyle sandık ve idare ile alâkaları kesilir.

d) b ve c fıkralarının tatbiki ilgililerin ya-zı ile istekte bulunmalarına bağlıdır.

REİS — Mütalâa var mı?

Z. ARKANT (Yozgad) — Bir sual soraca-ğım. Tasavvur edilen para ile erkarrılacak me-mur ve verilecek ikramiveler hakkında, madde-si gelince sövlerim buvurmuslardı.

MÜNAKALÂT VEKİLİ Gİ. A. F. CEBESÖY (Konya) — Bunun hakkında katî bir rakam sövlemek müşkül olacaktır. Sebebi: bu kanun çıktıktan sonra lâğvedilecek daireler vardır. Sureti umumiyede şu olacak : Limanlar Umum Müdirivetinde bir merkez teskilâtı var. Um-mî kâtiplik, seferberlik müdiriyeti, teftiş he-yeti, zatişleri, hukuk müşavirliği, levazım ve sair gibi kuruluşlar var. Bunlar her iki dairede ay-nı olduğu için bunlardan biri kaldırılacaktır, çünkü birleştirilecektir.

En büyük tasarrufumuz yerden olacaktır. Bir çok yerler var ki işgal edilmiştir, onlar ta-bii tahliye edilecektir. Ondan sonra en mühim-mi, iki taraf fabrikaları birleşecek ve bir elden

idare edileceği için oradan da bir hayli tasarruf edebileceğimizi ümit ediyorum. Bunlar hakkında katî bir malûmat verebilmek için bu kanunun çıkması ve tatbikından hâsıl olacak neticeyi beklememiz lâzımdır. Zannaderim bütçe müzakeresi zamanında o vakit katî bir rakam verebilirim.

Sonra, açıkta kalan memurlar hakkında madde sarıhtır. İktisadi teşekküller hakkında yapılan muamele yapılacaktır.

Z. ARKANT (Yozgad) — Açıkta kalacak memurların miktarını rica etmişim.

MÜNAKALÂT VEKİLİ Gİ. A. F. CEBESÖY (Konya) — Efendim arzettim, onu ancak kanun çıktıktan ve tatbik edildikten sonra bildirebileceğim.

F. F. DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Efendim, birinci bendin altıncı satırında şöyle bir şey var: «Açıkta kalacak memur ve müstahdemler hakkında 3633 sayılı kanunun 31 nci maddesine dayanılarak nesredilen nizamnamenin 74 ncü maddesi tatbik edilmez.»

Yani bir kanunla bir nizamnamenin tatbik edilip edilmeyeceği şeklinde bir vaziyete gidiyoruz. Maksadım şu; kanunu kanunla tadil etmek lâzımdır. Binaenaleyh bir nizamname hükmünün tatbik edilmeyeceği şeklinde bir ibare kullanılır kanunla nizamname arasında bir tedahül vücade getirir tarzda ifade edeceğimize, maksat ne ise, onu açıkça zikretmek daha doğru olur ve zannederim kanunla bir nizamname hükmünün tadil edilmesi gibi bir yola gitmekten bizi kurtarır. (Doğru sesleri).

H. N. KEŞMİR (Tokad) — Arkadaşlar, mesele şudur : Bu 3633 sayılı kanunun 31 nci maddesine dayanarak neşredilen nizamnamenin 74 ncü maddesi şu hükmü ihtiva ediyor : Açıkta kalacak olan idare memurlarına bunlar müseccel oldukları takdirde müddeti hizmetleri nazarı itibare alınarak ve her hizmet, senesi için bir yılın maaş nispetinde tazminat verileceğine dairdir. Şimdi bu nizamname içinde mevcut hükmü tekrar ederek bu hüküm tatbik edilmez demek için yine nizamnameyi aksettirmek mecburiyeti vardır. Şekil bakımından belki burada nizamnamenin zikredilmesi doğru değildir amma, başka formül bulmak hususunda bir çare bulamadık. Bu hükmü ne için kaldırıyoruz? Bu hükmü kaldırmanın sebebi şudur: Bu kanun ve nizamname çıktığı vakit henüz İktisadi Devlet Teşekkülleri Tekaüt Kanunu yokmuş. O kanun kabul edildikten sonra bilûmum bu gibi müesseselerde bulunan ücretlilere yeniden bazı haklar kabul edilmiş, yani bir müesseseyi terk edip diğerine geçen hattâ umumî muvazeneye dahil dairelere geçen memurların, eski dairelerindeki hizmetleri kabul ediliyor. Eskiden böyle bir hüküm olmadığı için idarenin lağvi takdirinde açıkta kalacak memurlara geniş öl-

güde tazminat vermek esası kabul edilmiştir. Biz bu tazminat esasını geniş ölçüde bırakmayı muvafık bulmadık. Çünkü arzettiğim gibi, Devlet İktisadi Teşekkülleri Tekaüt Kanununun hükümleri vardır. Onun için işi daha ziyade açık maaşı şekline soktuk ve açık maaşını da bir müddetle takyid ettik. O maaşta burada gördüğünüz veçhile hizmet müddetiyle mukayyettir. Onun için nizamnamenin 74 ncü maddesi tatbik edilmeyeceği hükmünü burada zikretmek zaruretinin duyduk.

F. F. DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Arkadaşımın beyan buyurduğu noktanın içine bendeniz girmiyorum. Yani nasıl isterlerse yazılır. Bendenizin maksadım şudur: Bir kanunla bir nizamname hükmü üzerinde tadilat yapılmış gibi, yani biz burada kanunla nizamnameyi karşılaştırıyor vaziyetine girmiyelim. Neden hazer ediyoruz? 3633 numaralı kanuna göre yapılan bir muameledir, encümeden istirham ederim, maksadı ne ise maksadı buraya koyarak, hiç yapmamış olduğumuz bir şekilsizlikten bizi vikaye etsinler. (Doğru sesleri).

Y. ABADAN (Eskişehir) — Efendim, Sayın Feridun Fikri Düşünsel'in mütalâalarını teyit edeceğim. Herhalde gözden kaçmış olacak, müzakere esnasında yoktum, bir formül bulunabilir. Zannediyorum ki, şu şekilde bir formül bulunabilir; bu verilecek ikramiyeler hakkında yeni bir nizamname yapmak salâhiyeti olabilir, yeni bir nizamname tanzim olunur şeklinde bir salâhiyet alabilir. Tabii formül üzerinde biraz düşünmek lâzımdır. Yalnız endişeleri varittir.

H. N. KEŞMİR (Tokad) — Maddenin encümenine iadesi ve bu mevzu üzerinde biraz düşünülmesi muvafık olur efendim.

REİS — Maddeyi encümenine veriyoruz.

Z. YÖRÜK (Ankara) — Müesses bir hak- kı müktesep vardır. Tazminatı fazla vermemek için yeni bir formül kabul ettik dediler. Şimdi müesses hakları ihlâl etmek doğru mudur, değil midir? Maddeyi Encümenine aldıklarına göre bunun üzerinde de durmalarını rica edeceğim.

MUVAKKAT MADDE 2. — Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün 1 . VI . 1943 tarihinden lâğvi tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek sarfiyat ve muamelâtı en çok altı ay içinde intaç ve tasfiye edilerek 3633 sayılı kanunun 23 ncü maddesi gereğince tanzim edilecek katî hesap devre esas olur.

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün 1942 malî yılı katî hesabı Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne hazırlanır.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

MUVAKKAT MADDE 3. — Devlet limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 mali yılı Bütçe Kanununa bağlı (A) İşaretli cetvelde yazılı tahsisatın bu kanunun neşri tarihinde henüz sarfedilmemiş bakiyeleri aynı mahiyetteki hizmetlere sarfedilmek üzere Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 mali yılı Bütçe Kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin mevcut veya bu maksatla İcra Vekilleri Heyetine yeniden açılacak tertiplerine naklen tahsisat kaydolunur.

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 mali yılı Bütçe Kanununa bağlı (B) işaretli cetvelde yazılı varidat nevilerinden bu kanunun neşri tarihinden sonra yapılacak tahsilât Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 mali yılı Bütçe Kanununa bağlı (B) işaretli cetvelde aynı unvanlarla açılacak tertiplere irat kaydedilir.

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 mali yılı Bütçe Kanununa bağlı (D) işaretli cetvel Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 mali yılı Bütçe Kanununa bağlı (D) işaretli cetvelle eklenmiştir.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

MUVAKKAT MADDE 4. — Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 mali yılı bütçesinin birinci faslımın birinci maddesine 50 000 lira munzam tahsisat verilmiştir.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

MUVAKKAT MADDE 5. — Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 mali yılı Bütçe Kanununun 6, 7, 8, 9, 10 ve 11 nci maddeleri hükümleri mahfuz olup bu maddelerle Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne verilen vazife ve salâhiyetler Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne intikal eder.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

MADDE 4. — 3633 sayılı kanunun bu kanuna aykırı düşen hükümleri kaldırılmıştır.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

Encümene giden madde geldikten sonra lâ-yihanın müzakeresine devam edilecektir.

2. — Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında kanun lâ-yihası ve Maliye ve Bütçe Encümenleri mazbataları (1/25) [1]

REİS — Heyeti umumiyesi hakkında söz istiyen var mı?

İ. YALCIN (Elâzığ) — Efendim, mahalle mümessilliklerinin lâğviyle muhtarlık ve ihtiyar heyetlerinin ikamesi hakkındaki bu kanunun mucip sebebi, mahalle mümessilleri tarafından evvelce kendilerine tevdi edilen vazifelerin tam yerinde ifa edilmemesinden ileri gelmektedir. Halbuki mahalle mümessillerine bu salâhiyet ve vazifeler verilirken mukabilinde, bir vergi ve rüsum gibi bir şey kabul edilmemiş ve bu iş doğrudan doğruya belediyelere bırakılmıştır. Tabii mukabili kabul edilmediğine göre ve belediyelerin dar olan kadrolarından bir şey tefrik edilemediği için, bu iş temin edilemedi ve aksak kaldı. Yalnız bugünkü kanunun mucip sebeplerini ve maddelerini okuduktan sonra benim anlıyamadığım bir nokta kalıyor ki, o da şehir ve kasabalarda böyle bir teşekkül vücutte getiriliyor ve buna ait bazı maddeler de kanun haline konuluyor. Yalnız bunların seçimine ait kanunda esaslı bir hüküm yok. Deniliyor ki, bu seçim bir nizamname ile tesbit edilecektir. Halbuki kanunun unsuru aslisi, seçimdir. Seçimle vazife başına getirilecek bir heyetin seçimi hakkında kanunda esaslı bir şey yok. Yalnız kanunun muvakkat maddesinde bu kanun tatbika konulduğu zaman seçimin nasıl yapılacağına dair sarahat var. Fakat o sarahat o demek değildir ki; kanunun tatbikatı esnasında seçim şöyle yapılacaktır, deniyor. Encümen muvakkat madde ile bu şekli kabul ederken, seçimin esaslarını ve ne şekilde yapılacağını kanuna niçin koymamıştır? Bunu anlamadım.

Sonra arkadaşlar; kanunun 13 ncü maddesinde; muhtar ve mahalle ihtiyar heyetlerine verilecek bir çok vazifelerin nizamname ile tâ-yin olunacağını âmir hükümler vardır. Bunların içinde bu idarelerin muhasebesi hakkında da bir nizamname yapılacaktır deniyor. Halbuki kanunda bunlara ait gelirler belediye bütçesine irat kaydolunur denmektedir. Böyle olunca, belediye muhasebesinin o nizamnameye mi tabi olması lâzımdır? Acaba muhasebesi yapılır kelimesinden kast nedir?

Sonra arkadaşlar; Encümenin mazbatasında bazı arkadaşlarımız muhtarlıkların eski şekilde ihyası hususunda beyanı mütalâada bulunmuşlardır. Fakat arkadaşların dediği gibi, muhtarlıkların eski şeklideki salâhiyetlerle ihdas edilirse, acaba elimizdeki Belediye Kanuniyle belediyelere verilmiş olan vazifelerle münasebetleri nasıl olur. Eski kanuna göre mahalle muh-

[1] 23 numaralı basmayazı zaptın sonundadır.

tarlığı, ayrı bir teşekkül halinde idi. Varidatımı kendi tahsil eder ve kendisi sarfederdi. Büyük bir şehirde, meselâ İstanbul'da, kalabalık ve fazla varidatı olan yerlerde muhtar olmak herhalde Devletin en yüksek vazifelerinde bulunmaktan daha fazla gelir temin edecek bir sevidir. Halbuki onun aksi olan yerlerde, az gelir temin eden yerlerde vazife alan muhtar, çok az varidat temin edecektir. Bunları ayarlamak lâzım gelecektir. Bütün şehrin seknesinin umumî ihtiyaçlarını üzerine alan bir teşekkülün işlerini ayarlamak için herhalde bunun, büteesi olan bir teşekküle bağlanması ve orada fazlasını eksiklere ilâve suretiyle bunların idaresi zaruridir. Sonra bazı ufak kasabalarımız olacaktır ki bunlara verilecek pul varidatı belki mahalle muhtarlarının gelirlerini temin edecek vaziyette olmayacak, yani bunları geçindirecek ve buraya bağliyyacak şekilde olmayacaktır. O vakit mecburen belediye varidatından bir kısmı buraya eklenecektir. Bendeniz arkadaşlarımın fikirlerini bu şekilde mütalâa etmekteyim. Tabii bunların belediye vazifeleriyle ilgileri olması bakımından paralarının belediye bütçesine girmesi ve çıkması lüzumludur. Maddeler hakkında söyleyeceğim şeyler vardır. Esas hakkında tenevvür ettikten sonra, belediye bütçesi hakkındaki kısımlarda, belediye ile ilgili şeyler görüyorum ki onları da maddeleri sırasında arzedeceğim.

K. ŞEDELE (Diyarbakır) — Arkadaşlar, benden evvel söz söyleyen Yalçın arkadaşım, mahalle mümessili ve muhtarlık işine temas buyurdular. Ben de bu kanunun heyeti umumiyesi üzerindeki düşüncelerimi müsaadenizle arzedeceğim.

Birinci mâruzatım şudur: Mahallelerde bir muhtarla dört kişilik bir mahalle heyeti ve bu heyetin dört yedek âzası bulunur. Mahalle heyetinin asli ve yedek âzaları ve muhtar ayrı ayrı seçilir. Muhtarın ayrı seçilmesi doğrudur. Fakat yedek âzaların ayrı seçilmesini bendeniz muvafık bulmuyorum. Çünkü âza seçildikten sonra âzadan aşağı rey alanlar yedek kalır. Şimdiye kadar yapılan kanunlar da aynı vaziyettedir.

Sonra beşinci madde şöyle diyor: «ana, baba, büyük anne, büyük baba, evlât, kardeş, karı, koca ve bu derecedeki sıhrî hısımlar mahalle heyetinde birleşemezler.» Bunun da aynı mahalle heyetinde birleşmemeleri mevzuubahis olur. Meselâ bir kardeş bir mahallede oturur, diğeri de başka bir mahallede oturur. İkisi de oturdukları mahallelerin tanınmış adamları olur ve ayrı ayrı mahallelerde ayrı ayrı ihtiyar heyetlerinde yer alabilirler.

Sonra 8 nci maddede şöyle bir kayıt vardır:

REİS — Maddeler hakkındaki mütalâalarını maddeler geldiği zaman söylersiniz.

K. ŞEDELE (Devamla) — O halde maddeler geldiği zaman arzedeğim.

T. B. BALTA (Rize) — Şimdi müzakere ettiğiniz kanun lâyihası üçüncü defa olarak huzuru âlinize gelmiş bulunuyor. İlk defa kanun lâyihası Dahiliye Encümeni mazbatasıyla geldiği zaman bendenizin de o tarihte kendisine mensup olduğum Maliye Encümeni bazı cihetlerin tetkikine lüzum hissettiğinden dolayı Heyeti Muhteremenizden istemiş ve icabeden tetkikatı yapmışır. Yaptığımız tetkikat neticesinde, Dahiliye Encümenince hazırlanmış olan metnin lâyihaın o tarihteki hükümleri itibariyle, bizim kanaatimizce noksan malî kısımdan başka diğer hususlarda da düzeltilmesi ve tekemmül ettirilmesi lâzımgeldiğini gördük. Bu itibardır ki, lâyihaı yeni baştan ele alarak esaslı hükümler koyduk. Mahallelerin bugünkü cesameti müsait değilse ne şekilde muamele yapılacağı, muhtar ve mahalle heyetlerinin salâhiyetleri, bunların intihap tarzları ve kendilerine verilecek paranın tahsil tarzı ve saire hakkında esaslı hükümler koyduk. Dahiliye Encümeninin ilk lâyihası ile ki, encümen bu lâyihasından son mazbatasında bahsetmiyor, şimdiki lâyiha ile mukayese edilirse görülür ki aralarında büyük farklar vardır. Maliye Encümeninin o tarihteki mesaisi neticesinde vardığı esaslar muhterem Dahiliye Encümenince aşağı yukarı aynen kabul edilmiş, yalnız bir takım esasların ilâvesiyle tekemmül ettirilmiştir. Biz arzu ederdik ki Maliye Encümeninin mesaisi Dahiliye Encümeni mazbatasında zikredilsin. Halbuki mazbatadaki ifade tarzına göre keenne, Maliye Encümeninin malî meseleler dışında bir takım meselelere temas etmiş, âdeta yapmaması lâzımgelen bir şeyi yapmış gibi görünüyor. Amma bizzat Dahiliye Encümeninin son lâyihası da gösteriyor ki Maliye Encümeninin yaptığı iş hakikaten lâyihaın tekâmülü bakımından faydalı olmuştur. Dahiliye Encümeni ile Maliye Encümeni, aşağı yukarı, bu kanunun bugünkü esaslarla kabulü lüzumunda müttefiklerdir. Dahiliye Encümeni ve Maliye Encümeni bu mahallî teşekküle verilmesi lâzımgelen hüviyet bakımında aşağı yukarı aynı kanaattedirler. Ayrıldıkları noktalar teferruata taallük eden noktalar ki, nihayet her iki encümenin maddelerini mukayese ve takdir buyuracak olan Heyeti Aliyeniz tarafından bunlardan birisi tercih edilir. Bizim hazırladığımız metinde muhtar intihaplarının belediye reisi tarafından tasdikı esas kabul edilmişti, Dahiliye Encümeni bu hususta biraz daha ileri gidiyor. Maddelere geçildiği ve sırası geldiği zaman onları da arzederim. Binaenaleyh maddelere geçilmesini istirham ederim.

G. PEKEL (Tokad) — Sayın arkadaşlar, önümüzde mahalle idaresi kurumuna ait bir lâ-

yiha mevcuttur. Bu lâiyhayı tetkik edince görürüz ki; vazifeleri sarîh olarak gösterilememiştir, salâhiyetleri sarîh olarak gösterilememiştir. İkinci maddenin saydığı bazı vazifeler vardır. Sarîh olmamakla beraber bazıları gözönüne aldığımız zaman bu vazifeleri yapabilmek için bu heyetin teşhiz edilmesi lâzımgelen salâhiyet kendilerine verilmiş değildir. Bu kanun lâiyhasıyla kurulacak mahalle idaresinin kudreti, bugün mevcut olan mahalle birliğinin kudretinin üstüne çıkmış bir vaziyette değildir. Halbuki bugün mahallelerde duyulan ihtiyaç, mahalle idaresi ihtiyacı bunun çok üstündedir. Arkadaşlar; hatırlarsınız sekiz sene evveline gelineye kadar mahallelerimizde bir mahalle idaresi mevcuttu. Bugün mahallelerden beklenen bu idare, hiç olmazsa, bu kaldırılan idare kudretinde bir idare, hiç olmazsa aynı vazifeleri yapan, aynı salâhiyetlere malik, aynı vesâitle mücehhez idaredir. Bunun dünündeki salâhiyetle teşekkül edecek idareler, bu ihtiyacı karşılayamayacaktır. Halbuki bugün elimize gelmiş bulunan bu lâiyhanın kurduğu idare, mahalle mümessilliklerinin bugün yapmakta oldukları için üstüne çıkacak vaziyette değildir.

R. KAPLAN (Maraş) — Söz istiyorum.

A. DEMİRAĞ (Sivas) — Eksik olan kısımları tebarüz ettirirseniz daha iyi olur.

G. PEKEL (Devamla) — Şimdi arkadaşlar; çünkü idareleri, çünkü muhtarlığı ele alalım. Uğraştığı işlerin başında sosyal işler gelirdi. Bugün böyle vaziyet yoktur. Mahallenin fakiri herşeyden evvel muhtara giderdi.

R. PEKER (Kütahya) — Mahallenin babası idi.

G. PEKEL (Devamla) — Muhtar, mahalle-den kimin az çok onu idar edebileceğini bildiği için ona yardım temin ederdi. Mahallenin askerlik işlerinde, gerek yoklama, gerekse askerlerin celp ve sevki işlerinde muhtarlar rol oynardı. Bugünkü kanunda bunlar görülüyor. Bugünkü şekline göre mahalle muhtarı, aşağı yukarı, mümessilin aynıdır. Sadece farkı, mümessillere bir para verilmemekte idi, yahut veriliyorsa da kâfi değildi, buna mukabil, yani bugünkü bu lâiyhanın meydana getireceği muhtarlar; ilmühaberleri, şahadetnameleri mühürliyecekler, pul yapıstıracaklar, mukabilinde para alacaklar ve bu paranın bir kısmı da kendilerine verilecektir. Fakat ben bu kadarı kâfi görmediğim için bu lâiyhanın tekrar encümene iadesini ve hiç olmazsa, tafsilâta girmiyeceğim, sizleri yormak istemiyorum, Köy Kanununun ihtiva ettiği kudrette, yani Köy Kanununun kurduğu idare kudretinde bir mahalle idaresi kuracak bir lâiyha hazırlanmasını teklif ediyorum, vaktinizi almıyacağım, zaten vakit gecikti, bir takrir takdim ediyorum ve sözümü bununla hulaşa ediyorum; köy idaresini kuran Köy Kanu-

nunun, köy idaresine verdiği kudret ve salâhiyet gibi, hiç olmazsa onun kadar, salâhiyetli bir idare kurulması faydalı olur, kurmadığımız takdirde bugün mahalle birliklerinde fahrî olarak işlettiğimiz adamlar daha iyi olur, belki bunu ararız.

R. KAPLAN (Maraş) — Arkadaşlar, bu lâiyha Yüksek Meclisin önüne evvelce de geldi ve encümenlere gitti, üzerinde uzun tetkikler yapıldı. Bendeniz de Dahiliye Encümenindeyim ve bu mahalle heyetlerinin ve muhtarlıkların ihdasına taraftar bir arkadaşımız. Galib Pekel arkadaşımızın iddia ettiği şekilde mahalle kurmaya, Teşkilâtı Esasiyemiz bakımından imkân bulamadık. Evvelce lâiyha Maliye Encümeninde de uzun uzadıya tetkik edildi, bu encümen de bir lâiyha hazırladı. Evvelce Dahiliye Encümeninin hazırladığı lâiyha ve bu bir arada karşılaştırılarak, bu işde Teşkilâtı Esasiyemize uyan bir çıkar yol arandı. Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzda idarî cüzütamlar sayılırken, köy, nahiy, kaza ve vilâyet tasrih edilmiştir ve tahdit edilmiştir, mahalle yoktur. Bu sebeple mahalleyi Galib Pekel arkadaşımızın istediği şekilde eski mahalle olarak kuramadık. Sebebi de Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun bu sarahatidir.

Arkadaşlar, eski mahallenin bir çok vezaifi, Meclisi Âlinize kabul edilen kasaba ve şehirlerdeki belediye teşekküllerine verilmiştir, bu vazifelerden bir çoğu... Binaenaleyh bu mahalleler belediye hududu içinde teşekkül edeceği için Belediye Kanuniyle telif etmek, Teşkilâtı Esasiye Kanuniyle telif etmek için, bugün huzurumuzda arzettiğimiz lâiyhayı hazırlamaktan başka çare bulamadık. Belki hazırlanan lâiyhada bazı noksanlar vardır. Fakat bunlar tatbikatta göreceğimiz ihtiyaçlara göre her vakit için tadil ve islah edilebilir.

Arkadaşlar, hakikaten ihtiyacı karşılayacak bu lâiyhayı iki senedir şehirler ve kasabalar beklemektedir. Tensip buyurursanız bunu çıkaralım ve bu ihtiyacı biranevvel karşılayalım.

Galib Pekel arkadaşımızın iddia buyurdukları gibi; kommün şeklinde mahalleye bugün Teşkilâtı Esasiye ve Belediye Kanunumuz bizi götürmezdi. Onun için belediyeler sınırları içinde kurulacak olan mahalleyi idarei umumi-yeden kendilerine verilecek vazifeleri de görebilmek için bu kanunu o yolda teşhiz ederek, Maliye Encümenimiz teklifi veğhile bu mahalle heyetlerinin yalnız belediyelerce tasdikı şeklinde değil, idare âmirlerinin de tasdikı, idarei umumiye tarafından verilecek vazifeleri de görecekları için, kaydının ilâvesine zaruret hâsıl olmuştur. Binaenaleyh kanun bugünkü ihtiyacı temin edecek, karşılayacak durumda tertip edilmiştir. İleride aksıyacak noktalar olursa her vakit için Yüksek Meclise tadil için gele-

bilir. Tatbikına imkân verelim. Zira iki sene-
dir belediyeler bu kanunu bekliyor. Zanne-
derim ki bu kanun ihtiyacı karşılayacaktır.
Mâruzatım bundan ibarettir. Maddelerin müza-
keresine geçilmesi için de bir tahrir takdim edi-
yorum.

G. PEKEL (Tokad) — Sayın arkadaşlar,
Teşkilâtı Esasiye memleketin idarî taksima-
tını gösterirken mahalleyi koymamıştır. O en
son, şehir; kasaba ve köyden bahseder. Şehir
ve kasabalarda belediye idaresi kurulmuş köyler
için de köy idaresi kurulmuştur. Eğer arkadaş-
lar, bu bahsedilmemiş bir mahalle idaresi kur-
mağa mâni ise, bugün huzurunuzda gelen şekil
de aynı şeydir. Eğer bugün duyduğumuz gibi
bir mahalle idaresi kurmağa ihtiyaç varsa, kur-
mağa mecburuz, kurmalıyız ki işler yürüsün,
kurunca, Teşkilâtı Esasiye Kanunu mademki
karşımıza çıkıyor, şu halde evvelâ bunu halle-
delim. Şimdi bunu yapmakla Teşkilâtı Esasiye-
ye aykırı hareket etmiş olmaz mıyız?

R. KAPLAN (Antalya) — Belediye Kanunu
var.

G. PEKEL (Devamla) — Mahalle idaresi
kurmak Teşkilâtı Esasiye Kanununa aykırı ise
önümüzdeki lâyiha da aykırıdır. Değilse, ben-
denizin teklif ettiğim şekilde herşeyden evvel
bunu halletmek icabediyor demektir. Mahalle
idarelerinin vazifeleri kanunda sureti mahsu-
sada yazılmıştır, muhtarın vazifeleri de, idarei
umumiyeden gelecek vazifeler de, belediyeden
gelecek vazifeleri de sarîh şekilde yazılmış bir
idaredir. O göstereceğimiz vazifeleri, lâzım ol-
duğu kadar teçhiz edilmiş bir idareye verme-
liyiz ki onları yürütebilsin, Bugün fevkalâde
bir zaman içindeyiz. Mahallelerde görüyoruz
ki mahalle birlikleri diye yaptığımız şeyler,
verilen vazifeleri yapamamaktadır. Verilecek
daha bir çok iktisadi vazifeler de vardır, bun-
ları yapamamaktadır. Bu da gösteriyor ki kuv-
vetli bir idareye ihtiyaç vardır. Kezalik bugün
ihtiyaçlar, yarın eğer şayet harbe de girecek
olursak, daha da çok artacaktır. Sosyal yardım
işlerini kim görecektir? Ondan sonra bilhassa
askerî işler, eskiden tekâlifî harbiye diye ad
koyduğumuz ve bugün kanunlarımızda Millî
müdâfaa mükellefiyeti diye adlandırdığımız va-
zifeleri kim görecektir? Vâkıa bunların kimler
tarafından görüleceği kanunda tesbit edil-
miştir. Fakat bu ihtiyaçlar bizi bugün mahalle
idaresini kurmağa sevk ediyor. Bu lâyiha bun-
ları karşılayacak vaziyette değildir. Onun için
arz ediyorum, bugünkü ihtiyaçla mütenasip bir
idare kurulması hakkında bir tahrir takdim et-
tim. Heyeti umumiyesinde bunun için söz almış
bulunuyorum.

REİS — Heyeti umumiye hakkında bir ar-
kadaş daha söz almış bulunuyor. Fakat bun-
dan evvel bir de kifayeti müzakere tahriri ve-
rilmıştır.

DAHİLİYE E. M. M. H. Ş. ADAL (Bolu) —

Efendim; huzurunuzda takdim edilen bu kanun
lâyihasının ne gibi ihtiyaçlardan doğduğu hak-
kında fazla mâruzatta bulunmayacağım. Çünkü
bunlar malûmdur. Arkadaşlarımızın ileri sür-
düğü fikirlere kısaca cevap vereceğim. Tahsin
Balta arkadaşımız Maliye Encümeninin kanu-
nun tekemmülü bakımından meselesi hakkında
mazbatada bir kayıt bulunmadığını söyledi. Da-
hiliye Encümeninde ilk takdim edilen lâyhada
bu meseleler esaslı surette incelenmiş, yalnız
mazbata da da görüldüğü veçhile, ekseriyet bu-
lunmadığından bu şekilde ikinci lâyhada bazı
tashihseler yapılmış ve bu suretle hakikaten te-
kemül etmiştir. Biz Maliye Encümeninin yar-
dımına teşekkür ederiz.

İhsan Yalçın arkadaşımızın seçim hakkındaki
mütalâalarına maddesi geldiği zaman cevap ar-
zedeceğim. Yalnız şunu söyleyeyim ki, seçim
meselesi kanun lâyihasında esaslı olarak ele
alınmış ve kanuna girmesi lâzım olan bütün esas-
lar konmuştur. Yalnız bazı atıflar vardır. Bu
itibarla maddeler kısadır. Maddeler geldiği za-
man bunları izah ederim.

Asıl mesele Sayın Galib Pekel'in izahına ge-
liyor. Bu kanun lâyihasının mevcut ihtiyacı
karşılayamayacağı hakkındaki iddiası, üzerinde
durulacak bir meseledir. Şu itibarla ki, Encü-
men noktai nazarı ile kendi noktai nazarları
arasında esaslı bir fark vardır ve bu prensip
meselesidir. Teşkilâtı Esasiye hakkında Sayın
Rasih Kaplan'ın izahına temasa ve tekrara lü-
zum görmüyorum, sarihtir. Asıl mesele mahal-
lede bir idare tesisi meselesi midir yoksa bu
kanun lâyihasından maksad mahalle teşkilâtı
olmadığı için gerek umumî, gerek mahallî idare-
lerde bazı hizmetlerin yapılamadığı mese-
lesi midir? Hakikaten vilâyet, belediye ve
köy idarelerinde hükmi şahsiyeti haiz bir şe-
kil mevcuttur. Teşkilâtı Esasiyede tasrih edilen
bu esaslar mevcut olduktan sonra biz hükmi şahsi-
yeti haiz bir şekle gitmeğe imkân bulamadık ve
bulunamazdı da. Bundan başka umumî idareyi
tanzim eden Vilâyetler İdaresi Kanununda idare-
rei taksimatı çizmiştir. Nihayet Belediye Kanu-
nunun sekizinci maddesi de mahallenin yerini tâ-
yin etmiştir. Bu tâyin doğrudur. Çünkü mahalle
köy gibi, vilâyet gibi ve şehir gibi ayrı bir
vahdet değildir. Mahalle şehir içindedir ve bu-
günkü cemiyet hayatı bakımından da şehir
içinde tasavvur edilebilir. Ve şehirde idarenin
merkezi de belediye idaresidir. Binaenaleyh bu
belediye idaresi çerçevesi içinde hukuki bir
şekil bulmaktan başka çare yoktur. Bu itibarla
esasen yeri tâyin edilmiş olan mahalleye teş-
kilât yapmak meselesi mevzuubahis oluyor.
Bundan evvel, 2295 numaralı kanunun kabulün-
den evvelki vaziyet hukuki bir vaziyet değil-
di. Teamüle müstenit bir vaziyet idi. Esasen
hukuki vaziyet 1329 dan sonra İdarei Umumi-

yei Vilâyat Kanununa kadar devam etmiş, ondan sonra bu kanun muhtarlık teşkilâtını kuran 1281 ve 1287 tarihli nizamnamelerin sarahaten mefuh addettiği için hukuki vaziyeti ortadan kalkmıştı. 1334 senesinde, mazbatada izah ettiğimiz gibi, bir tahrirâtı umumiye ile mahaller teşkil edilmiş, sonra Cumhuriyet idaresinin mevzuatı bu teşkilâtı tasrih etmediği halde zaruretler ve verdiği kolaylıklar bakımından bunu devam ettirmiştir. Yalnız bir tamimle kurulmuş bir idare ile kanunda tâyin edilmiş idareler arasındaki fark büyüktür. Binaenaleyh bu teşkilât lağvedildikten sonra yerine yeni bir teşkilât lâzım geliyordu. Maalesef belediyeler bu teşkilâtı yapamadılar. Belediyeleri bundan dolayı suclu göstermek doğru değildir. Bir taraftan belediyelerin bünyesi bakımından, diğer taraftan kanundaki sarahat bakımından belediyelerin münsecim ve vahdetli bir idareye gitmesine imkân yoktu. Binaenaleyh bu teşekkülün bazı kolaylıklarını ele alarak ve halkla irtibat vaziyetini nazarı itibara alarak bu kanundaki esasları tesbit ettik.

Komün idaresi meselesine gelince: Bir kere sayın Galib Pekel idare derken mahallî idare mi, umumî idare mi diye bir tefrik yapmadılar. Bunu tasrih etmek lâzımdır. Yani mahallede bir umumî idare teşkilâtı mı kurulması lâzımdır? Bu mesele mühimdir; çünkü bu vaziyette buna lüzum yoktur. Nahiye teşkilâtı vardır. Elimizde, hem Teşkilâtı Esasiye Kanununa uygun, hem de Vilâyetler Idaresi Kanununa uygun nahiye idaresi vardır. Eğer umumî bir idare kurulması lâzım ise buna varabiliriz; fakat mesele vazifeleri ve yapacakları hizmetler bakımından tetkik edilirse bu hizmetler umumî idare hizmetleri değildir. Doğrudan doğruya halkın hizmetleri ve mahallede oturan vatandaşın hüviyetlerini ve vaziyeti hukukiyesini tâyin eden bir takım hizmetlerdir. Eğer mahallî idare müessesesi olarak teklif ediyorlarsa; mesele yine ayrılır. Bir şehir içerisinde taksimatı suni olarak teşekkül etmiş bir mahallenin hükmi şahsiyeti meselesini bir tarafa bırakalım - çünkü kendileri Teşkilâtı Esasiyenin değiştirilmesinden bahsettiler, buna esasen imkân yoktur - zannediyorum ki sayın arkadaşımızın takıldığı nokta büyük şehirlere, metropol idarelerinde mevcut olan kommünler idaresidir. Bir çok yerlerde filhakika, bir belde içinde muhtelif kommün idareleri mevcuttur. Bunlar tarihî, içtimai ve iktisadi zaruretlerden doğmuştur. Esasen kommün tarihî ve içtimai bir zarurettir. Suni değildir. Meselâ beş bin nüfuslu bir belediyede beş mahalleyi beş parçaya ayırarak hepsine ayrı bir hükmi şahsiyet vererek ayrı ayrı bütçelerle idare etmek şekline esasen gitmeğe imkân yoktur. İdare bilgisi bunu kabul etmez. Büyük şehirlere gelince; zaten kanun bunu kabul etmiştir. Beldelede seksen bin nüfuslu şubelerin teşekkülü

meselesini tâyin etmiştir. İstanbul'da, Ankara'da belediye şubeleri mevcuttur. Bunların hükmi şahsiyeti olmamakla beraber ayrı bir şube halindedir. Bundan başka hizmetler bakımından da bu kommün idaresine gitmeğe imkân yoktur. Çünkü belediye hizmetleri hemşehrilerin müşterek ihtiyaçlarını karşılayan hizmetlerdir. Meselâ, sıhhat hizmetleri, gibi. Halbuki bizim burada teklif edilen kanun lâiyahasındaki hizmetler, mahallî müşterek hizmetlerden ziyade bir takım kanunların, muhtelif kanunların ayrı ayrı verdikleri ve muhtelif hizmetlerin bir parçası olarak mahalleye inikâs eden taraflarıdır, ayrı bir hizmet değildir. Meselâ, belediye idaresinin bir sıhhat hizmeti, nafia hizmeti mevcuttur. Fakat bir mahallenin nafia ve sıhhat hizmeti mevcut olamaz. Bu itibarla muhtelif kanunlarla, muhtelif hizmetlerin muayyen kısımları mahallede görülecektir. Mahalle muhtar ve heyetleri tarafından tesbit edilecek ve bu hizmetler ayrı bir kül ve vahdet teşkil etmeyecektir. Vazifelerin sarih olarak gösterilmediğini ifade ettiler. Vazifeler gayet sarihtir. Bir kere elimizde bir nizamname vardır. 2295 numaralı kanunun mer'iyete girdikten sonra bir nizamname neşredilmiştir. Bu nizamnamede bu hizmetler sarahaten yazılıdır. 1933 senesinde mahalle muhtar ve mahalle heyetlerinin yapmış olduğu hizmetler orada tesbit edilmiştir ve bunlar oldukça mühimdir. Bu hizmetler bu nizamname ile muhtelif teşkilâta verilmiştir. Kimisi polise, jandarmaya, kimisi belediyeye, kimisi mahallî halktan bir iki kişiye ve bir kısmı bunlar içerisinde ayrılarak nizamnamenin neşrinden sonra muhtelif kanunlarla başka makamlara verilmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh bu nizamnamedeki bütün hükümler alınmış ve mahalle muhtarlarına ve heyetlerine vermek için esaslar konmuştur. Bunlar içerisinde yalnız bir kısım hizmetler vardır ki bu hizmetler nizamnamenin neşrinden sonra çıkan muhtelif kanunlarla, bunlar esasen mahduttur sırası geldiği zaman arzederim, yeni teşkilât yapıldığı için başka makamlara verilmiştir. Bu kanun içinde gösterilmesi o hizmetin aksamı bakımından olduğu gibi kanuni teknik bakımından da mahzurlu görülmüş ve bu kanunun tadiline lüzum varsa ve bu hizmetlerin yine mahalle heyetlerine bırakılması lüzumlu görülüyorsa o suretle bunların da oraya kanunlarında tadilat yapılmak suretiyle verilmesi uygun görülmüştür. Mahalle idaresinin kudretinin az olduğundan bahsettiler. Mahalle idaresinde kâfi derecede salâhiyet mevcuttur. Esasen bu salâhiyetler yalnız bu kanunla verilmiyor. Bu kanun bir teşkilât kanunu olup yalnız vazifeler umumî olarak gösterilmiştir. Fakat bundan evvelki kanun ve bundan sonraki kanunlarla kendilerine muhtelif hizmetler verilmiş ve verilecektir. İyi tetkik edilirse görülür ki, bu vazifeler çok mühimdir

ve hattâ fazladır. Mahalle heyetleri bu hizmetleri hakkiyle ifâ edebilirlerse biz onlara teşekkür etmeliyiz. Eski mahalle idarelerinin daha kudretli olduğu hakkındaki fikirlerine karşı fazla bir şey söylemek istemiyorum. Çünkü bu yaşanmış bir devirdir ve hepimizce mâlûm olan bir keyfiyettir.

Sosyal yardım işlerini kim yapacak? Esasen her beldede bir belediye idaresi mevcuttur. Kadrosu vardır. O yapamazsa Devlet idaresi vardır. Mahalle heyetleri böyle sosyal işleri yapmak için kurulmuş değildir, ancak onlara yardım eder. Devlet idaresi, vilâyet idaresi, belediye idaresi onların yardımlarıyla bu işleri pekâlâ başarabilir. Eski teşkilâtı methediyeler amma o bir cemaat idaresi idi. O zaman sosyal hizmetler gelişmemişti, tekemmül etmemişti. Mahalleli tarafından yapılmasında zaruret vardı. Artık tekrar eski teşkilâta dönmek için bir sebep yoktur. Görülüyor ki, bu teklifte gösterilen vazife ve salâhiyetler tamamdır. Bundan sonra da bir takım vazifeler verilecektir. Bu teşkilât kurulup işlemesi görüldükten sonra Hükümet tabiatıyla teklifler yapacak, Yüksek Meclisiniz de vazife ve salâhiyet bakımından bu idareyi takviye buyacaksınız. Hizmetler mütemediyen inkişaf ediyor. Bu netice tabiidir. Müsaade ederseniz maddeler hakkındaki emirlerinizi maddelerde izah edeyim. Bu kanun altı aydır Encümenlerde tetkiktedir, elenmiştir. Binaenaleyh, maddelere geçilmesini Yüksek Heyetinizden rica ederiz.

REİS — Müzakerenin kifayeti hakkında bir takrir vardır, okutuyorum.

Yüksek Reisliğe

Müzakere kâfidir. Maddelere geçilmesini arz ve teklif eyleriz.

Aydın
A. Menderes

Maraş
R. Kaplan

REİS — Takriri reye arz ediyorum, kabul edenler . . . Etmeyenler . . . Kifayeti müzakere kabul edilmiştir.

Şimdi Galib Pekel'in takririni okutuyorum :

Yüksek Reisliğe

Ağızdan söylediğim sebepler dolayısıyla en az köy idareleri derecesinde salâhiyetli bir idare kurulmak ve vazife ve salâhiyetleri maddelerde gösteren bir metin hazırlanmak üzere bu lâyhann encümene iadesini teklif eylerim.

Tokad

A. Galib Pekel

REİS — Takriri yüksek takdirinize arz ediyorum. Nazarı itibara alanlar... Almıyanlar... Nazarı itibara alınmamıştır.

Maddelere geçilmesini reyinize arz ediyorum; Kabul edenler... Etmeyenler... Maddelere geçilmiştir.

1580 sayılı Belediye Kanununa ek kanun

MADDE 1. — Şehir ve kasabalarda kurulu bulunan ve Belediye Kanununun sekizinci maddesine göre kurulacak olan mahallelerde bir muhtar ve muhtarın başkanlığında bir mahalle heyeti bulunur.

Yapılacak işler bakımından bir kaç mahallenin bir muhtar ve mahalle heyetine bağlanması veya bir mahallede birden fazla muhtar ve mahalle heyeti bulunması belediye meclisinin kararına ve o mahallin en büyük mülkiye memuruna tasdikına bağlıdır.

Mahalle muhtarları teşkilâtı kurulamayacak kadar az nüfuslu beldelerde muhtar ve mahalle heyetlerine ait vazifeler belediyeler tarafından görülür.

R. GÜRELİ (Gümüşane) — Sayın arkadaşlar; başlık okunmadan maddelere geçilmiştir, bendeniz başlığa itiraz ediyorum. Esasen mazbatada imzam bu yoldadır. Müsaade ederseniz başlık hakkında mütalâamı arzedeceğim.

Arkadaşlar; şehir ve kasabalarda muhtar ve ihtiyar heyetlerinin teşkiline dair kanunun başlığı ile metni birbirine uymamaktadır. Dahiliye Encümeni kanun lâyhasını ilk müzakaresinde başlığı Dahiliye Vekâletinden gelen şekilde Yüksek Meclise arzettiği halde ikinci teklifinde Teşkilâtı Esasiyenin buna muhalif olduğunu ileri sürmüş ve bugünkü noktai nazarla kanuna (1580 sayılı Belediye Kanununa ek kanun lâyhası) demıştır. Teşkilâtı Esasiye Kanunu 24 mayıs 1340 tarihinde, mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin ilgasına dair kanun ise 1933 tarihinde intişar etmiştir. Her iki kanun arasında yedi senelik bir müddet geçmesine rağmen bu teşekkül ilga edilmemiştir, vazife görmüştür. Bu teşekkülün Teşkilâtı Esasiye ile tearuz eden hiç bir ciheti yoktur. Böyle bir şey olsa idi elbette vazırı kanun bunu nazarı dikkate alırdı, böyle bir şey olmadığına göre, Dahiliye Encümeninin, teşekkül Teşkilâtı Esasiye Kanununa tearuz eder hakkındaki noktai nazarı yerinde olmasa gerektir. Arkadaşlar, tedvin olunan kanunun makablindeki kanuna ek olabilmesi için, metin ve mevzu itibarıyla makabli kanunla irtibatı olması iktiza eder. Bu teşekküllerin, gerek vazife ve gerek anasırı itibarıyla belediye vazife ve salâhiyetleriyle hiç bir münasebeti olmadığına göre, başlı başına yeni bir teşekkülü ifade eden bu kanuna; Belediye Kanununa ek kanun lâyhası başlığını vermek muvafık olmasa gerektir. Bunun bir mahzuru da vardır. Kanunu fihristlerden kolaylıkla bulmak kabul olmayacaktır. Malûmu âliniz, fihristlerde kanunların başlıkları yazılır. Belediye Kanununa ek olarak bir çok kanunlar tedvin olunduğuna göre, bu teşekküle ait kanunu bulmak için ya numarasını ezberlemek veyahut belediyeye

ait ek kanunların hepsini gözden geçirmek icabedecektir. Yani akla kararı seçeceğiz, doğrusu bu. Her bakımdan mahzurlu ve isabetsizliği vazık olan başlım. Yüksek Rivasete sunduğum takrirden arzettiğim gibi (Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtivâr heyetleri teskiline dair kanun) sekinde kabulü muvafık olacağı kanaatindeyim. Takdir Yüksek Heyetinizindir.

Y. S. UZAY (Balıkesir) — Sayın arkadaşlar, ilga edilmiş olan bir kanunun 8 sene sonra tekrar huzurunuza getirilmesi sebebinin hepimizce malûm olduğu tabiidir. Bu kanun evvelce muhtarlıklara bir çok vazifeler vermişti. O vazifeler muhtarlar tarafından yapılmıyordu, diğerk bir kanunla muhtarlar kaldırıldı ve muhtarlar verilen vazifelerin bir kısmı belediyeye, jandarmaya ve icabeden yerlere verilmistir.

8-9 sene tecrübeden sonra, vatandaşlara ait işlerin, evvelki gibi işlemediği, işlevmediği görüldü. O sebenden eski usulün, yani muhtarlık usulünün, muhtarlıkların yeniden kurulması için bu kanun huzurunuza gelmiş bulunuyor. Halbuki birinci maddede manzuru âliniz olduğu üzere, bazı yerlerde yine bu muhtarlıklara ait olan vazifeleri son fıkra yine belediyelere bırakmaktadır.

Söyle deniliyor: «Mahalle muhtarlığı teskilâtı kurulamıyacak kadar az nüfuslu beldelerde muhtar ve mahalle heyetlerine ait vazifeler belediyeler tarafından görülür.»

Bendeniz bunun aksini tasavvur ederdim ama bu sekinini tasavvur edemedim.

Yani küçük olduğundan dolayı burada belediye kurmaktansa, burasını muhtarlıkla idare ederiz demek doğru olurdu ama bunun aksini, muhtarlıkla idare edeceğimize, belediye bunu idare etsin demeyi hiç düşünmezdim. Kaza merkezleri ne kadar küçük olursa olsun malûmu âliniz orada bir belediye kurmak kanuni ve zaruridir. Sonra bu fıkrada nüfusu az olan yerler deniliyor. Az ne demektir? 100 müdür, 500 müdür, beş bin midir, az ne kadardır? Bu gösterilmediği için takdiri bir şeydir. Bunun kimin tarafından takdir edileceği de yazılı değildir. Biraz evvel arzettiğim gibi, her kaza merkezinde bir belediye kurulması zaruridir. En küçük bir kaza merkezinin nüfusu ne kadar olabilir? 100 haneli olur, 50 haneli olur. Meselâ yeni teşekkül eden Patyos kazası 30 hanelidir. Burada bir muhtarlık kurulamaz mı? Neden kurulmasını?

Sonra muhtarlığa ait olan bu işleri acaba neden belediyeler yapmamış da muhtarlık teskiline mecburiyet görmüştür, Yüksek Meclisiniz? Belediye reislerinin muhtarlığa verilmiş olan işleri yapamıyacak kadar ehliyetleri olmadığından mı? Hayır, öyle bir şeyi kimse söylemez.

Sonra büyük şehirlerde, bir sebep daha var.

Belediye reisleri başka işlerle meşğul olduğu için kendileri bu işleri yapamıyorlar. Bu işi mümessillikler yapıyor. Mümessillikler de o mahalleden olmadıkları için tabii her kesi yakinen bilemiyorlar. Muhtarlık arkadaşlar; o kadar ince bir iştir ki, en yakın komşusunun en ufak hususiyetlerine kadar vâkıf olması lâzımdır. Belediye reisleri vakia o şehirde bir mahallede oturuyor, fakat kendi mahallesindekileri ancak bilir. Bütün kasabanın mahallelerindeki halkın hususiyetlerini bilmesine imkân yoktur. Ne bileyim, veraset işleri ve askerlik işleri vardır. Kendileri bu işleri yapamadıkları için mümessillere vermişlerdir. Daha başka bir sebep de vardır. Belediye reisleri bu işi yapamaz değil, yapmadılar, yapmamağa mecbur oldular. Çünkü muhtarların öyle yorucu işleri vardır ki, meselâ, askerlik işleri için, belediye reisi kalkipta kendisi bu vazifeyi görmeğe gidemez. Onun belediyesi ne kadar küçük olursa olsun, kendisinin ayrı bir işi vardır. Kendisini daima oraya bağlar. Muhtarlar ölüm, doğum, evlenme, naklimekân vukuatlarını haber vermeğe mecburdurlar. Belediye reisi bunlarla uğraşsın mı, daha doğrusu uğrasabilir mi? Hattâ bazı yerlerde tesadüf edilmiştir. Bunları yapmakla mükellef olanlar yapmadıklarından dolayı kanunen bir ceza ile muatеп olmaktadırlar. Muhtarlar bu cezaya katlanmaktadırlar. Şimdi o vazifelerin belediyeye gitmesi, belediye heyetini, belediye reisini mahkemeye çağırıp, sen bunu zamanında haber vermemişsin diye cezalandırmak istiyorlar. Belediye bu işlerle uğraşmadığı için şimdiye kadar böyle mahzurlar görülmüştür. Nekadar küçük olursa olsun bir kaza merkezinde bir muhtarın vücudunu icabettirecek kadar halk vardır. Velekvi 30 hane olsun, orada bu işleri belediyelere bırakacak olursak, şimdi beğenmiyerek değiştirmek istediğimiz işi yine eski şekilde kalmış olur. Binaenaleyh küçük dediğimiz yerlerde de mutlaka muhtarlık teşekkül etmelidir ve eder. Nihayet büyük bir köydür. Her köyde nasıl bir ihtiyar heyeti varsa bu küçük kasabalarda da bir muhtarlık bulunması lâzımdır. Aksi takdirde işler bu günkü gibi sürüncemede kalır. Encümen arkadaşlarımızı da belki kabul ederler, bu hususta bir de takrir takdim ediyorun. Bu kasabalar kaza merkezlerindedir ve oralarda da birer muhtarlık bulunması çok lâzımdır, takririmin kabulünü rica ediyorum.

Ş. TUGAY (İçel) — Muhterem arkadaşlar, bendenizden evvel söz alan sayın arkadaşımı Yahya Sezai, bendenizin de temas edeceğim noktayı izah buyurdular. Maddenin üçüncü fıkrasında mahalle muhtarlığı teskilâtı kurulmıyacak kadar nüfusu az olan yerlerde muhtarlık işlerinin yine eskisi gibi belediyeler tarafından görülmeğine dair vaz edilen hüküm, kanaatımca, ev-

velâ bu ciheti takdir edecek mercilerin tâyin dilmemesinden ve bir de yine arkadaşım Yahya Sezai'nin izah buyurduğu gibi, işlerin eskisi gibi sürüncemede kalmasına da sebep olacaktır. Onun için bu fıkranın tayyî lâzım gelir. Bilhassa yeni bir teşkilâtı kurarken bu teşkilâtı eski bir hükme istinat ettirmekte doğru olmaz.

İ. YALÇIN (Elâzığ) — Efendim bu birinci maddenin son fıkrası, arkadaşlarımızın izah buyurdıkları gibi, belediye kanununda zikredilen iki bin nüfustan az olan yerlerde belediye teşkilâtına müsaade edilmemesi ve yalnız kaza ve vilâyet merkezleri olursa, buralarda belediye teşkilâtının vücuda getirilmesi lüzumuna aittir. Yalnız yüz haneli bir kaza merkezinde mevcut belediye teşkilâtının varidatı çok azdır. Hattâ öyle yerler vardır ki belediye reisi 20 - 30 lira ücret alır, memurları 5 - 10 lira ücret alır ve dışarıda iş yapmak suretiyle ancak geçinirler. Şimdi böyle bir merkezde bir de muhtarlık teşkilâtı vücuda getirdiğimiz takdirde, muhtar işi için ihdas edilecek pul varidatı ne olabilir? Ayda bir iki defa 20 kuruştan 40 kuruluk iki tane ilmühâber pulu olacak. Diyeceksiniz ki belediye yardım etsin. Zaten belediyenin varidatı yoktur. O halde belediye mümessillerinin muvaffakiyetsizliği burada da kendisini gösterecektir. Varidat az olduğundan yeni bir muhtar bulmak işi de güç olacaktır. Zaten orada belediye geçinmekten âcizdir. Binaenaleyh bendeniz arkadaşların fikrine iştirak etmiyorum. Yalnız burada «Az nüfuslu beldeler» kaydı vardır. Bu tâbirden kasıt nedir? İki bin nüfustan noksan yerlerde mahalle teşkilâtı yapmakta varidat bakımından müşkülât vardır. Binaenaleyh bendeniz «İki bin nüfustan az olan yerlerde muhtarlık teşkilâtı yapılamaz» şeklinde bir tahrir takdim ediyorum. Tabii rey Heyeti Umumiyenindir.

REİS — Başka söz alan kalmamıştır. Yalnız Recai Güreli lâyiha'nın başlığı hakkında bir teklifte bulunuyor. Teamülen başlıklar okunmadığı için tabii kâtip okumadı. Şimdi tahriri okutuyorum, encümen cevap verir.

Yüksek Riyasete

Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin teşkiline dair lâyiha başlığında yazılı (1580) sayılı Belediye Kanununa ek kanun başlığının kaldırılarak yerine şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti teşkiline dair kanun lâyihası şeklinde tadili hakkındaki teklifimin reye konulmasını arz ederim.

Gümüşane
Recai Güreli

Bu KANUN M. M. H. Ş. ADAL (Bolu) — Efendim; başlık hakkındaki Recai Güreli arkadaşımızın tekliflerinde buyurdıkları gibi bu-

rada Teşkilâtı Esasiye meselesi mevzu bahis değildir. Esasen eski başlıkla yeni başlık arasında mühim bir fark yoktur. Mâna itibariyle bir fark yoktur. Şehir ve kasabadaki idare belediye idaresidir. Belediye idaresinin umumî kanunu da Belediye Kanunudur. Binaenaleyh bunun için de teşekkül eden bir uzvun salâhiyet ve vazifeleri ve sevkü idarelerini tâyin eden bir kanunun adını buna atfetmek elbetteki daha mâkul olur. Bundan başka mahalle, kuruluşu itibariyle Belediye Kanununa tabidir. Belediye Kanununun 8 nci maddesi mahallelerin kuruluşunu, ilgasını belediye meclislerinin salâhiyetine vermiştir. Mahalleyi belediye meclisi kurabilir ve ilga edebilir. Burada da mahallenin, ayrı bir bütçesi yoktur. Varidat ve masarifi de bütçe bakımından ise belediyeye aittir. Muameleler Belediye Kanun ve muhasebe nizamnamesine göre yapılacaktır. Seçim usulleri de aynı şekilde Belediye Kanununun umumî esasları dahilinde olacaktır. Yalnız teşekkülün hususi vaziyeti de nazarı itibare alınarak daha pratik ve daha kolay usul takip edilmiştir.

Sonra, vazife ve salâhiyet bakımından gördükleri hizmetlerin bir çokları belediye hizmetleridir. Bundan başka ikinci maddenin üçüncü fıkrasında; belediye meclislerine ait hizmetlerin mahalleye ait olan kısımları muhtarlara verilecektir. Vazife ve salâhiyet noktasından da belediye reislerinin mahalle muhtar ve heyetleri üzerinde murakabesi vardır. Muhtarlar, ücretlerini belediyeden alacaktır. Belediye teknik bakımından da bir müşkülât olmayacağını zannediyorum. Çünkü yeni kanunlar mücellet olarak birleştiriliyor ve veriliyor. Dahiliye Vekâleti 1580 numaralı kanunla beraber gönderecektir. Binaenaleyh idarelerimizin bu hususta müşkülât çekeceğini zannetmiyoruz.

Bu sebeplerle başlık hakkındaki encümen teklifinin kabulünü yüksek tensibinize arz ediyorum.

REİS — Efendim, encümen mazbata muharriri encümenin noktâ nazarını arzetti. Tahriri de okuduk. Bu tahriri bir daha okutacağım ve reyi alinize arzedeceğim.

(Tahrir tekrar okundu.)

REİS — Tahriri nazarı itibare alanlar... Nazarı itibare almayanlar... Tahrir nazarı itibare alınmıştır, encümene veriyoruz.

H. N. KEŞMİR (Tokad) — Efendim, tahrirde ihtiyar meclisleri tâbiri var. Halbuki biz mahalle heyeti olarak zikrediyoruz.

REİS — Madde encümene iade edilecektir. Şeklini tanzim etmek size aittir.

F. F. DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Encümenenden bir noktayı sormak istiyorum. Son fıkrada (az nüfuslu beldelerde muhtar ve mahalle heyetlerine ait vazifeler) deniyor. Bunun miktarını tâyin edecek merci neresidir? Miktarı ne olacaktır ve merci neresidir?

REİS — Verilen diğer takrirleri okutuyorum:

Yüksek Reisliğe

Şifahen arzylediğim sebeplerden dolayı madenin son fıkrasının çıkarılmasını teklif ederim.

Balikesir Mebusu
Y. S. Uzay

Yüksek Reisliğe

Arzettiğim sebeplerden dolayı birinci madenin son fıkrası kaldırılarak nüfusu iki binden noksan olan beldelerde bu vazifeler belediye tarafından görülür» şeklinde tadilini arz ve teklif ederim.

Elâzığ Mebusu
İhsan Yalçın

DAHİLİYE ENCÜMENİ NAMINA H. Ş. ADAL (Bolu) — Efendim bu fıkrada mahalle muhtarlığı kurulamıyacak kadar az nüfuslu olan beldelerde bu işlerin belediyelere verilmesi muhtarlara verilecek ücreti alınacak harçların azlığı bakımından zaruri görülmüştür. Muhtarlara bir ücret verilemeyince bunların vaziyeti bugünkü mümessillerin vaziyetine girecektir. Aynı hataya düşmemek için az nüfuslu olan beldelerde bu hizmetlerin belediyeler tarafından görülmesini kabul ettik. Esasen bu gibi az nüfuslu beldelerde belediye reislerinin vazifeleri de az olacağına nazarın bunlar tarafından veya bunların memur edecekleri kimseler tarafından yapılması mümkündür. Nüfus meselesini kim tayin edecek meselesine gelince, encümeninde mesele üzerinde sarıh bir karara varılamadığı için bunun takdirini nizamnameye bıraktık. Heyeti Celile nizamnameye bırakılmasını teviz etmezse Maliye Encümeninin bin nüfuslu olarak tayin ettiği teklif şekline biz de iştirak ediyoruz. Eğer nizamnameye bırakılmasını teviz etmezseniz.

Son fıkranın kaldırılması meselesi güç bir vaziyet doğurabilir. Bu vaziyet karşısında bütün şehir ve kasabalar meselâ 50 haneli bir kasabada mahalle muhtarlığı teşkiline gidecektir. Halbuki muhtarlara ücret verilemeyecektir. Bugünkü mümessil şeklinde çalıştırılır. Maliye Encümeninin bin nüfuslu kasaba teklifine biz de iştirak ediyoruz.

İ. YALÇIN (Elâzığ) — Efendim, iki bin nüfuslu olması hakkında bir takrir vermiştim, Maliye Encümeni bin nüfusu esas olarak kabul ettiğine göre bendeniz de ona iltihak ediyorum. Zannedirim ki Dahiliye Encümeni de bunu kabul eder.

MAZBATA M. H. Ş. ADAL (Bolu) — Bin nüfuslu olarak Maliye Encümeninin kabul ettiği esası biz de kabul ediyoruz.

REİS — Mazbataya böyle geçmiştir, encümenine iadesi lâzımdır.

MAZBATA M. H. Ş. ADAL (Bolu) — O halde encümenine iade ediniz, bu şekilde tashih edelim.

REİS — Birinci maddeyi encümenine veriyoruz efendim.

MADDE 2. — Muhtar ve mahalle heyetleri aşağıdaki işleri görürler:

1. 2295 sayılı kanunla muhtar ve mahalle heyetlerinden alınmış ve 14.XII.1943 tarihli nizamnameyi mütaakıp çıkan diğer kanunlarla başka makamlara verilmemiş olan işler;

2. 2295 sayılı Kanunun neşrinden sonra çıkan diğer kanun ve nizamnamelerle belediyelere ve zabıtaya bırakılmış olan işlerden mahiyetleri icabı muhtar ve mahalle heyetlerine ait olan ve tanzim edilecek nizamnamede nevilere ve tatbik şekilleri gösterilecek işler;

3. Mahalle sakinlerinin müşterek ihtiyaçlarıyla ilgili olup, belediye meclisinin, toplu bulunmadığı zaman belediye encümeninin kararı ve mahallin en büyük mülkiye memarunun tasdiki ile mahalle muhtar ve mahalle heyetlerine verilecek işler;

4. Mahalle muhtar ve heyetleri, mahalle sakinlerinin müşterek ihtiyaçlarına müteallik dileklerini belediye meclislerince tevdi edilmek üzere belediye reislerine bildirebilirler.

F. F. DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Birinci fıkrada, bir numaralı bendde «2295 sayılı kanunla muhtar ve mahalle heyetlerinden alınmış ve 14. XII. 1933 tarihli nizamnameyi mütaakıp çıkan diğer kanunlarla başka makamlara verilmemiş olan işler» deniliyor.

Şimdi bu öyle bir şekildir ki, bir yağın müşkülâtı mucip olacaktır ve taknin şekli itibariyle de doğru bir şekil değildir. Vazı kanun hangi kanunlarla ne alınmış, ne alınmamış bunu tahlil etmelidir. Zannedirim ki bu kanunun Yüksek Meclis tarafından encümenine iade edilmiş olduğu müddet zarfında bu tetkikat yapılmış olabilirdi. Bu bir sayü akal kanununa müntehi oluyor ki, yüksek mesainizden bunu beklemediğimizi söylemeye lüzum görmem. Onun için muhterem encümeninden istirham ederim, biz yükü üzerimize alalım, bunu bilelim ve söyliyelim.

Sonra ikinci fıkrada «2295 sayılı kanunun neşrinden sonra çıkan diğer kanun ve nizamnamelerle belediyelere ve zabıtaya bırakılmış olan işlerden mahiyetleri icabı muhtar ve mahalle heyetlerine ait olan ve tanzim edilecek nizamnamede nevilere ve tatbik şekilleri gösterilecek işler» deniliyor. Bunlar gayet mutlak ve içinden çıkılması bir hayli müşkül şeylerdir. Onun için bendeniz niyaz edeceğim. Encümenine bunu da mutlak bir şekle koysun. Nizamname ile verilmiş deniyor. Böyle bir şey yoktur. Ana kanundur, nizamname ile verilmez. Nizamname ile ancak işin şekilleri üzerinde, yeni hükümler

konmamak şartıyla, hareket ederiz. Bendenize bu yazılış da kanun tekniği bakımından ve üzerimize almamız lâzimgelen vazife bakımından da noksandır.

DAHİLİYE EN. M. M. H. Ş. ADAL (Bolu) —

Efendim, vazifelerin tâyni esnasında hakikaten encümen bir müşkülâtla karşılaşmıştır. Esasen Hükümetin teklif ettiği lâyhada verilecek vazifelerin bir nizamname ile tesbit edileceği yazılı idi. Bundan evvel 2295 numaralı kanunla muhtarlıklar lâğvedildiği zaman bu vazifelerin hangi teşekküller tarafından görüleceği hakkında bir nizamname yapılmıştı. Bu vazifeleri veren nizamnameden sonra 10 sene daha bir müddet geçiyor ve bir teşkilât yapılıyor. Fakat bu teşkilât daha evvel işlediği için bir takım kanunlarla bir takım vazifeler verilmişti. Bu kadar sene içinde vazifeleri toplamak ve tadadi olarak bu kanunda saymak güçtür. Biz, 2295 numaralı kanundan sonra çıkan nizamnameyi ele aldık. İş ikiye ayırdık. Bunların bir kısmının nizamnameden, sonradan çıkan kanunlarla ya hükümden düştü yahut başka makamlara verilmiş vazifelerdir. Bunlar iki kısma ayrıldı. Birinci kısım belediye ve zabıtanın başka makamlara verilmiş olan işlerdir, diğerleri belediye ve zabıtaya verilmiş olan işlerdir. Yani bunların hükümleri nizamnameden sonra çıkan kanunlarla değişmiştir.

Bunların içinden bazıları vardır ki bunların eskisi gibi belediye ve zabıtaya verilmesini bu kanunla muvafık görmemekteyiz. Yani bu vazifelerden bazıları teşkilâtın değişmesi dolayısıyla mahallelerin yapacağı işler değildir. Bir takım misallerle tavzih edeyim : Asker Ailelerine Yardım Kanunu nizamnamede 5 nci maddenin 7 nci fıkrasıyla belediyelere verilmişti. Sonra çıkan Askerlik Kanununun 71 nci maddesiyle sarahaten ilga edilmiştir. Yine 3634 sayılı Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu nizamnamenin altıncı maddesinde, Tedariki Vesaiti Nakliye Kanununun ve tedariki vesaiti nakliye komisyonları teşkili hakkındaki kanunun verdiği vazifeleri aynı şekilde ilga etmiştir. Sonra, Muhasebe Umumiye Kanununun muadeli 44 nci maddesi değiştirilmiştir. 3221 numaralı kanunun ve nizamnamenin 11 nci maddesinde belediyeye verilen, varidatın müruru zaman haddinin takip ve tâyni işini doğrudan doğruya Maliye Vekâleti almıştır. Binaenaleyh nizamnameden muahhar olarak çıkan bu kanunla belediyelerden alınan ve doğrudan Maliye Vekâletine verilen bir hizmetin o kanundaki esbabı mucibesini nazarı itibare almadan tekrar muhtarlara verilmesini biz doğru bulmadık. Meselâ Maliye Vekâleti tarafından alınan bir hizmet belki daha iyi görülüp görülmemesinin taktirini, o iş üzerine alan Vekâlet tarafından

hazırlanan bir kanun lâyhası ile buraya geldiği takdirde tetkike bîratık. Binaenaleyh 2295 sayılı kanunla ve nizamname ile verilen vazifelerden hükümleri değişenlerin mahalle muhtarlarına verilmemesi bu bakımdandır.

Diğer bir misal : Adli evrakın tebliğ işleri Posta ve Telgraf İdaresine verilmiştir. Halbuki, bu hizmetlerden bazıları evvelce nizamnamenin 28 nci maddesi ile belediyelere vesaireye verilmişti. Halbuki muahhar kanunda Posta ve Telgraf idaresine verildi. Bu kanunun mahalle muhtarlarına verdiği vazifeleri bu esaslara göre hazırlamak zaruri idi. Demek ki müşkülâta uğradığımızdan dolayı tadadî olarak tesbiti meselesine gidemedik ve muahhar kanunlar ile belediyelerden alınmaları esbabı mucibesini bir kalemde kaldıracak zaruri ve mukni bir sebep bulamadık. Arzu edilirse kanunlarında yapılacak tadil suretiyle mahalle muhtarlarına verilebilir.

İkinci kısım : Belediyelerin ve zabıtanın yaptığı işler ; bunlar mahalle muhtar ve heyetlerine devredilmiştir. Bunlar esasen esaslı vazifelerdir. Belediye ve zabıtanın bugün gördüğü mahalle işleri mahalle muhtarlarına geçecektir. Bunun teferruatını nizamnameye bırakmak zaruridir. «Mahalle heyetine ait olan» tâbiri ile ifade edilmesi ve nizamnameye bırakılması zaruridir. Çünkü bu hizmetler yalnız nizamnamede tesbit edilmiş hizmetler değildir. Muhtelif kanunlarla, ondan sonra çıkan kanunlarla, - meselâ Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu çıktı, bununla bir çok vazifeler verilmiştir - mahalle heyetlerine ve belediyelere verilen vazifeler hakkında, ayrı ayrı tadadî olarak yapılması imkânsızlığı karşısında, nizamname hükümlerine girmek üzere umumî esaslar koyduk ve nizamnameye girecek kısımları umumî prensipler halinde çizdik. Diğer kısımlar, nizamnameden sonra değişmiyen kısımlar aynen kalmaktadır. Bu itibarla üzerinde düşünülmemiş ve mesai sarfedilmemiş bir vaziyet yoktur. Bu işin üzerinde aylarca uğraşsak bundan daha salim bir şey yapacağımızı iddia edemeyiz. Zaten bu esasları burada çizsek dahi muhtelif kanunlarla mütemadiyen bu heyetlere vazifeler verilecektir. Binaenaleyh tam olarak bunların vazife ve salâhiyet sınırlarını çizmenin imkânı yoktur.

Bu daha hatasız çıkacak bir şekildir. ve hukuki prensiplere muhalif değildir. Kaldı ki, öteki nizamname, 2295 sayılı kanunun çizdiği nizamname kanunda bu esasları dahi çizilmeden yalnız bir nizamname ile tâyin edilir diye kısa bir madde ile çıkmıştır. Halbuki burada vazifeler tavzih edilmiş ve esaslar konmuştur. Bilmiyorum bu hususta başka emirleri var mı?

REİS — Maddenin Encümene iadesi hakkında bir taktir vardır, okunacaktır.

İ : 19 14.1.1944 Ö : 1

Yüksek Reislığe

Arzettiğim sebeplere binaen ikinci maddenin Encümene iade buyurulmasını arz ve teklif ederim.

Bingöl Mebusu
F. F. Düşünsel

REİS — Takriri nazarı itibare alanlar ... Alınmışlardır ... Takrir nazarı itibare alınmıştır. Bu Maddeyi de Encümene iade ediyoruz.

Vakit geçti. Pazartesi günü saat 15 te toplanarak müzakereye devam etmek üzere celseyi kapatıyorum.

Kapanma saati : 18,26

S. Sayısı : 23

Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında kanun lâyihası ve Maliye ve Dahiliye Encümenleri mazbataları (1/25)

T. C.

Başvekâlet

Kararlar Dairesi Müdürlüğü

Sayı : 6/850

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında Dahiliye Vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 16. III. 1943 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesıyla birlikte sunulmuştur.

Başvekil

Ş. Saracoğlu

Mucip sebepler lâyihası

Belediye teşkilâtı olan yerlerde mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar heyetlerinin ilgası üzerine bu teşkilâtla bir çok muhtelif kanunlarla verilen vazifeler, ilgaya mütedair kanuna müsteniden tanzim olunan 1 Kânunuevvel 1933 tarihli nizamname ile birer birer sayılarak alâkasına göre belediyelere, zabıtaya ve diğer Devlet dairelerine ve bazıları da mahallenin bütün sakinlerine taksim ve tevzi edilmiştir.

Bilhassa büyük şehirlerde bu vazifeleri yapmak için belediyelerce tâyin edilen ve mümessil adıyla de söylenen halk işleri memurlarının ve zabitanın bu hususta âzami mesai sarfetmelerine rağmen arzu edilen bir derecede yapmakta müşküllere uğradığı görülmektedir. Bilhassa nizamnamenin bir mahallenin sakinlerine bıraktığı vazifelerini muntazaman yerine getirilmediği anlaşılmaktadır.

Bu sebeple ilga edilen muhtarlık teşkilâtının vücade getirdiği idare boşluğunu bu teşkilâtın yeniden ihyası suretiyle doldurmak bu dokuz senelik tecrübeden sonra zaruri görülmüş ve bu kanun lâyihası bu sebeple tanzim olunmuştur.

Maliye Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Maliye Encümeni

Esas No. 1/25

Karar No. 14

10 . VII . 1943

Yüksek Reisliğe

Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında İcra Vekilleri Heyetince Yüksek Meclise sunulan, Dahiliye Encümenince değişikliklerle kabul olunan kanun lâyihası ve ilişkileri, Encümenimize havale

buyurulmakla kısmen Dahiliye Müsteşarı ve hukuk müşaviri ve kısmen de Dahiliye Müsteşar Muavini hazır oldukları halde müzakere edildi.

Kanun lâyihası, ilga edilen muhtarlık teşki-

lâtnın idarî hayatımızda bir boşluk vücade getirdiği mucip sebebine dayanmakta ve Dahiliye Encümenince de aynı sebeple kabul dilmiş bulunmaktadır. Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin kurulması, sözü geçen idarî boşluğu doldurmağa yarayacak çarelerden biri olacağı mü-lâhazasıyla Encümenimizce de esas itibariyle muvafık görülmüş, şu kadar ki teşkilâta yeni icaplara uygun bir şekil verilmek maksadiyle maddeler üzerinde değişiklikler yapılmıştır. Şöyle ki:

Bahsi geçen idarî boşluğun daha ziyade büyük şehirlerde hissedildiği Hükümetin mucip sebeplerinden anlaşılmalıdır. Esasen mahdut nüfuslu bir kasabada belediye yanında ayrıca bir mahalle teşkilâtı yapılmasına ihtiyaç bulunmadığı cihetle birinci maddede de, mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti teşkilâtı yapılacak kasabalar için asgari bir nüfus haddi kabul edilmiştir.

Bu gibi mahallelerin ne çok az ve ne lüzumundan fazla nüfuslu olmamaları icabedeceğinden İstanbul Mebusu Ziya Karamursal'ın da teklifi nazara alınarak bu hususta birinci maddede bir fıkra ilâvesi uygun görülmüş, ancak burada da miktar zikri suretiyle katî şartlar konması mahallî ihtiyaçlara aykırı düşebileceği düşünülerek fıkra, merciine takdir hakkı verecek şekilde yazılmıştır. Muhtarın vazife ve salâhiyetleri hakkındaki 2 nci maddenin ihatalı bir şekilde yazılmasına itina edilmiştir. Mahalle teşkilâtında asıl vazifenin muhtarlara terettüp edeceği ve ihtiyar heyetinin esas itibariyle muhtar için bir danışma mercii olması daha uygun olacağı mü-lâhazasıyla maddeye ona göre bir şekil verilmiştir.

3 ncü ve 4 ncü maddelerde muhtar ve ihtiyar heyeti seçimi ve bununla ilgili meseleler hakkında daha etraflı hükümler konmuş, muhtar seçiminin belediye reisi tarafından tasdikı esası kabul olunmuştur.

Muhtarların görecekları iş mukabilinde iş sahiplerinden bir para alınması, yapılmak iste-

nen teşkilâtın istilzam ettiği masrafları karşılamak bakımından Encümenimizce de muvafık görülmekle beraber bu paranın doğrudan doğruya muhtara ait olması malî esaslara aykırı olacağından paranın pul mukabilinde bir nevi harç olarak tahsil edilip belediyeye yatırılması ve muhtelif mahallelerden gelecek hasılatın belediyeye müşterek bir hesap halinde birleştirilip bu paradan muhtarlara muayyen bir ücret verilmesi ve ayrıca zarurî masrafların da ödemesi esası kabul edilerek 5 nci ve 6 ncı maddeler o yolda yazılmıştır.

8 nci maddede mahalle teşkilâtının murakabesi hakkında hüküm konmuştur.

Mahalle bekcilerinin muhtarlara bağlanması bir taraftan mahalle işlerinin iyi bir şekilde tedviri için zarurî ; diğer taraftan bekcilerin bugünkü durumunun ıslahı bakımından faydalı görülerek lâyhaya bu hususta, çarşı ve mahalle bekcileri hakkındaki 29 Nisan 1330 tarihli Muvakkat Kanun hükümlerini kısmen tadil eder mahiyette bir madde ilâve olunmuştur. Mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti bulundurulmasına Encümenimizce lüzum görülmeyen küçük kasabalarda bunlara ait işlerin belediyeye görüleceğini tazammun eden bir hüküm konulmuştur. (M. 10).

Nihayet bahis mevzuu teşkilât hakkında Hükümetçe bir nizamnamenin tedvin edileceğine dair olan madde daha etraflı bir şekilde yazılmıştır. Umumî Heyetin tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Maliye En. Reisi	Bu M. M.	Kâtip
İstanbul	Rize	Tokad
A. Bayındır	T. B. Balta	C. Kovalı
Afyon Karahisar	Ankara	Burdur
İ. H. Baltacıoğlu	M. Aksoley	Ş. Engineri
Bursa	Kastamonu	Kayseri
A. M. Erhan	H. Çelen	Ö. Taşcıoğlu
Tekirdağ		
E. Ataç		

Dahiliye Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Dahiliye Encümeni

Esas No. 1/25

Karar No. 6

10 . I . 1944

Yüksek Reisliğe

Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında Dahiliye Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyeti kararıyla Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası Encümenimize havale buyurulduğundan lâyiha üzerinde değişiklikler yapılarak, bu değişiklikleri izah eden mazbatamızla birlikte Umumî Heyete arzedilmiş fakat iltiva ettiği esaslar arasında malî hükümler mevcut olduğundan bu kısımlar üzerinde tetkikler yapılmak üzere lâyiha, Maliye Encümenine tevdi kılınmış idi.

Maliye Encümeninin tetkikleri, lâyihanın heyeti umumiyesine teşmil edilmiş ve kendine mahsus kanun hükümlerine tabi bulunan mahalle beğçileri teşkilâtı üzerinde dahi tesirler bırakan hükümler eklenmiş olduğundan Umumî Heyetin tasvibiyle Encümenimize alınan lâyihaların hepsi birlikte tekrar incelendi ve Dahiliye Vekili huzuriyle müzakere olundu.

Teşkili vilâyet ve idarei umumiyei vilâyet hakkındaki 1281 ve 1287 tarihli iki nizamnamenin vazettiği esaslar dairesinde tesis edilmiş olan mahalle muhtarlıkları 30 Nisan 1930 tarihli Belediye Kanununun tedvininden sonra 10 Haziran 1933 tarihli kanun ile lâğvedilmiş ve bu teşkilâta muhtelif kanunlarla tevdi edilmiş bulunan vazife ve salâhiyetlerin hangi makamlara devredileceğinin, yapılacak nizamnamede tesbiti salâhiyeti verilmişti.

On senedenberi tatbik edilmekte bulunan bu nizamname hükümlerinden, belediyelerin teşkilâtını mahallelere kadar teşmil edememesi sebebiyle, beklenen fayda temin olunamamış ve bilâkis hizmetlerin aksadığı görülerek bu boşluğun bir teşkilât ile doldurulması zaruret halini almıştır.

İşte bu ihtiyacın karşılanması ve halk işlerinin kolaylaştırılması için umumî idare ve belediye idaresi prensiplerimizle ahenkli olmak ve bu kanunla verilecek vazifeleri yapmak üzere mahallelerde bir teşekkül meydana getirilmesi kabul edilerek lâyiha aşağıdaki esaslara göre hazırlanmıştır:

1. Eski muhtar ve ihtiyar meclisleri 1281 tarihli teşkili vilâyet nizamnamesiyle kurulmuş ve mahalle bir kariye hükmünde tutulmuştu. Bu suretle her kariyede olduğu gibi her mahallede de Hükümetin icra vasıtası olarak her sınıf ahali için muhtar ve ihtiyar meclisleri derpiş edilmişti. Gerek bu nizamname ve gerek 1287 tarihli idarei umumiyei vilâyet nizamnamesi ile muhtarlıklar umumî ve mahallî idare vazifelerinden bazıları ile tavzif edilmiş ve bu suretle cemaatlerin kendi kendilerini idare etmesi teemmül olunmuştu. Meşrutiyet devrinde 1329 tarihli İdarei Umumiyei Vilâyet Kanunu, idarî taksimat meyanında mahallenin hükmi şahsiyetini tanımamış ve bu kanunun 148 nci maddesi ile 1281 ve 1287 tarihli nizamnameler ahkâmının mef-suh olduğu tasrih edilerek muhtar ve ihtiyar meclislerinin hukuki mevcudiyetlerine nihayet vermiştir. Bununla beraber 27 Mayıs 1334 tarihli bir tahriratı umumiye ile kanunen mülga olan bu heyetlere ait intihabatın mahallin icaplarına göre yapılması vilâyetlere bildirilmiş ve bu teşkilât 2295 sayılı kanunun kabulüne kadar fiilen devam edip gelmiştir.

Teşkilâtı Esasiye Kanununun 89 ncu maddesi idarî taksimatı tasrih ettiği halde mahalleyi ayrı bir idare cüzü olarak tanımamıştır. 1930 tarihli Belediye Kanunu ise mahalleyi şehir ve kasabaların her bakımdan ayrılmaz bir parçası telâkki ederek 8 nci maddesiyle beledî bir cüzü sayılan mahallelerin ihdas ve ilgası ve sair hususları belediye meclislerinin salâhiyetine vermiştir.

Vilâyet İdaresi Kanunu da idarî taksimat meyanında mahalleyi bir idare cüzü olarak telâkki etmemiştir. Esasen bu günkü cemiyet hayatı bakımından da mahalleyi şehir içinde ayrı bir ünite olarak tasavvur etmek mümkün olmadığı gibi âmme hizmetleri hususunda mahalle hizmeti diye bir tefrik dahi mevzu bahis olamaz.

Bu itibarla muhtarlıkların, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun kabulünden evvelki şekli ile ve

anayasamızın hiç tanmadığı bir idare cüzü olarak kabulünü ve takdim edilen kanun lâyihası adının «Mahalle muhtarlıkları ve mahalle heyetleri teşkili hakkında kanun lâyihası» şeklinde yazılmasını Encümenimiz muvafık bulmuş ve «1580 sayılı Belediye Kanununa ek kanun lâyihası» adıyla Yüksek Meclise sunmuştur.

2. «Muhtar» ve «İhtiyar heyeti» isimleri de Encümenimizde müzakere mevzuu olmuş ve bu hususta iki fikir ortaya çıkmıştır. Birinci fikir bu tesise bugünkü vazife ve salâhiyetleri ve idare sistemimiz içinde alacağı mevki gözönünde tutularak «Mahalle başkanı» adının verilmesi şeklindedir. Bu teklife esas olarak şu muceb sebepler gösterilmiştir:

a) Bu lâyiha ile kurulması teklif edilen teşkilât ile eski mahalle muhtar ve ihtiyar meclislerinin kuruluş sebepleri ve o zamanki Devlet telâkkisi ve idare fikri arasında esaslı farklar vardır. Eski muhtar ve ihtiyar meclisleri bir cemaat idaresi olduğu halde, kurulacak mahalle teşkilâtı vazife ve salâhiyetleri ve iş görme tarzları bugünkü idarî ve malî prensiplerimize uygun olarak kanuna çizilmiş ve belediye idaresinde halka doğru uzanmış bir teşekküldür.

b) Vazife ve salâhiyetlerinin mahiyeti bakımından da eski teşkilât ile yenisi arasında farklar olacaktır. Bu teşekküle verilecek vazifelerin ekserisi belediye hizmetleri olduğu halde eski muhtar ve ihtiyar meclisleri umumî idare ve bilhassa zabıta işleri ile tanzim edilmişlerdir.

c) Köylerdeki muhtarlarla bir kıyasa gidilerek aynı ismin şehir ve kasabalardaki teşkilâta verilmesi de muvafık olamaz. Zira köy hükmi şahsiyeti haizdir. Köyün müşterek işlerinde muhtar ve ihtiyar meclisleri karar uzvudurlar. Halbuki şehirde belde idaresinin yegâne mümessili belediye meclisidir.

Encümen ekseriyeti ise «İhtiyar meclisi» adı yerine «Mahalle heyeti» tâbirini muvafık bulmuş, fakat «Muhtar» adının şimdiye kadar halk tarafından benimsenmiş olduğu ve muhtelif kanunlarda daima bu şekilde bahsi geçtiği cihetle «Mahalle başkanı» teklifini kabul etmiyerek «Mahalle muhtarı» olarak kalmasını daha uygun bulmuştur.

3. Mahalle muhtar ve mahalle heyetlerinin vazifeleri ikinci maddede ve mahiyetleri itiba-

riyle ayrı ayrı fıkralarda gösterilmiştir. Eski muhtar ve ihtiyar meclislerinin gördüğü vazifeler 2295 sayılı kanunla muhtar ve ihtiyar meclislerinden alınarak 14 . XII . 1943 tarihli nizamname ile muhtelif makamlara verilmişti. Bu nizamnameden sonra çıkan kanunlarla, belediyelere ve zabıtaya tevdi edilenler müstesna, diğer makamlara verilmiş olan işlerin bu makamlara verilmesini icabettiren sebepleri derhal ve toptan kaldıracak zarurî bir esas bulunmadığı gibi bunları ayrı ayrı bu kanunda sayarak tadadî bir usule gitmenin de teknik bakımdan müşkül olacağı ve nizamnameye bırakmanın ise, bu günkü prensiplerimizle telifi mümkün olamayacağı düşünülerek bu vazifelerden bazıların veya hepsinin kurulacak mahalle muhtar ve heyetlerine tevdiî faydalı görüldüğü takdirde kanunlarında tadilat yapılması daha uygun görülmüştür.

Mezkûr nizamnamenin kabulünden sonra çıkan kanunlarla belediyelere ve zabıtaya devredilen vazifelerin mahalle muhtar ve heyetlerine ait olanları ikinci maddenin ikinci fıkrasıyla bu teşkilâta verilmiş ve teferruatı tanzim işi nizamnameye bırakılmıştır. Bu suretle belediyelerin yapmakta müşkülâta uğradığı ve halkın ıstırap çektiği vaziyet önlenmiş olmakta ve zabitanın esas vazifelerinden başka işlerle uğraşması bertaraf edilmiş bulunmaktadır. Başka kanunlarla tadile uğramayan ve hükümleri baki kalan nizamname hükümlerindeki vazifeler ise aynen muhtar ve mahalle heyetlerine devredilmiştir.

Bundan başka ikinci maddenin üçüncü fıkrasıyla mahalle muhtarları aynı zamanda belediye hizmetleri ile tanzim edilmiş ve bu suretle muhtar belediyeye yardımcı ve halka daha yakın bir hizmet unsuru haline getirilmiştir.

4. Mahalle muhtar ve heyetlerinin ne şekilde vazifeye getirilecekleri meselesi Encümenimize esaslı müzakere mevzuu olmuş ve neticede iki fikir hâsıl olmuştur.

Birinci fikre göre mahalle muhtar ve heyetlerinin belde halkının mümessili bulunan belediye meclisleri tarafından seçilmesi daha uygundur. Zira mahalle muhtar ve heyetlerine verilen vazifelerin ekserisi belediye hizmetleridir. Belde idaresinin en salâhiyetli uzvu olan ve halk tarafından intihap edilen belediye meclisi

bu hizmetleri görmek için muhtar ve mahalle heyetlerini seçme salâhiyetini haizdir. Bundan başka müntehap memuriyetlerin siyasi mahiyette olan vazifelere ve temsil hakkını ve karar verme salâhiyetini haiz makamlara inhisar etmesi de idarenin esaslı prensiplerinden birisidir. Halbuki mahalleye hükmi şahsiyet tanımadığından mahalle muhtar ve heyetlerinin temsil hakkı bulunmaması ve müşterek hizmetler hakkında karar uzvu olmaması ve görecekları hizmetlerin yalnız idarî âmme hizmetleri mahiyetinde telâki edilmesi sebebiyle mahalle halkı tarafından intihaba lüzum ve zaruret olmadığı, ancak halkın itimadına mazhar olabilmesi için bir makamın tâyinine gidilmiyerek belediye meclislerinin o mahalle halkından yine bu kanunda yazılı vasıfları haiz olanlar arasından ayrılmasının kâfi ve daha faydalı olacağı ileri sürülmüştür.

Encümen ekseriyeti bu fikre iştirak etmiş ve halka en yakın bir teşekkülün yine halk tarafından intihabını, kendi kendini idareye alıştırmak bakımından ve halkçılık prensiplerimize daha uygun olacağını mütalâa ederek mahalle muhtar ve mahalle heyetlerinin mahalle halkı tarafından seçilmesini esas itibariyle kabul etmiş ve seçme ve seçilme hakkındaki umumî hükümleri kanun içine alarak intihabın idare ve murakabesi hususunda belediye meclisleri intihabı hakkındaki hükümleri esas tutmak fakat daha pratik ve daha kolay bir seçme şeklinin teferruatını tesbit üzere nizamnameye hükümler konması derpiş edilmiştir. Tahaddüs etmesi muhtemel kanuni uygunsuzlukları önlemek ve umumî idarenin murakabesini temin etmek için de vali ve kaymakamlara tasdik salâhiyeti tanınmıştır. Ancak bazı mahallerin nüfus durumunun ve arzedeceği istisnai vaziyetlerin icaplarını karşılamak ve hizmetin aksamasına mâni olmak için istisnai hallerle ve ancak valilerin takdiri ile mahalle muhtarlarının belediye meclisleri tarafından seçilebilmesini zaruri görmüştür.

5. — Mahalle muhtar ve heyetlerinin bir taraftan bazı Devlet hizmetleri ile vazifelendirilmesi hasebiyle umumî idare mümessili olan idare âmirleri tarafından teftiş ve murakabeye tabi tutulması, diğer taraftan belediye hizmetleri bakımından da belediye reislerinin murakabesine verilmesi halkın âmme hizmetlerini tedvire

memur olan bu uzuvların muntazam ve devamlı surette ve kanun ve nizamnamelerin emrettiği şekilde çalışmalarını teminat altına almağa mâtuftur. (Madde 10)

Bundan başka muhtar ve mahalle heyetlerinin vazifelerini yaparken Devlet memurları gibi takip usullerine tabi tutulması hizmet bakımından bir teminat olacaktır. (Madde 11)

6. Muhtarların görecekları iş mukabilinde alacakları ücret hususunda, Maliye Encümeninin mütalâası ve teklifi Encümenimizce de muvafık görülmüş ve tanzim edilecek vesikalara harç pulu yapıştırılmak suretiyle iş sahiplerinin verecekları paranın belediyeye yatırılması ve hasılatın belediyeye müşterek bir hesap halinde birleştirilip belediye tarafından muhtarlara bir ücret verilmesi ve ayrıca, kira, ısıtma, aydınlatma ve odacı gibi zaruri masrafların ödenmesi esası kabul edilerek diğer teferruatın nizamnamede gösterilmesi için 12 nci maddeye hükümler konmuştur.

7. Mahalle bekçilerinin muhtarların emrine verilmesi hakkında Maliye Encümeninin teklif ettiği lâyhada koyduğu hüküm üzerinde dahi Encümenimiz ehemmiyetle durmuştur. Mahalle muhtarlarının bu kanunda yazılı vazifeleri yaparken bekçilerin yardımından istifadesi tabii olmakla beraber 29 nisan 1330 tarihli kanunla zabıta mânia adliye vazifelerinde zabıtaya yardımcı olarak kabul edilen ve bu vazifeleri yaparken zabitanın hak ve salâhiyetleriyle teğhiz edilen mahalle bekçilerinin umumî idare emrinden alınıp mahallî bir uzuv olan mahalle muhtarlığının emrine verilmesi bilhassa bu zamanda idare için müşkülâtı mucip olacağı hakkında Dahiliye Vekilinin mütalâasına Encümenimiz de iştirak etmiş ve esasen bu teşkilâtın ıslahı meselesinin bu kanun mevzuu içinde yer almasının maksada uygun olamayacağı ve zamanında bu teşkilâtın ıslahı eihetine gidilmesi için ayrı bir kanun lâyhası teklifi hususunda Hükümetten temennide bulunulması daha uygun görülerek 14 ncü madde bu fikre göre hazırlanmıştır.

8. Bu kanuna göre hazırlanacak nizamnamenin ihtiva etmesi lâzımgelen esaslar hakkında Maliye Encümeninin teklifi Encümenimizce de muvafık görülerek 15 nci madde buna göre yazılmıştır.

9. Kanunun ve tanzim edilecek nizamname-nin mer'iyete girmesi için zaruri olan müdde-tin, teşkilâtın derhal faaliyete geçmesini geciktireceğini ve halbuki bugün bazı hizmetlerin bu teşkilâtsizlik yüzünden aksadığını nazarı itibare alan Hükümet bu hizmetlerin derhal ifasını temin için hemen tatbikata geçilmesini sağlayacak bir muvakkat madde teklif etmiş ve Encümenimizce de kabul edilerek muvakkat madde ile 16 ncı madde bu mütalâaya dayanılarak yazılmıştır.

Umumî Heyetin tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Reisliğe takdim kılınır.

Dahiliye En. Reisi	R. Vekili	Bu M. M.
Tekirdağ	Çoruh	Bolu
C. Uybadın	A. Tüzün	H. Ş. Adal
Kâtip		
Seyhan	Mardin	Bursa
C. Oral	E. Ergin	F. Güvençiren
Çanakale	Erzincan	Erzurum
H. Ergeneli	Ş. Sökmensüer	N. Elgün
Giresun	Gümüşane	
N. Osten	Lâyiha'nın başlığında ve 2, 3, 4, 8, 9, 12 ve 14 ncü maddelerine mütetirizim.	
	R. Güreli	
Kars	Kayseri	
E. Özoguz	A. H. Kalaç	
Maras	Trabzon	
R. Kaplan	S. Abanozoğlu	

1. Üçüncü maddede, mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerini intihap hakkı, mahalle halkına ve vâkı olan intihabı tasdik salâhiyeti, idare âmirlerine verildiği halde; sekizinci maddede bu intihap hakkı mahalle halkından alınıp belediye meclislerine ve belediye encümenlerine verilmektedir.

9 ncü maddede ise muhtarı intihap hakkı mahalle halkına verildiği gibi idare âmirleri de karıştırılmıyarak belediye reislerine tâyin salâhiyeti verilmektedir. Bu hal, muhtarlık teşkili hususunda sabit bir prensip kabul edilemediğini göstermektedir. Herhangi şekil ve surette olursa olsun muhtarların ve mahalle heyetlerinin mahalleleri halkı tarafından intihap edilmesi, istifa ve saire gibi hu-

suslarda yerine yenisi intihap edilinceye kadar heyet âzasından birinin muhtar vekâletine tâyini salâhiyetinin ancak idare âmirlerine verilmesi reyindeyiz.

2. 12 ncı maddede muhtarlara belediye sandığından aylık ücret verilmesi kabul edilmiştir. Muhtarlar bu suretle, hâlen mevcut olan ve muhtarlık vazifesini ifa edebilmek otoritesine malik olmadıklarından lâğvedilmeleri kararlaştırılmış olan mahalle mümes-silleri, belediye müstahdemleri vaziyetine gelmiş olmaktadır. Mühim âmme hizmetlerinin ifasıyla mükellef olan ve memur sayılan muhtarların ve heyetlerinin evvelece olduğu gibi halk tarafından müntahap ve doğrudan doğruya idare âmirlerine bağlı ve onlara karşı mesul olması reyindeyiz. Eski muhtarlara verilmiş vazifelerin heyeti umumiyesinin bu kanundaki muhtarlara tamamiyle verilmesine taraftarız.

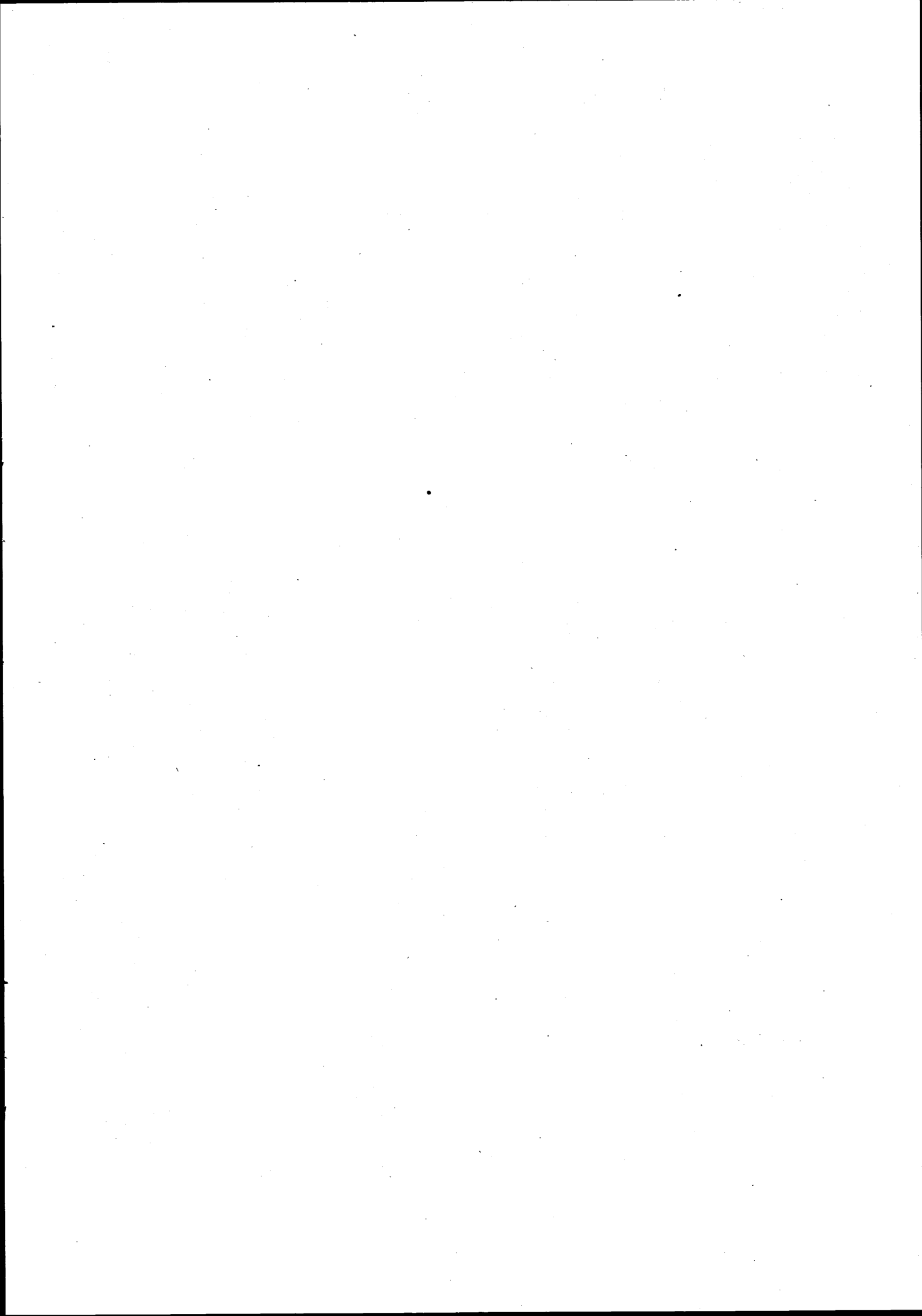
Ankara	Bahkesir	Konya
F. Daldal	S. Uzay	Ş. Ergun
Malatya	Yozgad	Zonguldak
E. Barkan	S. Korkmaz	R. Vardar

Bugün mahallelerde duyulan idarî ihtiyaç ancak enaz bugünkü köy idaresi derecesinde nüfuz ve salâhiyet sahibi olacak bir idare tarafından karşılanabilir. Hükmi şahsiyeti, ayrı bütçesi ve geliri, bekçisi ve müeyyidesi olmayan bir idarenin mevkii, bugün kurulu bulunan fahrî mahalle birlikleri durumunu geçemez. Mühürleme parası karşılığı seçilecek bir muhtarın nüfuzunu mahalle birlik reisinin nüfuzunun üstünde mülâhaza etmeğe hiç bir sebep yoktur.

Vazife ve salâhiyetlerini gelenekten ve görenekten alan ve mahalle emniyet ve âşayiş işlerinden de mesul olup mahalle bekçilerine âmir bulunan ve mahallenin sosyal yardım işlerinde, diğer her türlü dertlerinde halka bir melec olan ve şehir ve kasabalarda demokrasi prensiplerini açık teşelli ettiren dünün muhtar ve ihtiyar heyetleri mahallelinin bugün beklemekte olduğu idaredir. Bu lâyiha ise bunu sağlamaktan uzaktır.

Tokad

A. G. Pekel

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında kanun lâiyhası

MADDE 1. — Şehir ve kasabalarda her mahalle için muhtar ve ihtiyar heyetleri seçilir.

MADDE 2. — Muhtarlar iş sahiplerinden muayyen bir ücret alırlar. Bu ücretin miktarı vilâyet ve kaza idare heyetleri tarafından tanzim ve valilerce tasdik edilecek tarife ile tesbit olunur. Valiler lüzum gördükleri takdirde mahallî belediye encümenlerinin mütalâasını da alırlar. Muhtarların vazife gördüğü yerin kirası, aydınlatılıp ısıtılması ve kırtasiye gibi masrafları bu tarifenin tanziminde gözönünde bulundurulur.

Bütün bu masraflar muhtarlara aittir.

MADDE 3. — Muhtar ve ihtiyar heyetleri gördükleri vazifeden dolayı Devlet memurları gibi takibata tabidirler.

MALİYE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri hakkında kanun lâiyhası

MADDE 1. — Şehirlerde ve binden fazla nüfuslu kasabalarda her mahallenin bir muhtarı ve muhtarın reisliği altında ayrıca dört âzalı bir ihtiyar heyeti bulunur.

Bu gibi yerlerde mahallelerin ayrı bir muhtar ve ihtiyar heyeti bulunmasını gerektirmeyecek kadar az veya bir muhtarın yetişemeyeceği kadar çok nüfuslu olmamaları şarttır. Mevcut mahalleler arasında bu şarta uygun olmayanlar varsa 1580 sayılı Belediye Kanununun 8 nci maddesi dairesinde gereği yapılır.

MADDE 2. — Mahalle muhtarları Devletin, hususi idare ve belediyelerin mahalleye ve mahallede oturanlara müteallik işlerinde alâkalı mercilere ve mahalle halkına gereken hizmetleri yapmak, malûmat vermek, evrak tanzim veya tasdik eylemek ve kanun, kararname, nizamname ve talimatnameler gereğince kendilerine verilen işleri yapmak vazife ve salâhiyetini haizdirler.

Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin lâğvına dair olan 2295 sayılı kanundan önce konulup meriyeti devam etmekte bulunan hükümler mucibince mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerine verilmiş olan vazife ve salâhiyetler ile mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin lâğvından sonra konulmuş olan muhtelif hükümlerle başka mercilere verilip mahiyetleri icabı mahalle muhtarlarına ait olması gereken veya daha uygun olan vazife ve salâhiyetler mahalle muhtarları tarafından görülür ve kullanılır. İhtiyar heyeti, muhtarın danışacağı işlerde fikrini söyler.

MADDE 3. — Muhtar ve ihtiyar heyeti âzaları ve ihtiyar heyeti için ayrıca dört âza, enaz üç senedenberi mahallede oturan ve belediye meclisi âzalığı vasıf ve şartlarını haiz bulunanlar arasından belediye seçiminde rey sahibi, mahalle halkı tarafından dört senelik bir devre için seçilir. Seçime belediye nezaret eder.

Muhtarın seçimi, belediye reisinin tasdikıyla

DAHİLİYE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

1580 sayılı Belediye Kanununa ek kanun
lâyihası

MADDE 1. — Şehir ve kasabalarda kurulu bulunan ve Belediye Kanununun sekizinci maddesine göre kurulacak olan mahallelerde bir muhtar ve muhtarın başkanlığında bir mahalle heyeti bulunur.

Yapılacak işler bakımından bir kaç mahallenin bir muhtar ve mahalle heyetine bağlanması veya bir mahallede birden fazla muhtar ve mahalle heyeti bulunması belediye meclisinin kararına ve o mahallin en büyük mülkiye memurunun tasdikına bağlıdır.

Mahalle muhtarlığı teşkilâtı kurulamayacak kadar az nüfuslu beldelerde muhtar ve mahalle heyetlerine ait vazifeler belediyeler tarafından görülür.

MADDE 2. — Muhtar ve mahalle heyetleri aşağıdaki işleri görürler:

1. 2295 sayılı kanunla muhtar ve mahalle heyetlerinden alınmış ve 14 . XII . 1943 tarihli nizamnameyi mütaakıp çıkan diğer kanunlarla başka makamlara verilmemiş olan işler;

2. 2295 sayılı Kanunun neşrinden sonra çıkan diğer kanun ve nizamnamelerle belediyelere ve zabıtaya bırakılmış olan işlerden mahiyetleri icabı muhtar ve mahalle heyetlerine ait olan ve tanzim edilecek nizamnamede nevileri ve tatbik şekilleri gösterilecek işler;

3. Mahalle sakinlerinin müşterek ihtiyaçlarıyla ilgili olup, belediye meclisinin, toplu bulunmadığı zaman belediye encümeninin kararı ve mahallin en büyük mülkiye memurunun tasdikı ile mahalle muhtar ve mahalle heyetlerine verilecek işler;

4. Mahalle muhtar ve heyetleri, mahalle sakinlerinin müşterek ihtiyaçlarına müteallik dileklerini belediye meclislerince tevdi edilmek üzere belediye reislerine bildirebilirler.

MADDE 3. — Mahallede bir muhtar ile dört kişilik bir mahalle heyeti ve bu heyetin dört yedek âzası bulunur. Mahalle heyetinin asli ve yedek âzaları ve muhtar ayrı ayrı seçilirler.

Muhtar ve mahalle heyeti. âzalarını seçmek için Belediye Kanununun 23 ncü ve seçilmek için 24 ncü maddelerinde yazılı vasıfları haiz olmak ve mahallede ikamet etmek lâzımdır.

Hü.

Mal. E.

MADDE 4. — Muhtar ve ihtiyar heyetlerinin seçimi, vazifeleri, âza ve yedek âza adedi bir nizamname ile tâyin olunur.

katilesir. Belediye reisinin ret kararı aleyhine muhtar seçilen zat mahallî idare âmirine müracaatla itiraz edebilir. İdare âmirinin kararı katidir. Muhtarın seçimi tasdik edilmediği veya muhtarlık inhilâl edip de seçim devresinin bitmesine bir seneden fazla bir zaman bulunduğu takdirde kalan müddet için bir diğeri seçilir.

Sair hallerde belediye reisi ihtiyar heyeti âzasından birini muhtar vekili tâyin eder.

MADDE 4. — Muhtarların gördükleri iş mukabilinde iş sahiplerinden harç alınır. Harç veremeyecek kadar fakir olanlardan harç almaz.

Ne gibi işlerden ne miktar harç alacağı her malî sene için mahallî belediye meclisince tanzim ve idare âmiri tarafından tasdik olunacak tarifelerle tesbit edilir.

Harç, evrak üzerine harç pulu yapıştırılmak suretiyle muhtarlar tarafından tahsil edilerek belediyeye yatırılır. Belediyece bütün mahallelerin harç hasılatı birleştirilerek muhtar ücretlerine ve muhtarlık masraflarına harcanmak üzere emanet olarak saklanır. Bir malî sene içinde harcanmayan miktar ertesi seneye devrolunur.

Harç pulları Maliye Vekilligince bastırılarak belediyelere parasız tevzi edilir.

MADDE 5. — Muhtarlara, işlerinin derecesine göre belediyelerce harç hasılatından aylık ücret verilir. Ücret miktarı, mahallî belediye meclisince tesbit ve idare âmirince tasdik olunur.

Kira, ısıtma ve aydınlatma parası gibi zaruri masraflar da harç hasılatından ayrıca ödenir.

MADDE 6. — Muhtar ve ihtiyar heyetleri mahallî idare âmiri ile belediye reisinin veya memur edecekleri zatın yakın murakabesine tabidirler.

Yapılan ihtar rağmen muhtar vazifesini yapmaz veya salâhiyetini kötü kullanırsa belediye reisi veya onun mütalâası alınmak suretiyle mahallî idare âmiri tarafından vazifesine son verilir.

MADDE 7. — Muhtarın ve ihtiyar heyeti âzalarının vazifelerinden ileri gelen veya vazife

Da. E.

MADDE 4. — Belediye kanununun 25, 26 ve 30 ncu maddeleri hükmü muhtar ve mahalle heyeti âzaları hakkında tatbik olunur. Ancak âzalık sıfatının herhangi suretle sona ermesi, seçimi tasdik makamının kabulü ile tamam olur.

MADDE 5. — Ana, baba, büyük ana, büyük baba, evlât, kardeş, karı, koca, ve bu derecedeki sıhri hısımlar mahalle heyetinde birleşmezler.

MADDE 6. — Muhtar ve mahalle heyeti asli ve yedek âzaları dört yıl için seçilirler. Seçim belediye meclislerinin mütat intihap yılı içindeki birinci kânun ayında bitmiş olmak lâzımdır.

Seçimin idare ve murakabesi belediye meclisi seçimindeki hükümler esas olmak üzere nizamnamede tesbit olunur.

MADDE 7. — Muhtar ile mahalle heyeti asli ve yedek âzalarının seçimi, vilâyet merkezi

Hü.

Mal. E.

yaparken vâkı olan suçlarından dolayı haklarında Devlet memurlarının tabi oldukları muhakeme usulü caridir.

MADDE 8. — Mahalle bekçileri, zabıta ile münasebetleri ve zabıtaya müteallik hakları, vazife ve salâhiyetleri baki kalmak üzere mahallenin muhtarına tabidirler.

Mahalle bekçileri ait olduğu mahalle ihtiyar heyetinin kararı ve muhtarın teklifi üzerine ve mahallî zabıta âmirinin mütalâası alınmak suretiyle belediye reisi tarafından tâyin edilir ve aynı şekilde vazifesine son verilir.

MADDE 9. — Mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti bulunmayan yerlerde veya bulunmadığı zamanlarda muhtara ait işler belediye reisi veya memur edeceği zat tarafından, ihtiyar heyetine ait işler belediye encümeni tarafından görülür.

MADDE 10. — Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin seçimi, çalışma ve iş görme tarzı, murakabeleri, ikinci maddede zikrolunan, vazife ve salâhiyetlerinin teferruatı, harçların alınması korunması, muhasebesi ve sarf tarzı, muhtarların muhtelif mercilerle münasebetleri, mahalle bekçileri, onuncu madde hükmünün tatbiki şekli ve bu kanunun tatbikiyle ilgili sair hususlar hakkında nizamname ile gerekli ve etraflı hükümler konulur.

Da. E.

ile vilâyet merkezine bağlı yerler belediyelerinde valinin ve kaza dahilindeki belediyelerde kaymakamın tasdikiyle ketileşir.

Seçimi tasdik edilmeyen muhtarın yerine bir diğeri seçilir. Seçimi tasdik edilmeyen âzaların yerine kendilerinden sonra rey kazanmış olanlar getirilir.

MADDE 8. — Vilâyet hududu dahilinde valiler tarafından lüzum görülen mahallelerde muhtar ve mahalle heyeti âzaları, bu kanunda yazılı vasıfları haiz mahalle sakinleri, mahallede bu yasıfta kimse bulunmadığı takdirde belde sakinleri arasından doğrudan doğruya belediye meclislerince seçilirler.

Bu seçim dahi yedinci madde mucibince yapılacak tasdik ile katileşir.

MADDE 9. — Muhtarlık herhangi bir şekilde inhilâl ettiği takdirde, yenisi seçilinceye kadar, belediye reisi mahalle heyetinden birini muhtar vekâletine tâyin eder.

MADDE 10. — Muhtar ve mahalle heyetleri idare âmirlerinin teftiş ve murakabesine tabidirler. Belediye vazifelerinden dolayı belediye reisleri de aynı salâhiyeti haizdir. Muhtar ve mahalle heyeti âzaları vazifelerini yapmadıkları takdirde, teftiş ve murakabe âmirleri kendilerine yazılı ihtarda bulunur ve vazifelerini yapmamakta devamları hâlinde seçimi tasdik makamı olan mülkiye âmiri tarafından vazifelerine son verilir. Bu gibi hallerde belediye reisleri, belediye vazifelerinden dolayı muhtarların vazifelerine son verilmesini mahallin en büyük mülkiye memuruna teklif edebilirler.

MADDE 11. — Muhtar ve mahalle heyeti âzaları vazifelerinden ileri gelen veya vazifelerini yaparken vâkı olan suçlarından dolayı Devlet memurları gibi takibata tabidirler.

MADDE 12. — Muhtar ve mahalle heyetleri tarafından tanzim edilecek her türlü vesikalara harç pulu yapıştırılır. Bu pulların bedeli, iş sahipleri tarafından verilir ve belediye bütçesine irat kaydolunur. Muhtar aylık ücretleriyle muhtarlık işlerinin tedviri için lüzumlu kira, ısıtma,

Hâ.

Mal. E.

MADDE 5. — 2295 sayılı Kanun ile buna müstenit 1 Kânunuevvel 1933 tarihli Nizamname hükümleri ve bu kanuna aykırı hükümler kaldırılmıştır.

MADDE 11. — 2295 sayılı kanunla buna müstenit 1 Kânunuevvel 1933 tarihli nizamname hükümleri ve bu kanuna aykırı hükümler kaldırılmıştır.

Da. E.

aydınlatma gibi masraflar belediye bütçesinden ödenir.

Harç pulları Maliye Vekilligince bastırılarak belediyelere parasız tevzi edilir.

Tanzim edilecek vesikaların harç tarifelerinde âzami hadler nizamnameye bağlı listede tesbit olunur.

Fakirlikleri idare âmirlerince tasdik edilenlerden harç alınmaz.

MADDE 13. — Muhtar ve mahalle heyetlerinin seçim usulleri, çalışma ve iş görme tarzları, murakabe şekilleri, vazife ve salâhiyetlerinin teferruatı, harçların alınması ve korunması ve muhasebesi ve sarf tarzı, muhtarların muhtelif mercilerle münasebetleri, muhtarlara verilecek ücret miktarının tesbiti usulleri ve bu kanunun tatbiki için lüzumlu diğer hususlar nizamnamede gösterilir.

MADDE 14. — Bu kanunda yazılı vazifelerin ifası esnasında muhtarlara mahalle bekçileri yardımıyla mükelleftirler.

MADDE 15. — 2295 sayılı kanun hükümleri ve Memurin Kanununun 47 nci maddesine 960 numaralı kanunla eklenen fıkra hükmü mülğadır.

MUVAKKAT MADDE — Bu kanunun neşrini mütaakıp ilk yapılacak muhtar ve mahalle heyetleri intihabı için üçüncü maddede yazılı vasıf ve şartları haiz olan seçmenler, mahallin en büyük memuru tarafından tâyin olunacak gün ve mahalde toplanmak üzere, münasip vasıtalarla dâvet olunurlar. Tâyin ve ilân olunan vakitte toplantı yerine gelmeyenler seçim haklarını kaybederler. Seçim hakkını haiz olanlar evvelâ kendi aralarından işari rey ile seçim işine nezaret etmek, rey vereceklerin üçüncü maddede yazılı evsafı haiz olup olmadıklarını, belediyece hazırlanmış deftere nazaran kontrol eylemek, ve toplantı yerinde reyleri tasnif ve neticeyi gösterir bir mazbata tanzim ile en büyük mülkiye memuruna vermek üzere üç kişiden beş kişiye kadar bir seçim heyeti intihap ederler.

Bundan sonra seçmenler üçüncü, dördüncü, beşinci maddelerde yazılı seçilme vasıf ve şartlarını haiz bulunanlardan muhtar ve mahalle

Hü.

Mal. E.

MADDE 6. — Bu kanun neşri tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girer.

MADDE 12. — Bu kanun neşri tarihinden dört ay sonra yürürlüğe girer.

MADDE 7. — Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

MADDE 13. — Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

16 . III . 1943

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
Ş. Saracoğlu	A. R. Türel	A. R. Artunkal
Da. V.	Ha. V.	Mal. V.
R. Peker	N. Menemencioğlu	F. Ağralı
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
Yücel	S. Day	F. Sirmen
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	S. H. Ürgüblü	Ş. R. Hatipoğlu
Mü. V.		Ti. V.
A. F. Cebesoy		C. S. Siren

Da. E.

heyeti asli ve yedek âzalarını, belediye tarafından kendilerine verilecek mühürlü pusulaları doldurmak suretiyle, seçerler. Çoğunluk kazananlara mahalle muhtarlığına ve mahalle heyeti asli ve yedek âzalığına seçildikleri, yedinci maddede mucibince tasdika salâhiyetli mülkiye âmiri tarafından tebliğ olunur. Bu suretle seçilen muhtar ve mahalle heyetlerinin intihap müddetleri altıncı maddeye göre seçilecek muhtar ve mahalle heyetlerinin vazifeye başlamalarına kadar devam eder.

MADDE 16. — Bu kanunun muvakkat maddesi, neşri tarihinden itibaren ve diğer maddeleri neşri tarihinden otuz gün sonra mer'idir.

MADDE 17. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü teşkilâtının lâğviyle vazifelerinin Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne devri hakkında kanun lâiyhası ve Münakalât ve Bütçe Encümenleri mazbataları (1/150)

T. C.

Başvekâlet

Münakalât Umum Müdürlüğü

Kararlar Müdürlüğü

Sayı : 6/3409

11 . X . 1943

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü teşkilâtının lâğviyle vazifelerinin Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne devri hakkında Münakalât Vekillîğince hazırlanan ve İera Vekilleri Heyetince 11 . IX . 1943 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhasının esbabı mucibesiyile birlikte sunulduğunu arz ederim.

Başvekil

Ş. Saracoğlu

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün ilgası hakkındaki kanunun mucip sebebler lâiyhası

Evvelece Denizyolları ve Liman İşletmeleri (3295) sayılı kanunun hükümleriyle İktisat Vekâletine bağlı Denizbank Umum Müdürlüğü emrinde ve her ikisi bir elden idare edilirken Münakalât Vekâletinin teşekkülü üzerine bu hizmetler İktisat Vekâletinden alınarak (3613) numaralı Münakalât Vekâleti Teşkilât Kanunu ve Devlet Denizyolları ve Devlet Limanları Teşkilât ve vazifelerini gösteren (3633) numaralı kanun hükümlerine göre Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğü ve Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü unvanlarıyla ikiye ayrılmışsa da adı geçen (3633) sayılı Teşkilât kanununun 5 nci maddesiyle Münakalât Vekâletine verilmiş olan salâhiyete istinaden bu hizmetlerden pek çoğu işletmeden mütevellit amelî zaruretlere binaen denizyollarına verildiği gibi son zamanlardaki fevkalâde haller dolayısıyla vuku bulmakta olan askeri ve diğer nakliyat ile ehemmiyet kesbeden bazı limanlar ve bunlara ait iskelelerde gerek hususi kanunlarla ve gerekse Millî Korunma kanununun 6 nci maddesiyle Hükümete verilen salâhiyete istinaden İera Vekilleri Heyeti kararıyle Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne devredilmiştir.

Bazı belediyelerin bütçe mülâhazalarıyle mütemadi taleplerine göre de esasen iktisadi ehemmiyetleri ikinci derecede olan ve evvelece Denizbanka devredilen (52) iskeleden (23) iskele de varidatları tamir masraflarını karşılamadığından bu iskelelerin evvelece ait oldukları hususi muhasebe ve belediyelere iade edilmesi kararlaştırılmıştır.

Diğer geri kalan ve vapur uğrağı olan iskelelerin de Denizyolları tarafından esaslı bir surette teşkilâtlandırılarak işletilmesi için çalışılmaktadır.

(3633) sayılı Devlet Denizyolları ve Devlet Limanları Teşkilât Kanununun 4 nci maddesiyle gösterilen Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne ait hizmetlerden İstanbul, Trabzon, İzmir gibi deniz ticaretinde en ehemmiyetli yer tutan limanlarımızda şahsiyeti hükmiyeyi haiz ve inhisar şeklinde idare edilen işletmeler bulunduğu gibi son günlerde yine tatbikatta işletmeden çıkan zor-

luklar yüzünden bu idarelerle beraber daha pek çok hizmetlerde (3633) sayılı kanununun 5 nci maddesinin verdiği salâhiyete istinaden Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne verilmiştir.

Geri kalan ve ehemmiyetleri İstanbul, İzmir ve Trabzon'dan sonra gelen Mersin ve İskenderun gibi halihazırda ehemmiyet kazanan Akdeniz liman ve iskelelerimizin (4301) ve (4303) numaralı kanunlarla Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü tarafından inhisar şeklinde işletilmesi kabul edildiği gibi bundan evvel teklif edilen bir kanunla Samsun, İzmit, Bandırma, Mudanya, Erdek, Akçay, ilâh... limanlarında Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü tarafından idaresi teklif edilmiş ve adı geçen limanlara ait iskelelerden Bandırma, Mudanya, Erdek, İzmit, Akçay iskeleleri daha şimdiden Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünden alınarak Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne devri için Vekiller Heyetinden karar istihsal edilmiştir.

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün diğer ehemmiyetli vazifelerinden Türkiye sahillerinde fenerler, radyofarlar, deniz işaretleri, sahillerde cankurtarma istasyonları tesis ve işletilmesi hizmetleri de evvelce müstakil bir idare halinde yapılmakta idiler.

Bu hizmetlerin beynelmünel şümül ve ehemmiyeti ve bilhassa Devletler arası anlaşma hükümleriyle mukayyet bulunması itibarıyla bu servislerde teknik esaslar dairesinde teşkilât yapılması ve Denizyollarıyla ahenkli bir şekilde çalışabilmesi için Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne devri hususu daha muvafık görülmüştür.

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne kalan Palamar şamandırası, limanlarda depolar tesisi ve saire gibi hizmetler de denizyollarıyla alakalı olduğundan ve bu idarede hükmi şahsiyeti haiz Denizyolları tarafından ifa edileceğinden Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü emrinde yapılacak bir hizmet kalmamaktadır.

Deniz mevzuu üzerinde ayrı ayrı iki umum müdürlük halinde çalışan ve Denizyolları ve Liman İşletmeleri teşkilâtına verilmiş bulunan hizmetlerin, iki idare tarafından tedvirine lüzum olmayacak kadar birbirine tedahül ettikleri, dört senedenberi elde edilen tecrübe neticesinden anlaşılmiş, ezcümle Devlet Denizyollarının uğrağı olan iskelelerin hasılatı ve ekseri mahallerde fener rüsumu Devlet Limanları İşletmesi namına Devlet Denizyolları acenteleri tarafından tahsil edilmekte ve esasen fener ve cankurtarma işleri de iskeleler gibi munhasıran vapur seyrisferinin emniyeti bakımından işletilmekte bulunmasına göre bu hizmetlerin, memleketin en büyük amattörü vaziyetinde bulunan Devlet Denizyollarına gördürülmesi için icaplarına daha uygun görülmektedir.

Aynı zamanda bu fiili vaziyet dolayısıyla yukarıda arzedildiği üzere Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün Teşkilât Kanunuyla deruhte ettiği hizmetlerle işletmesi kendine mevdu iskeleler bu suretle inkısam ederek kısmen Devlet Demiryolları ve Limanları ve Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüklerine ve kısmen de mahalli idarelere verilmiş bulunmasına göre Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğününbu günkü teşkilâtle müstakil bir idare halinde bırakılmasına lüzum kalmamış bulunmaktadır.

Filhakika deniz nakliyatı bakımından esas hizmetler Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğünün uhdesinde temerküz ettiğine nazaran bu nakliyatın geni ile sahil arasındaki tahmil ve tahliye işleri gibi fer'i hizmetlerinin Devlet Limanları İşletmesi tarafından ayrı bir teşkilât halinde yapılması bütçeye de büyük bir külfet tahmil etmektedir.

Bidayeti teşekkülünde hizmetlerin taksiminde olduğu gibi tatbikatta dahi bu güne kadar Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğü ile vazife tedahülü ihtilâfları vuku bulduğu ve bundan dolayı Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne ait hizmetlerin mühim bir kısmı Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne yüklendiği ve buna Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün yukarıda arz ve izah edildiği şekilde iştirak ettiği nazarı itibara almırsa deniz ticareti ve nakliyatının mütemmimi olan Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü teşkilâtının kaldırılması ve ilişik kanun projesinde yazılı olduğu veçhile Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne bütün hukuk ve vecaibiyle devri, bu hizmetlerin daha rasyonel bir şekilde ifası hem de

S. Sayısı : 25 e ek

25 sayılı lâyihadaki Bütçe Encümeni mazbatasına ait muhalefet fıkrası

Limanlar Umum Müdürlüğünün lâğvini mücip olarak ileri sürülen sebepler, bu idarenin lâğvi hususunda kanaat temin edecek mahiyette bulunmadığı gibi, mevcut limanların işletilmesi ayrı ayrı Devlet Demiryolları, Devlet Denizyolları ve hususi idarelerle belediyelere intikal etmekte ve bu suretle Encümen mazbatasını münderecatı hilâfına işletmede vahdet ve ahenk değil, bilâkis her liman ve iskeleye göre ayrı ayrı ve vahdet ve ahenkten mahrum muhtelif işletme şekilleri vücade gelmekte olmasına ve limanların bu suretle muhtelif elle-

re intikalinin iyi bir işletmeyi temin edeceğini gösteren sebep ve deliller de ortada bulunmamasına ve mevcut idarede hakikaten görülen sui idarenin ıslahiyle bütün memleket limanları işlerinin bir elden idaresinin daha doğru olacağı mülâhazasına binaen Devlet tarafından yapılan bir işletmenin idaresinde - lüzum ve zarurete müstenit olmadan - istikrarsızlık ifade edebilecek yeni bir şekil tesis eden lâyihanın esas itibarıyla reddi reyindeyiz.

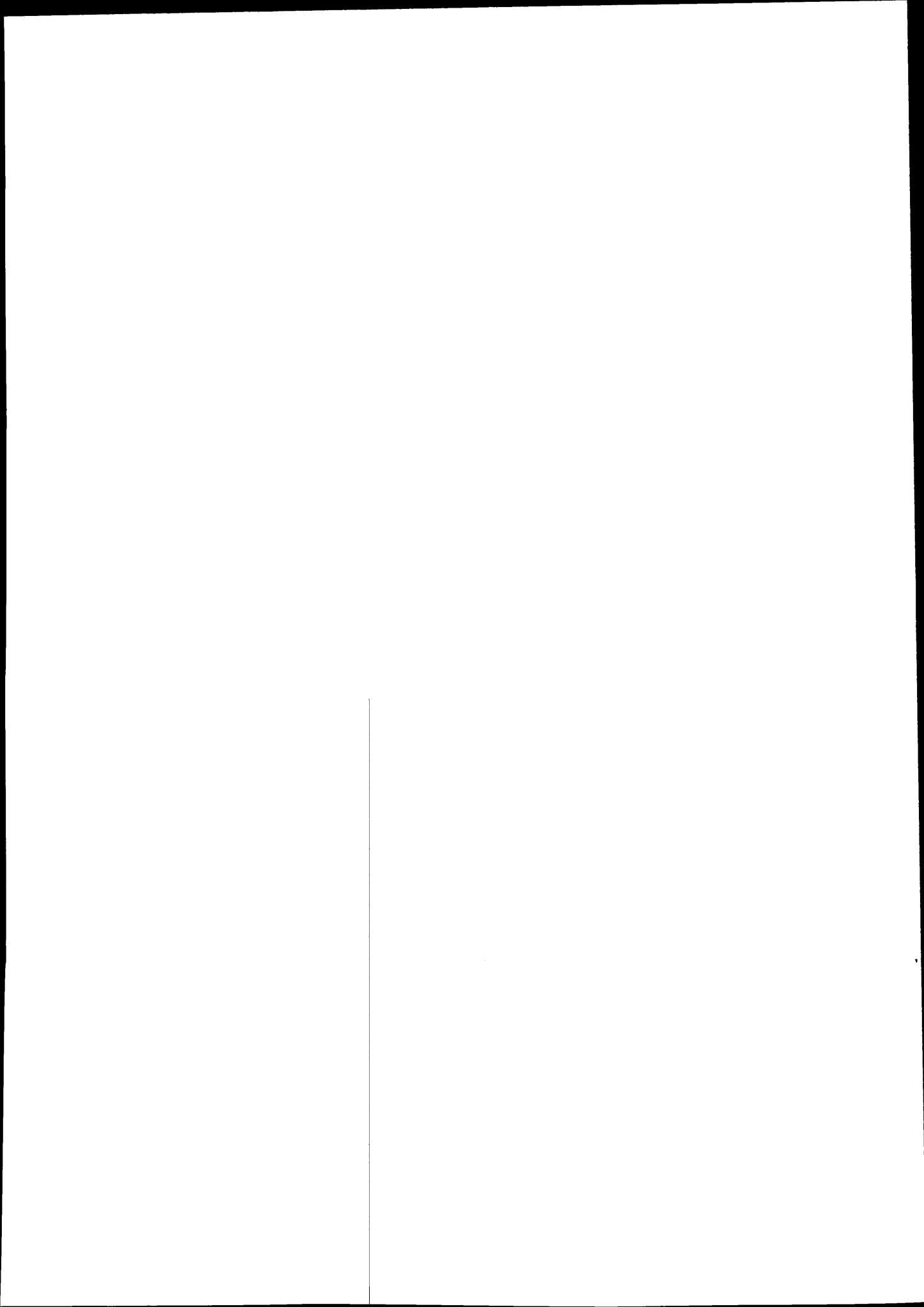
Eskişehir Mebusu

Yavuz Abadan

İzmir Mebusu

Münir Birsal

memur ve tahsisat tasarrufu imkânlarını temin bakımından her cihetten faydalı görülerek bu maksatla bu kanun lâyihası hazırlanmıştır.

Bu kanun lâyihasında Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü teşkilâtından Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne intikal edecek hizmetlerde çalışan memurların müktesep hakları korunduğu gibi merkez teşkilâtından açıkta kalacak memurlara tatbik edilecek muamele ve lâğvedilecek bu idarenin mallarıyla bütün evrak ve hesabatının Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne devrinin vekâletçe tâyin edilecek bir komisyon marifetiyle yapılması hususları da temin edilmiştir.

Münakalât Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Münakalât Encümeni

Karar No. 2

Esas No, 1/150

13. XII. 1943

Yüksek Reisliğe

Yüksek Reislikten Encümenimize havale buyurulan Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü teşkilâtının kaldırılması ve vazifelerinin Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne verilmesi hakkındaki kanun lâyihası, Münakalât Vekilinin de huzuriyle Encümenimizde görüşüldü.

Hükümetin bağı mucip sebepleri okundu ve Münakalât Vekilinin izahları dinlendi:

Neticede:

Devlet Limanları ve Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüklerinin işleri esasen birbirine tedahül etmekte olduğu; Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün teşekkülünden beri esas meşguliyet sahası, İstanbul Limanı İşletme Müdürlüğü sınıırını geçemediği; bu yüzden Limanlar Umum Müdürlüğü emrinde çalışan bir çok liman ve iskelelerin bir kısmının 3693 sayılı kanunun 5 nci maddesinin verdiği salâhiyet ile Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğü emrine, bir kısmının, Millî Korunma Kanununun muaddel altıncı maddesinin verdiği salâhiyete dayanarak, Devlet Demiryollarına verildiği; bir kısım iskelelerin de mütemadi talepleri üzerine mahallî belediye ve hususi idarelere iade edildiği anlaşıldı. Teklif esas itibarıyla kabul edildi.

Encümenimiz; Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün kaldırılması yüzünden, gerek denizyolları, gerek demiryolları ve gerek mahallî belediye ve hususi idarelerin işlet-

tikleri bütün liman ve iskelelerde, yükleme, boşaltma, aktarma ve antrepo işlerini ve bunlara ait bütün tarifeleri; memleketin ekonomik ihtiyaç ve gelişimine muvazi olarak ve sırf liman işletmeciliği ve teknik bakımından yüksek bir merkezden güdülmesi ihtiyacının açık kalacağı kaygısını ileri sürdü:

Açık kalacağı sanılan bu ihtiyaç, esasen Münakalât Vekâleti teşkilâtında mevcut (Liman Hizmetleri Dairesi) ile (Tarifeler dairesi) nin karşılayabileceği; ve bununla beraber vekâletin yeni teklif etmek üzere bulunduğu Teşkilât Kanunu değişikliklerinde bu ihtiyacın gözönünde tutulacağı, Münakalât Vekilinin ifadesinden anlaşıldığı için, encümenin bu dileğinin herhalde yerine getirilmesi temennisiyle bu izah da kâfi görülerek maddelerin müzakeresine geçildi.

Birinci madde : (Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğü) ne bu kanunla kaldırılan Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne ait hizmetler de verildiğinden adının (Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü) ile ahenkli olarak (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü) olması uygun görülmüştür. Yine bu maddede (gelirleri) sözünden sonra gelen fıkranın (tahsisat) sözüne kadarki kısmının birinci madde ile ilgisi görülmediğinden muvakkat madde halinde sonuna eklenmiştir.

Madde bu esas ve şekilde yeniden yazılmıştır.

İkinci madde : (Devlet Denizyolları) sözünden sonra birinci maddedeki değişikliğe muvazi olarak (ve limanları) sözünün de eklenerek (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü) şeklinde yazılmıştır.

Ve yine bu maddeye: hem, bütün Türkiye sahillerine şâmil olan ve hem de Uluslararası münasebetlerle de ilgisi bulunan, fenerler, radyofarlar, deniz işaretleri ve sahillerde cankurtaran istasyonları kurup işletmek vazifelerinin yalnız Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne olduğuna dair bir fıkranın eklenmesi; Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü ile hususi idare ve belediyelerin işlettikleri liman ve iskelelerle herhangi bir iltibasa ve yanlışlığa meydan vermemek için zaruri görülmüştür.

Üçüncü madde : Dahi birinci ve ikinci maddelerdeki değişikliklere uygun olarak (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü memurları hakkında Tekait Sandığı) şeklinde değiştirilmiştir.

Havalesi veçhile, Bütçe Encümenine havale buyurulmak üzere Yüksek Reislığe sunuldu.

Münakalât En. Rs.	M. M.	Kâtip
Kütahya	Çoruh	Hatay
R. Peker	A. R. Erem	H. Ilgaz
Bursa	Erzurum	Kars
A. M. Erhan	S. Saltuğ	E. Demirel
Kars	Kırşehir	Kocaeli
Ş. Karacan	F. Selen	R. Fenmen
Ordu	Sivas	Tunceli
Dr. V. Demir	H. Işık	H. Uçöz

Bütçe Encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe Encümeni
Esas No. 1/150
Karar No. 18

11. I. 1944

Yüksek Reislığe

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü teşkilâtının lâğviyle vazifelerinin Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne devri hakkında Münakalât Vekililğince hazırlanan ve Başvekâletin 11 birinciteşrin 1943 tarih ve 6/3409 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası encümenimize tevdi buyurulmakla Münakalât Encümeni mazbatasıyla birlikte ve Münakalât Vekili Ali Fuad Cebesoy ve Maliye Vekilliği adına Bütçe ve Malî Kontrol Umum Müdürü hazır oldukları halde tetkik ve müzakere olundu.

Denizbank'ın lâğvi üzerine 3633 sayılı kanunla kurulan Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne Denizyolları İdaresine devri hakkındaki bu lâyihanın müzakeresi sırasında, memleketimiz limanlarının işletilmesi şekillerinde istikrarsızlık mevzuu üzerinde âzadan bazı zevat tarafından mülâhazalar ileri sürülmüştür. Kurulduğundanberi esaslı bir işletme halinde taazzuv edememiş bulunan Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne, bünyesinin,

Hükümetçe tetkika tabii tutulması yolunda geçen mali yıllar bütçe müzakereleri sırasında Bütçe Encümeninde izhar edilen temenniler üzerine, esasen vazifelerinden mühim bir kısmı muhtelif kanunların verdiği salâhiyetlere dayanılarak, Devlet Demir ve Denizyolları İşletme Umum Müdürlüklerine devredilen bu idarenin büsbütün lâğvi ve bu suretle işletmede vahdet ve ahenk ve işletme masraflarında tasarruf temini bakımlarından da yerinde görüldüğü anlaşılmış ve geçirdiği teerübe devresinde muvaffakiyeti görülmiyen bu işletmenin kaldırılmasında isabet gören encümenimiz, bundan sonra liman hizmetlerinin iyi işlemesi temennisiyle, lâyihayı esas itibariyle kabule şayan bulmuş ve maddelerin müzakeresine geçmiştir.

Birinci ve ikinci maddelerde yazılış tarzı itibariyle değişiklik yapılmıştır. Tekait sandığı unvanının değiştirilmesine dair olan üçüncü maddenin yazılışında tadilat yapıldığı gibi Limanlar Umum Müdürlüğü lâğvedilmiş olduğundan, sandığın idare şekline dair 3633 sayılı ka-

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü teşkilâtının lâğviyle vazifelerinin Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne devri hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — Devlet Denizyolları ve Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüklerinin teşkilât ve vazifelerine dair olan 3633 sayılı kanunla teşkil edilmiş bulunan Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü kaldırılmış ve bu idarenin gördüğü bütün hizmetler ile gelirleri, bu hizmetler için Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü bütçesine mevzu tahsisat Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne devredilmiştir.

MADDE 2. — Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün bilûmum menkul ve gayrimenkul mallarıyla nukuğu, borçları ve alacakları, bütün hukuk ve vecibeleriyle Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne intikal etmiştir.

MADDE 3. — 3137 sayılı kanunla kurulmuş ve 3633 sayılı kanunun 17 nci maddesiyle (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlükleri Memurları Tekaüt Sandığı) unvanını almış bulunan sandık, bu kanunun meriyeti tarihinden itibaren (Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğü Memurları Tekaüt Sandığı) unvanını almıştır.

MADDE 4. — Bu kanunla Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne intikal eden hizmetler dolayısıyla yapılacak tevhit neticesin-

MÜNAKALÂT ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün kaldırılması ve vazifelerinin Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne verilmesi hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — Devlet Denizyolları ve Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüklerinin Teşkilât ve Vazifelerine dair 3633 sayılı Kanunla kurulmuş olan Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü kaldırılmıştır.

Bu idarenin gördüğü bütün hizmetler ile gelirleri Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğüne devredilmiştir.

Ve (Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğü) unvanı, (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü)ne çevrilmiştir.

MADDE 2. — Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün bütün taşınır ve taşınmaz malları ile paraları, borçları ve alacakları; bütün hakları ve vecibeleri ile (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü) ne geçmiştir.

Bütün Türkiye sahillerinde fenerler, radyofarlar, deniz işaretleri ve sahillerde can kurtarma istasyonları kurup işletmek vazifesi, yalnız (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü) nündür.

MADDE 3. — 3137 sayılı kanun ile kurulmuş ve 3633 sayılı kanunun (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlükleri memurları tekaüt sandığı) unvanını almış olan sandık, bu kanunun yürürlüğe girmesi tarihinden başlayarak (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü memurları tekaüt sandığı) adını almıştır.

MADDE 4. — Hükümetin 4 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

nunun 18'nci maddesinin mevcut hüküm yerine kaimi olmak üzere maddeye bir fıkra ilâvesine lüzum görülmüştür.

Lâyihanın, tevhit neticesinde açıkta kalacak olan memurlara verilecek ikramiye hakkındaki 4'ncü maddesi, Encümenimizce tadil edilmiş ve bir muvakkat madde haline getirilmiştir. Bu memurlara 3633 sayılı kanunun 31'nci maddesine dayanılarak neşredilen nizamnamenin 74'ncü maddesi mucibince tazminat verilmesi, sonradan kabul edilmiş olan İktisadi Devlet teşekkülleri memurları tekaüt sandığı hakkındaki 4222 sayılı kanunun şümüllü hükümleri dolayısıyla muvafık görülmemiş ve ancak mahdut bir zamana munhasır olmak ve hizmet müddetleriyle mütenasip bulunmak üzere açık maaşı verilmesi tercih olunmuştur. Bundan başka, açıkta kalanlardan fiili hizmet müddetleri yirmi yıl ve daha fazla olup da tekaütlük için meşrut fiili hizmet müddetini doldurmayanlarla, fiili hizmet müddetleri yirmi yıla baliğ olmayanlar hakkında da maddeye hükümler ilâve edilmiştir.

1 . VI . 1943 tarihinden lâğv tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek sarfiyat ve muamelelâtın intaç ve tasfiyesiyle, devre esas teşkil edecek katî hesap hakkında lâyihada hüküm mevcut olmadığından bunun da muvakkat ikinci madde ile ikmaline lüzum görülmüş, muvakkat üçüncü madde ile de tahsisat bakiyeleriyle varidat ve nakil vasıtaları hakkında hükümler

ilâve olunmuştur.

Muvakkat 4'ncü madde ile kabul edilmiş olan elli bin liralık munzam tahsisat açıkta kalacak olan memurlara verilecek açık maaşlarının karşılığı olup idarenin varidat fazlasıyla karşılanacaktır.

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanununun bazı maddeleriyle umum müürlüğe verilen vazife ve salâhiyetlerin devamı zaruri bulunduğundan, bu kanunun bazı maddeleri hükümlerinin mahfuz bulunduğu dair bir hüküm, muvakkat beşinci madde olarak lâyihaya eklenmiştir.

Umumî Heyetin tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Reis	Reis V.	M. M.
Çorum	Kastamonu	Tokad
<i>I. Eker</i>	<i>T. Coşkan</i>	<i>II. N. Kesmir</i>
Kâtip		
İstanbul	Aydın	Bolu
<i>F. Öymen</i>	<i>Gl. R. Alpman</i>	<i>Dr. Z. Ülgen</i>
Çanakakle	Giresun	Hatay
<i>S. T. Arsal</i>	<i>M. Akkaya</i>	<i>II. Selçuk</i>
İsparta	İstanbul	İstanbul
<i>M. Karaağaç</i>	<i>II. Ükmen</i>	<i>II. Kortel</i>
Kütahya	Manisa	Mardin
<i>II. Pekcan</i>	<i>F. Kurdoğlu</i>	<i>R. Erten</i>
Tokad		Yozgad
<i>R. A. Sevengil</i>		<i>A. Sungur</i>

BÜTÇE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

*Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü-
nün kaldırılması ve vazifelerinin Devlet Deniz-
yolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü-
ne verilmesi hakkında kanun lâyihası*

MADDE 1. — 7 . VI . -939 tarih ve 3633 sayılı kanunla kurulmuş olan Devlet Denizyolları ve Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüklerinden;

a) Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğünün unvanı (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü) ne çevrilmiştir.

b) Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü kaldırılmış ve bu idarenin bütün hizmetleriyle gelirleri Devlet Denizyolları ve Limanları İşleme Umum Müdürlüğüne devredilmiştir.

MADDE 2. — Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün bütün menkul ve gayrimenkul malları ile paraları, borçları ve alacakları, bütün hak ve vecibeleriyle Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne geçmiştir.

Türkiye sahillerinde fenerler, radyofarlarla deniz işaretleri ve can kurtaran istasyonları grup işletme vazifesi, yalnız Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünündür.

MADDE 3. — 15 . II . 1937 tarih ve 3137 sayılı kanunla kurulmuş ve 3633 sayılı kanunun 17 nci maddesiyle (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlükleri memurları Tekait Sandığı) unvanını almış olan sandık, (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü Memurları Tekait Sandığı) adını almıştır.

Bu sandık, Devlet Denizyolları ve Limnları İşletme Umum Müdürünün reisliği altında Umum Müdür Muavinleriyle şube müdürleri arasından Münakalât Vekili tarafından seçilecek üç âzadan ve sandık müdüründen mürekkep bir idare meclisi tarafından idare edilir. Umum Müdür bulunmadığı zaman muavinlerden biri reislik eder.

Hü.

de açıkta kalacak Devlet Limanları ve Devlet Denizyolları memur ve müstahdemlerinden talep edenler hakkında 3633 sayılı kanunun 31 nci maddesi mucibince tanzim edilmiş bulunan nizamname hükümlerine göre verilecek tazminat Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğü bütçesinden ödenir.

Mü. E.

MUVAKKAT MADDE — Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünden (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü) ne geçen hizmetler için (Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü) bütçesine konan tahsisat (Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü) bütçesine bir fasıl olarak eklenir.

B. E.

MUVAKKAT MADDE 1. — Bu kanunla Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne intikal eden hizmetler dolayısıyla memur kadrolarında bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde yapılacak tevhit ve tensik neticesinde açıkta kalacak memur ve müstahdemler hakkında, 3633 sayılı kanunun 31 nci maddesine dayanılarak neşredilen nizamnamenin 74 ncü maddesi tatbik edilmez.

a) Bu suretle açıkta kalanlardan fiili hizmet müddetleri üç seneden fazla olanlara üç aylık hizmet müddetleri bir seneden üç seneye kadar olanlara iki aylık, hizmet müddetleri bir seneden az olanlara bir aylık ücretleri verilerek idare ile alâkaları kesilir.

Bu ücretler defaten verilmeyip hizmet müddetlerine göre ücrete müstahak olacakları ayların sonlarında ve birer aylık olarak ödenir. Bu suretle alâkaları kesilenlerden umumî, mülhak ve hususi bütçeli dairelerle 3659 sayılı kanuna tabi teşekkül ve müesseselerde maaşlı veya ücretli bir vazifeye tâyin olunanlara tâyinlerinin tebliği tarihine kadar olan ücretleri verilir.

b) Açıkta kalanlardan tekaütlük için meşrut fiili hizmet müddetini henüz doldurmamış ve fakat fiili hizmet müddetleri 20 yıl ve daha fazla olanlara, 25 yıldan noksan olan beher yıl için bu müddete ait tekaüt maaşının yirmi beşte biri tenzil edilmek suretiyle, tekaüt maaşı tahsis olunur. Bu gibilerin açık maaşı tekaüt maaşına istihkak tarihinden itibaren kesilir.

c) Bunlardan fiili hizmet müddetleri yirmi yıla baliğ olmıyanlara üç yıldan az olsa dahi sandıktaki % 5 ve % 2 leri faizsiz olarak iade edilmek suretiyle sandık ve idare ile alâkaları kesilir.

d) b ve c fıkralarının tatbiki ilgililerin yazı ile istekte bulunmalarına bağlıdır.

Hü.

Mü. E.

B. E.

MUVAKKAT MADDE 2. — Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün 1. VI. 1943 tarihinden lağvı tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek sarfiyat ve muamelâtı en çok altı ay içinde intaç ve tasfiye edilerek 3633 sayılı kanunun 23 ncü maddesi gereğince tanzim edilecek katî hesap devre esas olur.

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün 1942 malî yılı katî hesabı Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünce hazırlanır.

MUVAKKAT MADDE 3. — Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe Kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde yazılı tahsisatın bu kanunun neşri tarihinde henüz sarfedilmemiş bakiyeleri aynı mahiyetteki hizmetlere sarfedilmek üzere Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe Kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin mevcut veya bu maksatla İcra Vekilleri Heyetince yeniden açılacak tertiplerine naklen tahsisat kaydolunur.

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe Kanununa bağlı (B) işaretli cetvelde yazılı varidat nevilerinden bu kanunun neşri tarihinden sonra yapılacak tahsisat Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe Kanununa bağlı (B) işaretli cetvelde aynı unvanlarla açılacak tertiplere irat kaydedilir.

Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe Kanununa bağlı (D) işaretli cetvel Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe Kanununa bağlı (D) işaretli cetvele eklenmiştir.

MUVAKKAT MADDE 4. — Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 malî yılı bütçesinin birinci faslının birinci maddesine 50 000 lira munzam tahsisat verilmiştir.

MUVAKKAT MADDE 5. — Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe Kanununun 6, 7, 8, 9, 10 ve 11 nci maddeleri hükümleri mahfuz olup bu maddelerle Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne verilen vazife ve salâhiyetler Devlet Denizyolları

Hü.

Mü. E.

MADDE 5. — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 6. — Bu kanun hükümlerinin yürütülmesine Münakalât Vekili memurdur.

11 . IX . 1943

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
Ş. Saracoğlu	A. R. Türel	A. R. Artunkal
Da. V.	Ha. V.	Mal. V.
H. Uran	N. Menemencioğlu	F. Ağralı
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
Yücel	S. Day	F. Sirmen
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	S. H. Ürgüblü	Ş. R. Hatipoğlu
Mü. V.		Ti. V.
A. F. Cebesoy		C. S. Siren

MADDE 5. — 3633 sayılı kanunun işbu kanuna aykırı düşen hükümleri kaldırılmıştır.

MADDE 6. — Bu kanun yayınlandığı tarihten yürür.

MADDE 7. — Hükümetin 6 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

B. E.

ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne intikal eder.

MADDE 4. — 3633 sayılı kanunun bu kanuna aykırı düşen hükümleri kaldırılmıştır.

MADDE 5. — Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.

MADDE 6. — Bu kanunun hükümlerini icraya Maliye ve Münakalât Vekilleri memurdur.

